

Generation What – Vlaanderen:

Technisch Rapport

Dit technisch rapport bestaat uit twee delen. In Deel 1 wordt eerst een beknopte methodologische beschrijving gegeven van het opzet van de Generation What dataverzameling. Vervolgens wordt het resultaat van die verzameling bestudeerd. Meer bepaald vergelijken we de gerealiseerde databank voor een aantal achtergrondkenmerken met de data van de Enquête naar de ArbeidsKrachten 2015. Die vergelijking geeft een indicatie van de selectiviteit van het bereik van de GW-data. In Deel 2 worden de frequenties voor alle variabelen gegeven.

DEEL 1: OPZET EN REALISATIE

1) Opzet en uitvoering: methodologische eigenschappen van de Generation What dataverzameling

De Generation What-enquête Vlaanderen is een onderdeel van een groter Europees project. Het gaat om een samenwerking tussen openbare omroepen in 14 landen (i.e., Frankrijk, Nederland, België, Tsjechië, Ierland, Spanje, Oostenrijk, Zwitserland, Duitsland, Italië, Spanje, Griekenland, Luxemburg en Wales). Voor België was de VRT verantwoordelijk voor het Nederlandstalig luik, RTBF verzorgde het Franstalige luik. *Regio's/landen verschillen in de tijd en energie die geïnvesteerd werd in het rekruteren van de respondenten. De vertaling van bepaalde items in verschillende regio's is bovendien niet 100% identiek en de dataverzameling werd niet in alle landen op hetzelfde moment gelanceerd. Landen als Griekenland en Zwitserland gingen bijvoorbeeld pas in juli 2016 van start met de dataverzameling. Om die redenen is (nationaal en internationaal) vergelijkend onderzoek op basis van de GW-data niet mogelijk.* In deze nota wordt daarom alleen gekeken naar de Nederlandstalige data voor België (i.e. het Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

Vanuit methodologisch standpunt heeft de GW-enquête volgende eigenschappen:

- Iedereen ouder dan 16 jaar kan deelnemen. Jongeren die niet in één van de deelnemende regio's wonen, kunnen via de internationale (Engelstalige) vragenlijst deelnemen. De doelgroep van Generation What zijn jongeren en jongvolwassen

tussen 18-34 jaar. Respondenten worden bij het begin van de enquête gevraagd om hun leeftijd op te geven. Jongeren vanaf 16 jaar kunnen deelnemen aan de enquête.

- GW pretendeert niet representatief te zijn voor de Vlaamse jongeren. De GW-data zijn niet verzameld via een steekproef-procedure, maar wel via zelfselectie. Respondenten werden bereikt door reclame te maken voor de website via de diverse media-kanalen van de VRT en via een team (met iPads) dat doorheen Vlaanderen trok en actief respondenten trachtte te overtuigen. Bij deze laatste acties werd vooral gefocust op doelgroepen waarvan geweten is dat ze minder geneigd zijn deel te nemen aan surveys zoals laaggeschoolden, etnisch-culturele minderheden, mannen, enz.. Ondanks alle geïnvesteerde moeite om een zo heterogeen mogelijke database te verzamelen, is de kans echter reëel dat sommige jongeren nooit gehoord hebben van GW of niet de mogelijkheden hadden om er aan deel te nemen. Daarin wijkt het GW-format af van de in wetenschappelijk onderzoek courant gebruikte toevalstreekproeven waarin eerst een lijst met potentiële respondenten geselecteerd wordt dewelke vervolgens actief (bv. door het sturen van een uitnodiging) gerekruteerd worden. Iedereen die de GW-data gebruikt of over de resultaten ervan rapporteert dient zich bijgevolg bewust te zijn van de niet-representatieve aard van de GW-enquête. Resultaten op basis van GW-data zijn gebaseerd op de opvattingen en meningen van GW-jongeren, dat wil zeggen jongeren die deelgenomen hebben aan de GW-enquête.
- De dataverzameling startte op 11 april 2016. De gegevens die gebruikt worden voor onderzoek werden afgesloten op 31 juli 2016. De GW-website zelf rapporteert echter de resultaten zoals ze op het moment van consulteren beschikbaar zijn (zie: <http://www.generation-what.be/#>).
- De GW-bevraging is een interactieve enquête waarvan de resultaten niet rechtstreeks vergeleken kunnen worden met deze uit klassiek surveyonderzoek. Primair doel van GW is een debat tussen en over jongeren op te starten. De vragen uit de enquête zijn daarvoor een middel en de concrete kwantitatieve resultaten vormen geen primair doel. Dat opzet vertaalt zich in een enquête waarbij respondenten vooraf filmpjes kunnen bekijken met daarin andere jongeren die de enquête invullen en over de thema's hun mening geven. Tijdens de bevraging kunnen deelnemers onmiddellijk bekijken hoe hun antwoorden zich verhouden tot de antwoorden gegeven door andere respondenten. Deze informatie kan uiteraard de antwoorden van de respondent later in de enquête beïnvloeden, net zoals in een debat mensen reageren op de opvattingen en stellingen van andere deelnemers.

- De GW-vragenlijst is opgebouwd uit modules. Om de 17 minuten roteren de modules zodat de volgorde waarin vragen beantwoord werden op louter toevallige wijze tot stand komt.

2) *Gerealiseerde databank: een vergelijking tussen GW-data en EAK*

GW pretendeert niet representatief te zijn. In dit deel trachten we wel een indicatie te krijgen van de selectiviteit van het bereik¹ van het GW-project. Dat doen we door na te gaan in welke mate de verdeling voor een aantal socio-demografische kenmerken in de GW-data lijkt op deze uit de populatie.

Als vergelijkingspunt gebruiken we de meest recent beschikbare gegevens van de Enquête naar de ArbeidsKrachten (2015, EAK).² Deze data worden vaker gebruikt voor het maken van populatieschattingen. Ten opzichte van censusgegevens hebben de EAK-data het voordeel dat (1) het opleidingsniveau van de respondenten aanwezig is (dit is niet het geval bij de census) en (2) met een grotere regelmaat herhaald wordt (ter vergelijking: de laatste censusgegevens dateren van 2011).

Zoals verduidelijkt kon/kan iedereen die dat wenst de GW-enquête invullen. De focus van het project ligt echter op jongeren tussen 18 en 34 jaar die in het Vlaams of Brussels Hoofdstedelijk gewest wonen én Nederlands spreken of ten minste voldoende begrijpen om de enquête in te vullen. Respondenten die buiten deze leeftijdsrange vielen (n: 5586), die aangaven in het Waals gewest (n: 287) of in het buitenland te wonen (n: 1002) werden in het onderzoek buiten beschouwing gelaten. Na het doorvoeren van deze selecties blijven er 41511 respondenten over voor analyse.

De univariate verdeling van de variabelen geslacht, leeftijd, regio en opleidingsniveau wordt weergegeven in tabel 1. Respondenten die nog studeerden werd gevraagd wat hun hoogst behaalde diploma was (en dus niet wat ze nog studeerden).

¹ Op de eventuele selectiviteit ingegeven door bias verbonden met het feit dat het hier om een enquête van de openbare omroep gaat (we weten dat deze sowieso een specifiek publiek aanspreekt), kunnen we nooit een zicht krijgen.

² Zie <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/gegevensinzameling/enquetes/eak/>.

Tabel 1: Univariate verdeling van achtergrondkenmerken in de Generation What data (Kolompercentages)

Kenmerk		n	%
Geslacht	Man	18298	44,1
	Vrouw	23213	55,9
Leeftijd	18-19	6640	16,0
	20-24	16086	38,8
	25-29	11003	26,5
	30-34	7782	18,7
Opleiding	Lager secundair onderwijs	1400	3,4
	Hoger secundair onderwijs (6 ^{de} jaar)	8412	20,3
	7 ^e jaar TSO, KSO, BSO	2983	7,2
	Professionele bachelor	12488	30,1
	Academische bachelor	5395	13,0
	Master of hoger	10833	26,1
Regio/Provincie	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1021	2,5
	Vlaams Brabant	6650	16,0
	Antwerpen	11803	28,4
	Limburg	3904	9,4
	West-Vlaanderen	7292	17,6
	Oost-Vlaanderen	10841	26,1

Bron: Generation What data (bewerkt)

Vervolgens vergelijken we de relatieve verdeling van subgroepen uit de GW-data met de EAK-data (Tabel 2). Een moeilijkheid van deze laatste data is dat er in EAK geen indicator aanwezig is die de taal waarin de respondent bevraagd werd weergeeft. Voor Brussel maakt dit een vergelijking tussen GW en EAK niet zuiver. Om die reden wordt de vergelijking tussen de GW-data en de EAK 2015 in tabel 2 in twee vormen gepresenteerd. Een keer voor de totale groep. Een tweede keer met alleen een focus op het Vlaams gewest. We presenteren de relatieve vertegenwoordiging voor subgroepen telkens voor een combinatie van

kenmerken. Dat is wenselijk omdat we uit onderzoek weten dat verschillende kenmerken samenhangen met een verminderde bereidheid om deel te nemen aan surveyonderzoek. Groepen die deze kenmerken combineren (bv. laaggeschoolde mannen) zijn daardoor vaak zeer sterk ondervertegenwoordigd.

Voor het opleidingsniveau wordt met een driedeling gewerkt. *Laaggeschoolden* zijn de personen zonder einddiploma van het secundair onderwijs (ISCED 1997: 0-2; ISCED 2011: 0-2). *Middengeschoolden* zijn de personen met een diploma van het secundair onderwijs van de 3de graad, samen met de personen in het bezit van een diploma postsecundair niet-hoger onderwijs (ISCED 1997: 3-4; ISCED 2011: 3-4). *Hooggeschoolden* zijn de personen met een diploma hoger onderwijs.

In onderstaande tabel geven de cellen in grijs gemarkeerd de verhouding aan tussen de GW-data en de populatieschattingen op basis van de EAK data. Het zijn deze ratio's die een indicatie geven van welke groepen over- of ondervertegenwoordigd zijn in de GW data. In het algemeen blijken vrouwen en hooggeschoolden in de GW data oververtegenwoordigd. Vooral in de oudste leeftijdsgroepen is de ondervertegenwoordiging van laaggeschoolden zowel voor mannen als voor vrouwen zeer sterk. De oververtegenwoordiging van hooggeschoolden is vooral in de jongste groep zeer sterk.

Tabel 2: Vergelijking verdeling geslacht, opleiding en leeftijd in GW-data met EAK-data (2015)

Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest								Alleen Vlaams Gewest					
		EAK ^a		GW		Verhouding EAK/GW		EAK ^a		GW		Verhouding EAK/GW	
Geslacht	Opleiding	Leeftijd	n	%	N	%	Ratio	n	%	n	%	Ratio	
Vrouwen	Laag	18-20	28.99 6	1,79	282	0,68	2,64	20.66 1	1,57	276	0,68	2,31	
		21-25	26.26 9	1,62	162	0,39	4,16	16.73 3	1,27	161	0,40	3,21	
		26-30	32.54 6	2,01	117	0,28	7,14	22.22 5	1,69	116	0,29	5,91	
		31-34	32.75 4	2,02	66	0,16	12,73	21.78 6	1,66	66	0,16	10,18	
	Midden	18-20	93.81 3	5,80	2319	5,59	1,04	82.56 8	6,29	2284	5,64	1,12	
		21-25	100.5 06	6,21	1534	3,70	1,68	81.46 6	6,21	1511	3,73	1,66	
		26-30	84.74 5	5,24	1010	2,43	2,15	70.25 7	5,35	1005	2,48	2,16	
		31-34	69.85 2	4,32	617	1,49	2,91	59.13 8	4,51	609	1,50	3,00	
	Hoog	18-20	1.202	0,07	3366	8,11	0,01	1.202	0,09	3321	8,20	0,01	
		21-25	106.4 17	6,58	6778	16,33	0,40	91.40 4	6,96	6607	16,32	0,43	
		26-30	126.4 71	7,82	4515	10,88	0,72	99.65 6	7,59	4344	10,73	0,71	
		31-34	102.5 21	6,34	2447	5,89	1,08	81.54 2	6,21	2350	5,80	1,07	
Mannen	Laag	18-20	38.40 4	2,37	217	0,52	4,54	28.27 5	2,15	215	0,53	4,06	
		21-25	33.80 7	2,09	190	0,46	4,57	24.01 6	1,83	185	0,46	4,00	
		26-30	38.67 7	2,39	202	0,49	4,91	27.35 7	2,08	198	0,49	4,26	
		31-34	39.73 3	2,46	164	0,40	6,22	28.18 1	2,15	162	0,40	5,37	
	Midden	18-20	86.91 2	5,37	1.801	4,34	1,24	78.55 6	5,99	1774	4,38	1,37	
		21-25	132.7 82	8,21	1.770	4,26	1,92	111.8 52	8,52	1739	4,29	1,98	
		26-30	103.2 86	6,38	1.404	3,38	1,89	89.62 8	6,83	1376	3,40	2,01	

	31-34	88.28 9	5,46	940	2,26	2,41	77.58 6	5,91	927	2,29	2,58
Hoog	18-20	1.340	0,08	2.145	5,17	0,02	1.068	0,08	2134	5,27	0,02
	21-25	71.43 1	4,42	4.677	11,27	0,39	61.68 9	4,70	4570	11,29	0,42
	26-30	97.40 6	6,02	3.011	7,25	0,83	75.57 8	5,76	2861	7,07	0,81
	31-34	79.58 1	4,92	1.777	4,28	1,15	60.03 3	4,57	1699	4,20	1,09
Totaal		1.617 .740	100,0 0	4151 1	100,0 0		1.312 .459	100,0 0	4049 0	100,00	

^a Voor cellen met minder dan 5.000 mensen is de betrouwbaarheid van de populatieschatting onzeker.

De ratio's tussen de relatieve vertegenwoordiging van een groep in de EAK-data versus de GW-data uit tabel 2 kunnen in principe gebruikt worden als wegingscoëfficiënten. We menen dat dit in dit geval echter niet wenselijk is om tenminste twee redenen:

- Wegingscoëfficiënten kunnen alleen gebruikt worden indien men aanneemt dat de respondenten die aan de enquête deelnamen representatief zijn voor de groep waaruit zij komen en dit niet alleen met betrekking tot de kenmerken waarvoor men weegt, maar vooral ook met betrekking tot alle kenmerken die men wil bestuderen. Eenvoudig gesteld: men dient aan te nemen dat de laaggeschoolde mannen die wel deelnamen aan de enquête representatief zijn voor de groep die niet deelnemen. Alleen in dat geval kan het eenvoudigweg vergroten van het relatief aandeel van deze groep door het toepassen van een weging tot betere populatieschattingen leiden. Er bestaat in de wetenschappelijke literatuur veel discussie over het gebruik van wegingscoëfficiënten bij toevalsteekproeven. Dat de te maken assumptie onhoudbaar is indien het gaat om data gebaseerd op zelfselectie, is evident. Het alsnog wegen van deze data dreigt de vertekeningen in de data verder te vergroten.
- Wegingscoëfficiënten hebben alleen zin indien het de bedoeling is om generaliserende uitspraken te doen ("De Vlaamse jongeren denken dat..."). Zoals reeds aangegeven, is dit echter uitdrukkelijk *niet* de bedoeling van het GW-project. Indien men erkent dat de data waarop de conclusies gebaseerd zijn niet representatief zijn, vervalt bijgevolg de nood aan weging.

De data uit Tsjechië waar de GW-enquête naast via een publiek toegankelijke website ook afgenomen werd via een toevalsteekproef tonen dat een weging op basis van de socio-demografische kenmerken alleen geen oplossing biedt voor de kenmerken die men als afhankelijke wil bestuderen (misschien illustreren met een voorbeeld?). In die zin blijkt het wegen van de GW-data naast niet wenselijk ook niet effectief.

DEEL 2: Frequentieverdeling kenmerken.

Hieronder wordt de frequentieverdeling voor alle vragen weergegeven. Alleen het beperkt aantal vragen waarbij respondenten meerdere mogelijkheden konden aanduiden worden niet weergegeven. In de tabel worden twee types missings vermeld. Item missing values verwijzen naar respondenten die de vraag niet beantwoord hebben maar de batterij waarvan de specifieke vraag deel uitmaakt wel. System missing values zijn respondenten die nooit begonnen zijn aan de vragenbatterij waarvan de desbetreffende vraag deel van uitmaakt (zie eerder).

Geslacht					
		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1 Man	18298	44.1	44.1	44.1
	2 Vrouw	23213	55.9	55.9	100.0
	Totaal	41511	100.0	100.0	
Arbeidsmarktstatus					
		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1 Werkt	21919	52.8	52.8	52.8
	2 Student	19592	47.2	47.2	100.0
	Totaal	41511	100.0	100.0	
Regio/Provincie					
		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Brussels Hoofdstedelijk gewest	1021	2.5	2.5	2.5
	3.00 Vlaams Brabant	6650	16.0	16.0	18.5
	4.00 Antwerpen	11803	28.4	28.4	46.9
	5.00 Limburg	3904	9.4	9.4	56.3
	10.00 West-Vlaanderen	7292	17.6	17.6	73.9
	11.00 Oost-Vlaanderen	10841	26.1	26.1	100.0
	Totaal	41511	100.0	100.0	
Leeftijd					
		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 18-19	6640	16.0	16.0	16.0
	2.00 20-24	16086	38.8	38.8	54.7
	3.00 25-29	11003	26.5	26.5	81.3
	4.00 30-34	7782	18.7	18.7	100.0
	Totaal	41511	100.0	100.0	
Opleidingsniveau					

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 7e jaar TSO, KSO of BSO	2983	7.2	7.2	7.2
	2.00 Academische Bachelor	5395	13.0	13.0	20.2
	3.00 Hoger secundair onderwijs	8412	20.3	20.3	40.4
	4.00 Lager secundair onderwijs	1400	3.4	3.4	43.8
	5.00 Master of hoger	10833	26.1	26.1	69.9
	6.00 Professionele Bachelor	12488	30.1	30.1	100.0
	Totaal	41511	100.0	100.0	

v1 Hoe denk je dat je toekomst er zal uitzien als je vergelijkt met het leven van je ouders?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 In het algemeen beter	5662	13.6	23.8	23.8
	2.00 In het algemeen slechter	8231	19.8	34.7	58.5
	3.00 Ongeveer hetzelfde	9857	23.7	41.5	100.0
	Totaal	23750	57.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	118	.3		
	System missing	17643	42.5		
	Totaal	17761	42.8		
Totaal		41511	100.0		

v2 Heb je het gevoel dat jij beslist over je lot, dat je de controle hebt over je eigen leven?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Nee, ik heb geen controle over wat er met mij gebeurt	351	.8	1.5	1.5
	1,00	1614	3.9	7.1	8.6
	2,00	3902	9.4	17.1	25.8
	3,00	9206	22.2	40.4	66.2
	4,00	6621	15.9	29.1	95.3
	5.00 Ik heb de totale controle over wat er met mij gebeurt	1071	2.6	4.7	100.0
	Totaal	22765	54.8	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	207	.5		
	System missing	18539	44.7		
	Totaal	18746	45.2		
Totaal		41511	100.0		

v3 De enige persoon op wie je kan rekenen in het leven, dat ben je zelf.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	6963	16.8	29.6	29.6
	1.00 Niet Akkoord	16573	39.9	70.4	100.0
	Totaal	23536	56.7	100.0	

Missing	9.00 Item missing value	50	.1
	System missing	17925	43.2
	Totaal	17975	43.3
Totaal		41511	100.0

v4 De huidige problemen van de jeugd zijn de schuld van de vorige generaties.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	10571	25.5	45.5	45.5
	1.00 Niet akkoord	12637	30.4	54.5	100.0
	Totaal	23208	55.9	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	243	.6		
	System missing	18060	43.5		
	Totaal	18303	44.1		
Totaal		41511	100.0		

v5 Twintig jaar is de beste leeftijd.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	8045	19.4	33.8	33.8
	1.00 Niet akkoord	15785	38.0	66.2	100.0
	Totaal	23830	57.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	222	.5		
	System missing	17459	42.1		
	Totaal	17681	42.6		
Totaal		41511	100.0		

v6 Waar een wil is, is een weg.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	20139	48.5	84.3	84.3
	1.00 Niet Akkoord	3748	9.0	15.7	100.0
	Totaal	23887	57.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	86	.2		
	System missing	17538	42.2		
	Totaal	17624	42.5		
Totaal		41511	100.0		

v7 Er wordt te veel waarde gehecht aan geld in onze maatschappij.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	19817	47.7	83.6	83.6
	1.00 Niet Akkoord	3887	9.4	16.4	100.0
	Totaal	23704	57.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	132	.3		
	System missing	17675	42.6		
	Totaal	17807	42.9		
Totaal		41511	100.0		

v8 Een gouden leefregel is: "Je bedriegt of je wordt bedrogen"

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	2209	5.3	9.4	9.4
	1.00 Niet Akkoord	21342	51.4	90.6	100.0
	Totaal	23551	56.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	111	.3		
	System missing	17849	43.0		
	Totaal	17960	43.3		
Totaal		41511	100.0		

v9 Je redt het niet als je niet solidair bent.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	13910	33.5	59.9	59.9
	1.00 Niet Akkoord	9326	22.5	40.1	100.0
	Totaal	23236	56.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	267	.6		
	System missing	18008	43.4		
	Totaal	18275	44.0		
Totaal		41511	100.0		

v10 In België is de gelijkheid tussen mannen en vrouwen nog veraf.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	8799	21.2	35.8	35.8
	1.00 Niet Akkoord	15773	38.0	64.2	100.0
	Totaal	24572	59.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	138	.3		
	System missing	16801	40.5		
	Totaal	16939	40.8		
Totaal		41511	100.0		

v11 Als er veel werkloosheid is, moeten de jobs naar mannen gaan.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	712	1.7	3.1	3.1
	1.00 Niet Akkoord	22495	54.2	96.9	100.0
	Totaal	23207	55.9	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	66	.2		
	System missing	18238	43.9		
	Totaal	18304	44.1		
Totaal		41511	100.0		

v12 Als er veel werkloosheid is, moeten de jobs naar Belgen gaan.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	9355	22.5	40.7	40.7
	1.00 Niet Akkoord	13610	32.8	59.3	100.0
	Totaal	22965	55.3	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	158	.4		
	System missing	18388	44.3		
	Totaal	18546	44.7		
Totaal		41511	100.0		

v13 Als er veel werkloosheid is, moeten de jobs naar jongeren gaan.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	9707	23.4	42.9	42.9
	1.00 Niet Akkoord	12929	31.1	57.1	100.0
	Totaal	22636	54.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	243	.6		
	System missing	18632	44.9		
	Totaal	18875	45.5		
Totaal		41511	100.0		

v14 Politici hebben geen enkele macht meer.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	2607	6.3	10.7	10.7
	1.00 Niet Akkoord	21800	52.5	89.3	100.0
	Totaal	24407	58.8	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	185	.4		
	System missing	16919	40.8		
	Totaal	17104	41.2		
Totaal		41511	100.0		

v15 Geld en banken regeren de wereld.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	20056	48.3	82.4	82.4
	1.00 Niet Akkoord	4274	10.3	17.6	100.0
	Totaal	24330	58.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	170	.4		
	System missing	17011	41.0		
	Totaal	17181	41.4		
Totaal		41511	100.0		

v16 Er zijn te veel nietsnutten in België

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	13821	33.3	60.3	60.3
	1.00 Niet Akkoord	9092	21.9	39.7	100.0
	Totaal	22913	55.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	310	.7		
	System missing	18288	44.1		
	Totaal	18598	44.8		
Totaal		41511	100.0		

v18 De kloof tussen arm en rijk wordt almaar groter in België«

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	19942	48.0	83.3	83.3
	1.00 Niet Akkoord	4004	9.6	16.7	100.0
	Totaal	23946	57.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	312	.8		
	System missing	17253	41.6		
	Totaal	17565	42.3		
Totaal		41511	100.0		

v19 Politici zijn corrupt.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Nee, de meesten zijn niet corrupt	4739	11.4	19.9	19.9
	2.00 Ja, sommigen zijn corrupt	15985	38.5	67.2	87.2
	3.00 Ja, ze zijn zo goed als allemaal corrupt	3054	7.4	12.8	100.0
	Totaal	23778	57.3	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	193	.5		
	System missing	17540	42.3		
	Totaal	17733	42.7		
Totaal		41511	100.0		

v20 Immigratie verrijkt een cultuur.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	17483	42.1	75.1	75.1
	1.00 Niet akkoord	5798	14.0	24.9	100.0
	Totaal	23281	56.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	206	.5		
	System missing	18024	43.4		
	Totaal	18230	43.9		
Totaal		41511	100.0		

v21 De vakbonden zouden meer macht moeten krijgen.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	4356	10.5	19.1	19.1
	1.00 Niet akkoord	18487	44.5	80.9	100.0
	Totaal	22843	55.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	516	1.2		
	System missing	18152	43.7		
	Totaal	18668	45.0		
Totaal		41511	100.0		

v22 Verplichte nationale legerdienst moet opnieuw ingevoerd worden, zowel voor mannen als voor vrouwen.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	5285	12.7	22.9	22.9
	1.00 Niet akkoord	17807	42.9	77.1	100.0
	Totaal	23092	55.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	118	.3		
	System missing	18301	44.1		
	Totaal	18419	44.4		
Totaal		41511	100.0		

v23 De dienstplicht moet worden ingevoerd, maar met de mogelijkheid om iets buiten het leger te doen (bijvoorbeeld bij humanitaire organisaties of in ziekenhuizen, bij milieuprojecten of sociaal werk)

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Akkoord	11992	28.9	52.8	52.8
	1.00 Niet akkoord	10729	25.8	47.2	100.0
	Totaal	22721	54.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	191	.5		
	System missing	18599	44.8		
	Totaal	18790	45.3		
Totaal		41511	100.0		

v24 Er is te veel seks.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	5309	12.8	22.3	22.3
	1.00 Neen	18535	44.7	77.7	100.0
	Totaal	23844	57.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	151	.4		
	System missing	17516	42.2		
	Totaal	17667	42.6		
Totaal		41511	100.0		

v25 Er zijn te veel belastingen.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	18594	44.8	78.5	78.5
	1.00 Neen	5098	12.3	21.5	100.0
	Totaal	23692	57.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	252	.6		
	System missing	17567	42.3		
	Totaal	17819	42.9		
Totaal		41511	100.0		

v26 Er is te veel geweld.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	21372	51.5	90.9	90.9
	1.00 Neen	2142	5.2	9.1	100.0
	Totaal	23514	56.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	77	.2		
	System missing	17920	43.2		
	Totaal	17997	43.4		
Totaal		41511	100.0		

v27 Er zijn te veel arme mensen.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	21379	51.5	91.5	91.5
	1.00 Neen	1979	4.8	8.5	100.0
	Totaal	23358	56.3	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	103	.2		
	System missing	18050	43.5		
	Totaal	18153	43.7		
Totaal		41511	100.0		

v28 Er zijn te veel rijke mensen.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	15898	38.3	68.9	68.9
	1.00 Neen	7160	17.2	31.1	100.0
	Totaal	23058	55.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	161	.4		
	System missing	18292	44.1		
	Totaal	18453	44.5		
Totaal		41511	100.0		

v29 Er zijn te veel ambtenaren.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	14987	36.1	67.3	67.3
	1.00 Neen	7288	17.6	32.7	100.0
	Totaal	22275	53.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	677	1.6		
	System missing	18559	44.7		
	Totaal	19236	46.3		
Totaal		41511	100.0		

v30 Er zijn te veel oude mensen.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	9868	23.8	43.8	43.8
	1.00 Neen	12663	30.5	56.2	100.0
	Totaal	22531	54.3	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	351	.8		
	System missing	18629	44.9		
	Totaal	18980	45.7		
Totaal		41511	100.0		

v31 Er is te veel onrechtvaardigheid.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	20411	49.2	90.3	90.3
	1.00 Neen	2186	5.3	9.7	100.0
	Totaal	22597	54.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	151	.4		
	System missing	18763	45.2		
	Totaal	18914	45.6		
Totaal		41511	100.0		

v32 Er is te veel vrijheid.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	2641	6.4	11.8	11.8
	1.00 Neen	19801	47.7	88.2	100.0
	Totaal	22442	54.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	136	.3		
	System missing	18933	45.6		
	Totaal	19069	45.9		
Totaal		41511	100.0		

v33 Er is te veel individualisme.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	15259	36.8	69.1	69.1
	1.00 Neen	6825	16.4	30.9	100.0
	Totaal	22084	53.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	214	.5		
	System missing	19213	46.3		
	Totaal	19427	46.8		
Totaal		41511	100.0		

v34 Er zijn te veel drugs.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	14281	34.4	65.6	65.6
	1.00 Neen	7505	18.1	34.4	100.0
	Totaal	21786	52.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	218	.5		
	System missing	19507	47.0		
	Totaal	19725	47.5		
Totaal		41511	100.0		

v36 Iedereen krijgt een kans in het huidige onderwijssysteem.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Volledig akkoord	2881	6.9	12.1	12.1
	2.00 Grotendeels akkoord	11261	27.1	47.1	59.2
	3.00 Niet echt akkoord	7685	18.5	32.2	91.3
	4.00 Absoluut niet akkoord	2075	5.0	8.7	100.0
	Totaal	23902	57.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	79	.2		
	System missing	17530	42.2		
	Totaal	17609	42.4		

Totaal	41511	100.0
--------	-------	-------

v37 Het onderwijs bereidt je goed voor op de arbeidsmarkt.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Volledig akkoord	465	1.1	2.0	2.0
	2.00 Grotendeels akkoord	7621	18.4	32.2	34.2
	3.00 Niet echt akkoord	12350	29.8	52.2	86.4
	4.00 Absoluut niet akkoord	3216	7.7	13.6	100.0
	Totaal	23652	57.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	108	.3		
	System missing	17751	42.8		
	Totaal	17859	43.0		
Totaal		41511	100.0		

v38 Ons onderwijssysteem beloont de mensen die het verdienen.

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Volledig akkoord	666	1.6	2.9	2.9
	2.00 Grotendeels akkoord	7566	18.2	32.7	35.6
	3.00 Niet echt akkoord	11998	28.9	51.8	87.4
	4.00 Absoluut niet akkoord	2921	7.0	12.6	100.0
	Totaal	23151	55.8	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	289	.7		
	System missing	18071	43.5		
	Totaal	18360	44.2		
Totaal		41511	100.0		

v41 Hoe volwassen voel je je momenteel?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	220	.5	.9	.9
	1,00	1088	2.6	4.5	5.4
	2,00	3072	7.4	12.7	18.1
	3,00	9456	22.8	39.1	57.3

	4,00	8173	19.7	33.8	91.1
	5.00 Volledig	2153	5.2	8.9	100.0
	Totaal	24162	58.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	148	.4		
	System missing	17201	41.4		
	Totaal	17349	41.8		
Totaal		41511	100.0		

v42 Wat houdt het voor jou in om volwassen te zijn?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Trouwen en kinderen krijgen	1285	3.1	5.4	5.4
	2.00 Niet meer bij je ouders wonen	1020	2.5	4.3	9.6
	3.00 Je eerste echte job hebben	802	1.9	3.4	13.0
	4.00 Volwassen en verantwoordelijk zijn	16491	39.7	69.0	82.0
	5.00 Niet meer financieel afhankelijk zijn van je ouders	4046	9.7	16.9	99.0
	6.00 afgestudeerd zijn	246	.6	1.0	100.0
	Totaal	23890	57.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	169	.4		
	System missing	17452	42.0		
	Totaal	17621	42.4		
Totaal		41511	100.0		

v44 Met welk gevoel kijk je naar de toekomst?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Heel pessimistisch	981	2.4	4.2	4.2
	1,00	7465	18.0	31.9	36.1
	2,00	13470	32.4	57.6	93.7
	3.00 Heel optimistisch	1476	3.6	6.3	100.0
	Totaal	23392	56.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	213	.5		
	System missing	17906	43.1		
	Totaal	18119	43.6		
Totaal		41511	100.0		

v45 Zijn je ouders trots op wat je voorlopig al hebt bereikt?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
--	--	------------	------------	-------------------	-----------------------

Geldig	.00 Ja	21886	52.7	91.0	91.0
	1.00 Nee	2168	5.2	9.0	100.0
	Totaal	24054	57.9	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	205	.5		
	System missing	17252	41.6		
	Totaal	17457	42.1		
Totaal		41511	100.0		

v46 Steunen je ouders je in je beslissingen?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	22034	53.1	91.9	91.9
	1.00 Nee	1930	4.6	8.1	100.0
	Totaal	23964	57.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	141	.3		
	System missing	17406	41.9		
	Totaal	17547	42.3		
Totaal		41511	100.0		

v47 Zijn je ouders ongerust over je toekomst?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	10258	24.7	43.3	43.3
	1.00 Nee	13406	32.3	56.7	100.0
	Totaal	23664	57.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	249	.6		
	System missing	17598	42.4		
	Totaal	17847	43.0		
Totaal		41511	100.0		

v48 Hoeveel geld geven je ouders je elke maand?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Geen	11179	26.9	49.1	49.1
	2.00 Minder dan 50 euro	2844	6.9	12.5	61.5
	3.00 Tussen 50 en 200 euro	6249	15.1	27.4	89.0
	4.00 Tussen 200 en 500 euro	2055	5.0	9.0	98.0
	5.00 Tussen 500 en 1000	375	.9	1.6	99.6
	6.00 Meer dan 1000	87	.2	.4	100.0
	Totaal	22789	54.9	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	389	.9		
	System missing	18333	44.2		

	Totaal	18722	45.1
Totaal		41511	100.0

v49 Hoe voel je je (of zou je je voelen) als je geld krijgt van je ouders?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Goed	12425	29.9	57.1	57.1
	1.00 Raar	9332	22.5	42.9	100.0
	Totaal	21757	52.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	1162	2.8		
	System missing	18592	44.8		
	Totaal	19754	47.6		
Totaal		41511	100.0		

v50 Hoe denk je dat het leven van je kinderen zal zijn in vergelijking met jouw leven?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 In het algemeen beter	3721	9.0	16.4	16.4
	2.00 In het algemeen slechter	9440	22.7	41.7	58.1
	3.00 Ongeveer hetzelfde	9498	22.9	41.9	100.0
	Totaal	22659	54.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	401	1.0		
	System missing	18451	44.4		
	Totaal	18852	45.4		
Totaal		41511	100.0		

v51 Voor jou is werk voornamelijk

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 een manier om geld te verdienen	12326	29.7	50.7	50.7
	1.00 een bron van persoonlijke voldoening	11996	28.9	49.3	100.0
	Totaal	24322	58.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	149	.4		
	System missing	17040	41.0		

	Totaal	17189	41.4
Totaal		41511	100.0

v52 Voel je je voldaan in je huidige job?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	706	1.7	5.7	5.7
	1,00	1019	2.5	8.2	13.8
	2,00	1527	3.7	12.2	26.1
	3,00	3649	8.8	29.2	55.3
	4,00	4184	10.1	33.5	88.8
	5.00 Ja, Volledig	1398	3.4	11.2	100.0
	Totaal	12483	30.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	259	.6		
	System missing	28769	69.3		
	Totaal	29028	69.9		
Totaal		41511	100.0		

v53 Vind je dat je huidige job overeenkomt met je kwalificaties?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	749	1.8	5.9	5.9
	1,00	996	2.4	7.8	13.7
	2,00	1431	3.4	11.3	25.0
	3,00	2941	7.1	23.2	48.2
	4,00	4177	10.1	32.9	81.1
	5.00 Ja, Volledig	2406	5.8	18.9	100.0
	Totaal	12700	30.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	252	.6		
	System missing	28559	68.8		
	Totaal	28811	69.4		
Totaal		41511	100.0		

v54 Vind je dat je salaris overeenkomt met je kwalificaties?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	917	2.2	7.3	7.3
	1,00	1586	3.8	12.7	20.0
	2,00	2151	5.2	17.2	37.1
	3,00	3313	8.0	26.4	63.6
	4,00	3400	8.2	27.1	90.7
	5.00 Ja, Volledig	1168	2.8	9.3	100.0
	Totaal	12535	30.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	323	.8		
	System missing	28653	69.0		
	Totaal	28976	69.8		
Totaal		41511	100.0		

v55 Hoe belangrijk is je werk op dit moment in je leven?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet belangrijk	374	.9	3.0	3.0

	1,00	711	1.7	5.7	8.7
	2,00	1417	3.4	11.4	20.1
	3,00	3683	8.9	29.6	49.7
	4,00	4371	10.5	35.1	84.9
	5.00 Heel belangrijk	1880	4.5	15.1	100.0
	Totaal	12436	30.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	224	.5		
	System missing	28851	69.5		
	Totaal	29075	70.0		
Totaal		41511	100.0		

v56 Heb je het gevoel dat je inspanningen op het werk beloond worden?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	752	1.8	6.1	6.1
	1,00	1385	3.3	11.2	17.3
	2,00	2114	5.1	17.1	34.4
	3,00	3662	8.8	29.7	64.1
	4,00	3443	8.3	27.9	92.0
	5.00 Ja, volledig	993	2.4	8.0	100.0
	Totaal	12349	29.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	271	.7		
	System missing	28891	69.6		
	Totaal	29162	70.3		
Totaal		41511	100.0		

v57 Mocht er de komende dagen of maanden een grote opstand plaatsvinden tegen de generatie die aan de macht is, zou je dan actief meedoen?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	7561	18.2	32.4	32.4
	1.00 Neen	15749	37.9	67.6	100.0
	Totaal	23310	56.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	273	.7		

	System missing	17928	43.2
	Totaal	18201	43.8
Totaal		41511	100.0

v58 Volgens jou draait volwassen worden om

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Jezelf vinden	4475	10.8	19.2	19.2
	2.00 Op eigen benen staan	4557	11.0	19.6	38.8
	3.00 Een goeie start nemen	10808	26.0	46.4	85.2
	4.00 Een netje uitbouwen	3438	8.3	14.8	100.0
	Totaal	23278	56.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	338	.8		
	System missing	17895	43.1		
	Totaal	18233	43.9		
Totaal		41511	100.0		

v59 Als je jezelf vergelijkt met leeftijdsgenoten, dan zou je zeggen dat je hoort bij:

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Diegenen met het minst kans om te slagen in het leven	209	.5	.9	.9
	1,00	711	1.7	3.0	3.9
	2,00	1991	4.8	8.4	12.3
	3,00	7648	18.4	32.2	44.5
	4,00	10545	25.4	44.4	88.9
	5.00 Diegenen met het meeste kans om te slagen in het leven	2642	6.4	11.1	100.0
	Totaal	23746	57.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	222	.5		
	System missing	17543	42.3		
	Totaal	17765	42.8		
Totaal		41511	100.0		

v60 In welke mate zal de economische crisis je toekomst bepalen?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	530	1.3	2.3	2.3
	1,00	1895	4.6	8.2	10.5
	2,00	3923	9.5	17.1	27.6
	3,00	9981	24.0	43.4	71.0
	4,00	5545	13.4	24.1	95.1
	5.00 Volledig	1132	2.7	4.9	100.0
	Totaal	23006	55.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	272	.7		
	System missing	18233	43.9		
	Totaal	18505	44.6		
Totaal		41511	100.0		

v61 Denk je dat je ooit iets anders zal meemaken dan de huidige economische crisis?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
--	--	------------	------------	-------------------	-----------------------

Geldig	.00 Ja	17388	41.9	74.5	74.5
	1.00 Neen	5961	14.4	25.5	100.0
	Totaal	23349	56.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	173	.4		
	System missing	17989	43.3		
	Totaal	18162	43.8		
Totaal		41511	100.0		

v62 Als er oorlog uitbreekt, zou je dan bereid zijn te vechten voor je land?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	8066	19.4	34.9	34.9
	1.00 Neen	15072	36.3	65.1	100.0
	Totaal	23138	55.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	244	.6		
	System missing	18129	43.7		
	Totaal	18373	44.3		
Totaal		41511	100.0		

v63 Geeft de Belgische samenleving je de kans om te tonen wat je allemaal kan?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	18291	44.1	64.7	64.7
	1.00 Neen	9977	24.0	35.3	100.0
	Totaal	28268	68.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	239	.6		
	System missing	13004	31.3		
	Totaal	13243	31.9		
Totaal		41511	100.0		

v64 Ben je ooit lid geweest van een politieke organisatie?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	1591	3.8	6.7	6.7
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	668	1.6	2.8	9.6
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	5559	13.4	23.5	33.1
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	15801	38.1	66.9	100.0
	Totaal	23619	56.9	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	74	.2		
	System missing	17818	42.9		
	Totaal	17892	43.1		

Totaal	41511	100.0
--------	-------	-------

v65 Ben je ooit lid geweest van een NGO of humanitaire organisatie?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	3778	9.1	16.2	16.2
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	425	1.0	1.8	18.0
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	9945	24.0	42.6	60.6
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	9199	22.2	39.4	100.0
	Totaal	23347	56.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	203	.5		
	System missing	17961	43.3		
	Totaal	18164	43.8		
Totaal		41511	100.0		

v66 Ben je ooit lid geweest van een sportclub?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	17696	42.6	75.8	75.8
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	2111	5.1	9.0	84.8
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	1819	4.4	7.8	92.6
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	1719	4.1	7.4	100.0
	Totaal	23345	56.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	54	.1		
	System missing	18112	43.6		
	Totaal	18166	43.8		
Totaal		41511	100.0		

v67 Ben je ooit betrokken geweest bij een organisatie in de kunstensector?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	6888	16.6	29.4	29.4
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	566	1.4	2.4	31.8

	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	6294	15.2	26.9	58.7
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	9692	23.3	41.3	100.0
	Totaal	23440	56.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	132	.3		
	System missing	17939	43.2		
	Totaal	18071	43.5		
Totaal		41511	100.0		

v68 Heb je ooit een naschools project gedaan of een project van je werk na de gewone uren?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	14346	34.6	62.8	62.8
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	1677	4.0	7.3	70.2
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	3968	9.6	17.4	87.5
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	2843	6.8	12.5	100.0
	Totaal	22834	55.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	248	.6		
	System missing	18429	44.4		
	Totaal	18677	45.0		
Totaal		41511	100.0		

v69 Ben je ooit betrokken geweest in een buurt- of gemeenschapsvereniging?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	11017	26.5	46.8	46.8
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	894	2.2	3.8	50.6
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	5988	14.4	25.4	76.0
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	5647	13.6	24.0	100.0
	Totaal	23546	56.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	201	.5		
	System missing	17764	42.8		
	Totaal	17965	43.3		
Totaal		41511	100.0		

v70 Voor jou zijn relaties...

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Essentieel	9941	23.9	43.0	43.0
	2.00 Belangrijk	10260	24.7	44.3	87.3

	3.00 Nogal belangrijk	2202	5.3	9.5	96.8
	4.00 Ondergeschikt	605	1.5	2.6	99.4
	5.00 Banaal	132	.3	.6	100.0
	Totaal	23140	55.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	77	.2		
	System missing	18294	44.1		
	Totaal	18371	44.3		
Totaal		41511	100.0		

v71 Trouw in een relatie is...

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ouderwets	358	.9	1.5	1.5
	2.00 Essentieel	18287	44.1	77.8	79.4
	3.00 Niet vanzelfsprekend	4585	11.0	19.5	98.9
	4.00 Iets waar je achter de rug stiekem om heen kan	267	.6	1.1	100.0
	Totaal	23497	56.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	84	.2		
	System missing	17930	43.2		
	Totaal	18014	43.4		
Totaal		41511	100.0		

v72 Heb je ooit seks gehad met iemand van hetzelfde geslacht?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	2255	5.4	9.5	9.5
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	724	1.7	3.0	12.5
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	3618	8.7	15.2	27.7
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	17231	41.5	72.3	100.0
	Totaal	23828	57.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	79	.2		
	System missing	17604	42.4		
	Totaal	17683	42.6		
Totaal		41511	100.0		

v73 Heb je ooit seks gehad met meer dan één persoon tegelijk?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	1378	3.3	5.8	5.8
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	571	1.4	2.4	8.2
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	9244	22.3	39.0	47.2

	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	12505	30.1	52.8	100.0
	Totaal	23698	57.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	90	.2		
	System missing	17723	42.7		
	Totaal	17813	42.9		
Totaal		41511	100.0		

v74 Heb je ooit seks gehad met een onbekende?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	4155	10.0	17.6	17.6
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	2777	6.7	11.8	29.4
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	4725	11.4	20.0	49.4
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	11943	28.8	50.6	100.0
	Totaal	23600	56.9	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	103	.2		
	System missing	17808	42.9		
	Totaal	17911	43.1		
Totaal		41511	100.0		

v75 Heb je ooit gekozen voor seksuele onthouding?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	3115	7.5	13.6	13.6
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	1150	2.8	5.0	18.6
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	849	2.0	3.7	22.3
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	17860	43.0	77.7	100.0
	Totaal	22974	55.3	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	628	1.5		
	System missing	17909	43.1		
	Totaal	18537	44.7		
Totaal		41511	100.0		

v76 Heb je ooit gemasturbeerd?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	21223	51.1	91.0	91.0
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	818	2.0	3.5	94.5

	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	298	.7	1.3	95.8
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	980	2.4	4.2	100.0
	Totaal	23319	56.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	282	.7		
	System missing	17910	43.1		
	Totaal	18192	43.8		
Totaal		41511	100.0		

v77 Heb je ooit aan partnerruil gedaan?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	204	.5	.9	.9
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	84	.2	.4	1.2
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	2155	5.2	9.2	10.5
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	20885	50.3	89.5	100.0
	Totaal	23328	56.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	159	.4		
	System missing	18024	43.4		
	Totaal	18183	43.8		
Totaal		41511	100.0		

v78 Heb je ooit seksspeeltjes gebruikt?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	9802	23.6	42.5	42.5
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	890	2.1	3.9	46.4
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	6497	15.7	28.2	74.6
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	5867	14.1	25.4	100.0
	Totaal	23056	55.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	224	.5		
	System missing	18231	43.9		
	Totaal	18455	44.5		
Totaal		41511	100.0		

v79 Heb je ooit SM geprobeerd?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	1535	3.7	6.7	6.7
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	245	.6	1.1	7.8

	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	4477	10.8	19.5	27.3
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	16694	40.2	72.7	100.0
	Totaal	22951	55.3	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	202	.5		
	System missing	18358	44.2		
	Totaal	18560	44.7		
Totaal		41511	100.0		

v80 Heb je ooit al seks gehad op een openbare plaats?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja en daar ben ik blij om	10427	25.1	46.1	46.1
	2.00 Ja maar ik zou het niet opnieuw doen	2012	4.8	8.9	55.0
	3.00 Nee, maar ik zou dat wel eens willen	4940	11.9	21.9	76.9
	4.00 Neen, en ik ben er niet in geïnteresseerd	5229	12.6	23.1	100.0
	Totaal	22608	54.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	198	.5		
	System missing	18705	45.1		
	Totaal	18903	45.5		
Totaal		41511	100.0		

v81 Hoe sta je tegenover wonen in het buitenland?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ik wil asap weg uit dit land!	2102	5.1	9.1	9.1
	2.00 Misschien doe ik het ooit...	12035	29.0	52.1	61.2
	3.00 Ik denk niet dat ik het ga doen, maar we zien wel	7406	17.8	32.0	93.2
	4.00 Geen denken aan, ik ben hier te graag	1566	3.8	6.8	100.0
	Totaal	23109	55.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	40	.1		
	System missing	18362	44.2		
	Totaal	18402	44.3		
Totaal		41511	100.0		

v82 Hoe is je relatie met je ouders?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Onbestaande	315	.8	1.3	1.3
	2.00 Heel gespannen	830	2.0	3.5	4.8
	3.00 Zozo	5162	12.4	21.7	26.5

	4.00 Cool	9746	23.5	41.0	67.5
	5.00 Ideaal	7714	18.6	32.5	100.0
	Totaal	23767	57.3	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	47	.1		
	System missing	17697	42.6		
	Totaal	17744	42.7		
Totaal		41511	100.0		

v83 Hoe sta je tegenover scheidingen?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ze zijn een kwaad van onze tijd	4071	9.8	17.3	17.3
	1.00 Soms zijn ze noodzakelijk	19509	47.0	82.7	100.0
	Totaal	23580	56.8	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	125	.3		
	System missing	17806	42.9		
	Totaal	17931	43.2		
Totaal		41511	100.0		

v84 Hoe sta je tegenover trouwen?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Daar droom ik van!	10395	25.0	45.0	45.0
	2.00 Niets voor mij	5551	13.4	24.0	69.0
	3.00 Het is maar een papiertje	7154	17.2	31.0	100.0
	Totaal	23100	55.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	327	.8		
	System missing	18084	43.6		
	Totaal	18411	44.4		
Totaal		41511	100.0		

v85 Heb je een tatoeage?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja, verschillende	1447	3.5	6.1	6.1
	2.00 Ja, eentje	1494	3.6	6.3	12.5
	3.00 Nog niet	8697	21.0	36.9	49.4
	4.00 Neen, en ik wil er nooit een	11924	28.7	50.6	100.0
	Totaal	23562	56.8	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	35	.1		
	System missing	17914	43.2		
	Totaal	17949	43.2		

Totaal	41511	100.0
--------	-------	-------

v86 Heb je body piercings?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja, verschillende	1433	3.5	6.2	6.2
	2.00 Ja, eentje	2612	6.3	11.2	17.4
	3.00 Nog niet	2797	6.7	12.0	29.4
	4.00 Neen, en ik wil er nooit een	16395	39.5	70.6	100.0
	Totaal	23237	56.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	68	.2		
	System missing	18206	43.9		
	Totaal	18274	44.0		
Totaal		41511	100.0		

v87 Jongens die op straat naar meisjes fluiten?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Dat stoort me niet	6995	16.9	30.0	30.0
	1.00 Dat stoort me	16313	39.3	70.0	100.0
	Totaal	23308	56.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	103	.2		
	System missing	18100	43.6		
	Totaal	18203	43.9		
Totaal		41511	100.0		

v88 Wat vind je van gasten die hun broek zo laag dragen dat je hun onderbroek ziet?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Dat stoort me niet	10686	25.7	46.0	46.0
	1.00 Dat stoort me	12565	30.3	54.0	100.0
	Totaal	23251	56.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	81	.2		
	System missing	18179	43.8		
	Totaal	18260	44.0		
Totaal		41511	100.0		

v89 Meisjes die een laag uitgesneden jeans dragen zodat je hun string kan zien?					
		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Dat stoort me niet	9252	22.3	39.9	39.9
	1.00 Dat stoort me	13944	33.6	60.1	100.0
	Totaal	23196	55.9	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	72	.2		
	System missing	18243	43.9		
	Totaal	18315	44.1		
Totaal		41511	100.0		

v90 Meisjes die een hoofddoek dragen op straat of op het werk?					
		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Dat stoort me niet	17571	42.3	75.9	75.9
	1.00 Dat stoort me	5571	13.4	24.1	100.0
	Totaal	23142	55.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	64	.2		
	System missing	18305	44.1		
	Totaal	18369	44.3		
Totaal		41511	100.0		

v91 Een lesbisch of homokoppel dat staat te tongkussen op straat?					
		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Dat stoort me niet	18357	44.2	80.0	80.0
	1.00 Dat stoort me	4603	11.1	20.0	100.0
	Totaal	22960	55.3	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	73	.2		
	System missing	18478	44.5		
	Totaal	18551	44.7		
Totaal		41511	100.0		

v92 Iemand die een relatie heeft en flirt met iemand anders?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Dat stoort me niet	6718	16.2	29.6	29.6
	1.00 Dat stoort me	15964	38.5	70.4	100.0
	Totaal	22682	54.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	80	.2		
	System missing	18749	45.2		
	Totaal	18829	45.4		
Totaal		41511	100.0		

v93 Zou je gelukkig kunnen zijn ondanks geldproblemen?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	10577	25.5	44.3	44.3
	1.00 Nee	13274	32.0	55.7	100.0
	Totaal	23851	57.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	182	.4		
	System missing	17478	42.1		
	Totaal	17660	42.5		
Totaal		41511	100.0		

v94 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder religieuze overtuiging?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	22638	54.5	95.0	95.0
	1.00 Nee	1202	2.9	5.0	100.0
	Totaal	23840	57.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	63	.2		
	System missing	17608	42.4		
	Totaal	17671	42.6		
Totaal		41511	100.0		

v95 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder kinderen?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	13777	33.2	58.5	58.5
	1.00 Nee	9780	23.6	41.5	100.0
	Totaal	23557	56.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	186	.4		
	System missing	17768	42.8		
	Totaal	17954	43.3		
Totaal		41511	100.0		

v96 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder job?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	6476	15.6	27.6	27.6
	1.00 Nee	17021	41.0	72.4	100.0
	Totaal	23497	56.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	82	.2		
	System missing	17932	43.2		
	Totaal	18014	43.4		
Totaal		41511	100.0		

v97 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder liefde?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	2709	6.5	11.6	11.6
	1.00 Nee	20599	49.6	88.4	100.0
	Totaal	23308	56.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	59	.1		
	System missing	18144	43.7		
	Totaal	18203	43.9		
Totaal		41511	100.0		

v98 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder Internet?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	10703	25.8	45.6	45.6
	1.00 Nee	12790	30.8	54.4	100.0
	Totaal	23493	56.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	86	.2		
	System missing	17932	43.2		
	Totaal	18018	43.4		
Totaal		41511	100.0		

v99 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder auto?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	14070	33.9	60.1	60.1
	1.00 Nee	9346	22.5	39.9	100.0
	Totaal	23416	56.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	60	.1		
	System missing	18035	43.4		
	Totaal	18095	43.6		
Totaal		41511	100.0		

v100 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder alcohol?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	18014	43.4	77.3	77.3
	1.00 Nee	5296	12.8	22.7	100.0
	Totaal	23310	56.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	53	.1		
	System missing	18148	43.7		
	Totaal	18201	43.8		
Totaal		41511	100.0		

v101 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder drugs?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	22121	53.3	95.2	95.2
	1.00 Nee	1109	2.7	4.8	100.0
	Totaal	23230	56.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	41	.1		
	System missing	18240	43.9		
	Totaal	18281	44.0		
Totaal		41511	100.0		

v102 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder muziek?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	2512	6.1	10.9	10.9
	1.00 Nee	20576	49.6	89.1	100.0
	Totaal	23088	55.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	36	.1		
	System missing	18387	44.3		
	Totaal	18423	44.4		
Totaal		41511	100.0		

v103 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder boeken?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	8751	21.1	38.2	38.2
	1.00 Nee	14157	34.1	61.8	100.0
	Totaal	22908	55.2	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	43	.1		
	System missing	18560	44.7		
	Totaal	18603	44.8		
Totaal		41511	100.0		

v104 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder junk food?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	24191	58.3	82.7	82.7
	1.00 Nee	5059	12.2	17.3	100.0
	Totaal	29250	70.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	45	.1		
	System missing	12216	29.4		
	Totaal	12261	29.5		
Totaal		41511	100.0		

v105 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder sport?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	10649	25.7	36.6	36.6
	1.00 Nee	18441	44.4	63.4	100.0
	Totaal	29090	70.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	59	.1		
	System missing	12362	29.8		
	Totaal	12421	29.9		
Totaal		41511	100.0		

v106 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder vrienden?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	1495	3.6	5.1	5.1
	1.00 Nee	27548	66.4	94.9	100.0
	Totaal	29043	70.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	39	.1		
	System missing	12429	29.9		
	Totaal	12468	30.0		
Totaal		41511	100.0		

v107 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder televisie?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	19095	46.0	66.0	66.0
	1.00 Nee	9842	23.7	34.0	100.0
	Totaal	28937	69.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	49	.1		
	System missing	12525	30.2		
	Totaal	12574	30.3		
Totaal		41511	100.0		

v108 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder stemrecht?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	8328	20.1	28.9	28.9
	1.00 Nee	20490	49.4	71.1	100.0
	Totaal	28818	69.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	98	.2		
	System missing	12595	30.3		
	Totaal	12693	30.6		
Totaal		41511	100.0		

v109 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder anticonceptie?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	7780	18.7	33.5	33.5
	1.00 Nee	15428	37.2	66.5	100.0
	Totaal	23208	55.9	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	298	.7		
	System missing	18005	43.4		
	Totaal	18303	44.1		
Totaal		41511	100.0		

v110 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder in België te wonen?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	21000	50.6	90.9	90.9
	1.00 Nee	2107	5.1	9.1	100.0
	Totaal	23107	55.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	106	.3		
	System missing	18298	44.1		
	Totaal	18404	44.3		
Totaal		41511	100.0		

v111 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder het nieuws?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	15989	38.5	55.8	55.8
	1.00 Nee	12642	30.5	44.2	100.0
	Totaal	28631	69.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	89	.2		
	System missing	12791	30.8		
	Totaal	12880	31.0		
Totaal		41511	100.0		

v112 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder gsm?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	16869	40.6	59.0	59.0
	1.00 Nee	11744	28.3	41.0	100.0
	Totaal	28613	68.9	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	63	.2		
	System missing	12835	30.9		
	Totaal	12898	31.1		
Totaal		41511	100.0		

v113 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder cinema, films of TV series?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	12976	31.3	45.6	45.6
	1.00 Nee	15457	37.2	54.4	100.0
	Totaal	28433	68.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	59	.1		
	System missing	13019	31.4		
	Totaal	13078	31.5		
Totaal		41511	100.0		

v114 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder seks?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	6838	16.5	24.2	24.2
	1.00 Nee	21371	51.5	75.8	100.0
	Totaal	28209	68.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	191	.5		
	System missing	13111	31.6		
	Totaal	13302	32.0		
Totaal		41511	100.0		

v115 Voor jou hangt een succesvol leven af van..

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Je familie	2662	6.4	11.4	11.4
	2.00 Een job	2068	5.0	8.8	20.2
	3.00 Geld	1323	3.2	5.7	25.9
	4.00 Gelukkig zijn	17340	41.8	74.1	100.0
	Totaal	23393	56.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	97	.2		
	System missing	18021	43.4		
	Totaal	18118	43.6		
Totaal		41511	100.0		

v116 Hoe zou je je dagelijkse financiële situatie omschrijven?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Comfortabel	8102	19.5	35.5	35.5
	2.00 Ok	9469	22.8	41.5	77.0
	3.00 Een beetje nipt	4304	10.4	18.9	95.9
	4.00 Bedroevend	946	2.3	4.1	100.0
	Totaal	22821	55.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	40	.1		
	System missing	18650	44.9		

	Totaal	18690	45.0
Totaal		41511	100.0

v117 Vertrouw je de politiek?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	6190	14.9	26.4	26.4
	1,00	12091	29.1	51.5	77.9
	2,00	5048	12.2	21.5	99.4
	3.00 Volledig	138	.3	.6	100.0
	Totaal	23467	56.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	235	.6		
	System missing	17809	42.9		
	Totaal	18044	43.5		
Totaal		41511	100.0		

v118 Vertrouw je de politie?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	1440	3.5	6.2	6.2
	1,00	6592	15.9	28.5	34.8
	2,00	13281	32.0	57.5	92.3
	3.00 Volledig	1789	4.3	7.7	100.0
	Totaal	23102	55.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	329	.8		
	System missing	18080	43.6		
	Totaal	18409	44.3		
Totaal		41511	100.0		

v119 Vertrouw je de school?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	712	1.7	3.1	3.1
	1,00	4016	9.7	17.4	20.5
	2,00	15196	36.6	65.8	86.3
	3.00 Volledig	3160	7.6	13.7	100.0
	Totaal	23084	55.6	100.0	

Missing	9.00 Item missing value	164	.4
	System missing	18263	44.0
	Totaal	18427	44.4
Totaal		41511	100.0

v120 Vertrouw je het leger?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	1430	3.4	6.1	6.1
	1,00	6421	15.5	27.6	33.7
	2,00	12402	29.9	53.3	87.0
	3.00 Volledig	3035	7.3	13.0	100.0
	Totaal	23288	56.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	285	.7		
	System missing	17938	43.2		
	Totaal	18223	43.9		
Totaal		41511	100.0		

v121 Vertrouw je het gerecht?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	2544	6.1	11.0	11.0
	1,00	9275	22.3	40.2	51.2
	2,00	10378	25.0	44.9	96.1
	3.00 Volledig	893	2.2	3.9	100.0
	Totaal	23090	55.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	306	.7		
	System missing	18115	43.6		
	Totaal	18421	44.4		
Totaal		41511	100.0		

v122 Vertrouw je de media?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	5727	13.8	24.8	24.8
	1,00	11958	28.8	51.8	76.7
	2,00	5179	12.5	22.5	99.1
	3.00 Volledig	205	.5	.9	100.0
	Totaal	23069	55.6	100.0	

Missing	9.00 Item missing value	134	.3
	System missing	18308	44.1
	Totaal	18442	44.4
Totaal		41511	100.0

v123 Vertrouw je Europa?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	2136	5.1	9.0	9.0
	1,00	8708	21.0	36.7	45.7
	2,00	11773	28.4	49.6	95.4
	3.00 Volledig	1097	2.6	4.6	100.0
	Totaal	23714	57.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	292	.7		
	System missing	17505	42.2		
	Totaal	17797	42.9		
Totaal		41511	100.0		

v124 Vertrouw je religieuze organisaties?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	11628	28.0	49.3	49.3
	1,00	9572	23.1	40.6	89.9
	2,00	2250	5.4	9.5	99.5
	3.00 Volledig	129	.3	.5	100.0
	Totaal	23579	56.8	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	320	.8		
	System missing	17612	42.4		
	Totaal	17932	43.2		
Totaal		41511	100.0		

v125 Vertrouw je humanitaire organisaties?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	1275	3.1	5.5	5.5
	1,00	6673	16.1	28.6	34.1
	2,00	13370	32.2	57.4	91.5
	3.00 Volledig	1990	4.8	8.5	100.0
	Totaal	23308	56.1	100.0	

Missing	9.00 Item missing value	268	.6
	System missing	17935	43.2
	Totaal	18203	43.9
Totaal		41511	100.0

v126 Vertrouw je de vakbonden?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Helemaal niet	6007	14.5	26.0	26.0
	1,00	9993	24.1	43.3	69.4
	2,00	6573	15.8	28.5	97.9
	3.00 Volledig	490	1.2	2.1	100.0
	Totaal	23063	55.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	319	.8		
	System missing	18129	43.7		
	Totaal	18448	44.4		
Totaal		41511	100.0		

v127 Hoe zie je jezelf in de toekomst?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Getrouwd of samenwonend	14705	35.4	63.9	63.9
	2.00 In een relatie	3125	7.5	13.6	77.5
	3.00 Alleen	891	2.1	3.9	81.4
	4.00 Met een gezin	1675	4.0	7.3	88.6
	5.00 Zonder kinderen	2612	6.3	11.4	100.0
	Totaal	23008	55.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	190	.5		
	System missing	18313	44.1		
	Totaal	18503	44.6		
Totaal		41511	100.0		

v128 Heb je vrienden op wie je kan rekenen?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Veel	4119	9.9	17.5	17.5
	2.00 Enkele	17266	41.6	73.4	90.9
	3.00 Ik heb wel maten	1245	3.0	5.3	96.2
	4.00 Nee	892	2.1	3.8	100.0

	Totaal	23522	56.7	100.0
Missing	9.00 Item missing value	26	.1	
	System missing	17963	43.3	
	Totaal	17989	43.3	
Totaal		41511	100.0	

v131 Wat betekent een relatie voor jou?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Geluk	8749	21.1	37.6	37.6
	2.00 Een verbintenis	8585	20.7	36.9	74.4
	3.00 Plezier	1287	3.1	5.5	80.0
	4.00 Zekerheid	4367	10.5	18.8	98.7
	5.00 Pijn	296	.7	1.3	100.0
	Totaal	23284	56.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	196	.5		
	System missing	18031	43.4		
	Totaal	18227	43.9		
Totaal		41511	100.0		

v132 Heb je ooit een joint gerookt samen met je ouders?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	974	2.3	4.1	4.1
	1.00 Neen	22515	54.2	95.9	100.0
	Totaal	23489	56.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	27	.1		
	System missing	17995	43.3		
	Totaal	18022	43.4		
Totaal		41511	100.0		

v133 Ben je ooit dronken geworden samen met je ouders?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	9904	23.9	42.4	42.4
	1.00 Neen	13476	32.5	57.6	100.0
	Totaal	23380	56.3	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	18	.0		
	System missing	18113	43.6		
	Totaal	18131	43.7		

Totaal	41511	100.0
--------	-------	-------

v134 Praat je over je relaties met je ouders?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	14706	35.4	63.6	63.6
	1.00 Neen	8428	20.3	36.4	100.0
	Totaal	23134	55.7	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	62	.1		
	System missing	18315	44.1		
	Totaal	18377	44.3		
Totaal		41511	100.0		

v135 Ben je vrienden op Facebook met je ouders?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	13872	33.4	60.7	60.7
	1.00 Neen	8996	21.7	39.3	100.0
	Totaal	22868	55.1	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	121	.3		
	System missing	18522	44.6		
	Totaal	18643	44.9		
Totaal		41511	100.0		

v136 Voor jou is porno...

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Een beetje plezier op je eentje	11697	28.2	50.5	50.5
	2.00 Het maakt je relatie een beetje pikanter	2979	7.2	12.9	63.4
	3.00 Goed om eens te lachen met je vrienden	2017	4.9	8.7	72.1
	4.00 Iets dat je al eens tegenkomt	4388	10.6	19.0	91.0
	5.00 Het is pervers	2073	5.0	9.0	100.0
	Totaal	23154	55.8	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	204	.5		

	System missing	18153	43.7	
	Totaal	18357	44.2	
Totaal		41511	100.0	

v137 Heb je ooit meerdere relaties tegelijk gehad?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	2496	6.0	10.9	10.9
	1.00 Nee	20493	49.4	89.1	100.0
	Totaal	22989	55.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	37	.1		
	System missing	18485	44.5		
	Totaal	18522	44.6		
Totaal		41511	100.0		

v138 Een relatie hebben zonder dat er liefde is...

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Dat heb ik al gehad	3393	8.2	14.6	14.6
	2.00 Moet kunnen	4757	11.5	20.5	35.2
	3.00 Dat zal ik nooit doen	15025	36.2	64.8	100.0
	Totaal	23175	55.8	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	121	.3		
	System missing	18215	43.9		
	Totaal	18336	44.2		
Totaal		41511	100.0		

v139 Voor jou is een onenightstand

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Een noodgeval. Dan die ik het met eender wie	412	1.0	1.8	1.8
	2.00 Een toevallige ontmoeting die eindigt in bed. Geen drama	13608	32.8	59.0	60.8
	3.00 Een liefdesverhaal dat pas begint. Hoop ik toch	2530	6.1	11.0	71.8

	4.00 Onmogelijk. Nooit op een eerste data	6512	15.7	28.2	100.0
	Totaal	23062	55.6	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	215	.5		
	System missing	18234	43.9		
	Totaal	18449	44.4		
Totaal		41511	100.0		

v146 Voel je je Europeaan?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	.00 Ja	23280	56.1	77.9	77.9
	1.00 Nee	6603	15.9	22.1	100.0
	Totaal	29883	72.0	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	86	.2		
	System missing	11542	27.8		
	Totaal	11628	28.0		
Totaal		41511	100.0		

v147 Voor jou is Europa...

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Het enige project voor de toekomst	4760	11.5	16.2	16.2
	2.00 Een historische illusie	1887	4.5	6.4	22.6
	3.00 Een noodzakelijke structuur	12615	30.4	42.9	65.5
	4.00 Een politiek stelsel van overheersing	4330	10.4	14.7	80.2
	5.00 Niets meer dan de naam van een continent	5826	14.0	19.8	100.0
	Totaal	29418	70.9	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	433	1.0		
	System missing	11660	28.1		
	Totaal	12093	29.1		
Totaal		41511	100.0		

v148 Waar maak jij, volgens jou, het meest deel van uit?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Je stad/regio	13119	31.6	44.3	44.3
	2.00 Je land	7651	18.4	25.8	70.1
	3.00 Europa	2309	5.6	7.8	77.9
	4.00 De wereld	6553	15.8	22.1	100.0
	Totaal	29632	71.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	127	.3		
	System missing	11752	28.3		
	Totaal	11879	28.6		
Totaal		41511	100.0		

v149 Hoor je bij een gemeenschap die vooral bepaald wordt door...

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Religie	461	1.1	1.6	1.6
	2.00 Taal'	5997	14.4	20.6	22.1

	3.00 Etnische identiteit	1312	3.2	4.5	26.6
	4.00 Seksuele voorkeur	568	1.4	1.9	28.6
	5.00 Nationaliteit	3377	8.1	11.6	40.2
	6.00 Vrije democratische basiswaarden	8980	21.6	30.8	70.9
	7.00 Ik vind dat ik enkel tot de mensheid behoor	5106	12.3	17.5	88.4
	8.00 Ik vind dat ik tot geen enekele gemeenschap behoor	3374	8.1	11.6	100.0
	Totaal	29175	70.3	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	412	1.0		
	System missing	11924	28.7		
	Totaal	12336	29.7		
Totaal		41511	100.0		

v150 Wat vind je van het nationalisme in Europa?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Het groeit en ik vind dat een negatieve evolutie	22902	55.2	81.8	81.8
	2.00 Het groeit en ik vind dat een positieve evolutie	5108	12.3	18.2	100.0
	Totaal	28010	67.5	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	903	2.2		
	System missing	12598	30.3		
	Totaal	13501	32.5		
Totaal		41511	100.0		

v151 Heb je vrienden in een ander Europees land?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ja in een ander land dan het mijne	5937	14.3	20.7	20.7
	2.00 Ja, in minstens twee andere landen	11894	28.7	41.5	62.1
	3.00 Nee, ik heb geen vrienden uit een andere Europees land	10861	26.2	37.9	100.0
	Totaal	28692	69.1	100.0	

Missing	9.00 Item missing value	105	.3
	System missing	12714	30.6
	Totaal	12819	30.9
Totaal		41511	100.0

v152 Voor wie moeten we onze grenzen openstellen?

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Voor iedereen	9531	23.0	33.8	33.8
	2.00 Voor oorlogsvluchtelingen	9106	21.9	32.3	66.2
	3.00 Voor migranten uit ontwikkelde landen	579	1.4	2.1	68.2
	4.00 Voor migranten uit ontwikkelingslanden	488	1.2	1.7	70.0
	5.00 Voor goed opgeleide mensen uit de hele wereld	3007	7.2	10.7	80.6
	6.00 Voor quota op basis van werk en land van herkomst	3718	9.0	13.2	93.8
	7.00 Voor niemand	1734	4.2	6.2	100.0
	Totaal	28163	67.8	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	490	1.2		
	System missing	12858	31.0		
	Totaal	13348	32.2		
Totaal		41511	100.0		

v153 Ik heb een probleem met de grootte van de Europese Unie

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ze is te klein, er moeten nog meer landen bijkomen	2407	5.8	8.7	8.7
	2.00 Nee, ze heeft een goede omvang	16337	39.4	59.3	68.0
	3.00 Ze is te groot, sommige landen zouden er uit moeten stappen	8825	21.3	32.0	100.0
	Totaal	27569	66.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	790	1.9		
	System missing	13152	31.7		
	Totaal	13942	33.6		
Totaal		41511	100.0		

v154 België zou uit de Europese Unie moeten stappen

		Frequentie	Percentage	Geldig Percentage	Cumulatief Percentage
Geldig	1.00 Ik ga akkoord	1609	3.9	5.7	5.7
	2.00 Ik ga niet akkoord	22937	55.3	82.0	87.7
	3.00 Het kan mij niet schelen	3440	8.3	12.3	100.0
	Totaal	27986	67.4	100.0	
Missing	9.00 Item missing value	183	.4		
	System missing	13342	32.1		
	Totaal	13525	32.6		
Totaal		41511	100.0		

Thema ‘relatie met ouders’

In onderzoek is reeds heel wat aandacht uitgegaan naar de ouder-kind relatie, daar het een belangrijke invloed uitoefent op de psychosociale ontwikkeling van adolescenten. Zo zou een betere band en een sterkere opvolging door ouders samenhangen met een hoger subjectief welbevinden bij jongeren (De Witte, Hooghe & Walgrave, 2000; Op De Beeck, 2010). Daarnaast zou het positief samenhangen met diverse schoolgerelateerde aspecten zoals het schoolwelbevinden, de academische motivatie en het academisch en arbeidsmarktgericht toekomstperspectief (Cardoen, Geinger, Bradt & Van de Walle, 2013; Van Droogenbroeck, 2013). Verder kan de kwaliteit van de ouder-kind relatie de invloed van andere, meer structurele gezinskenmerken mediëren. Zo stelt men in het JVGG-onderzoek vast dat scheiding pas een effect heeft op de psychosociale ontwikkeling bij adolescenten voor zover het een impact heeft op de opvoedingsstijlen die ouders hanteren (Vandoorne, Decaluwé & Vandemeulebroecke, 2000).

De volgende stellingen en vragen uit de *Generation What* bevraging werden meegenomen:

- Steunen je ouders je in je beslissingen? (ja/nee)
- Hoe is je relatie met je ouders? (onbestaand/heel gespannen/zozo/cool/ideaal)
- Zijn je ouders trots op wat je voorlopig al hebt bereikt? (ja/nee)
- Praat je over je relaties met je ouders? (ja/nee)
- Ben je vrienden op facebook met je ouders? (ja/nee)

De eerste drie stellingen kunnen gezien worden als een peiling naar de emotionele betrokkenheid van de ouders en de interactie tussen de jongere en zijn/haar ouders. De laatste stelling peilt eerder naar de opvolging door ouders: of de ouders op de hoogte zijn van het doen en laten van de jongere. De vierde stelling zit een beetje tussen beide.

In wat volgt geven we eerst een kort overzicht van de literatuur rond deze thematiek, waarbij we de zonet vermelde dimensies (ouderlijke betrokkenheid en opvolging) in het achterhoofd houden. Vervolgens overlopen we de vermelde *Generation What* stellingen. In het besluit maken we de vergelijking met ander reeds gevoerd onderzoek naar deze thematiek.

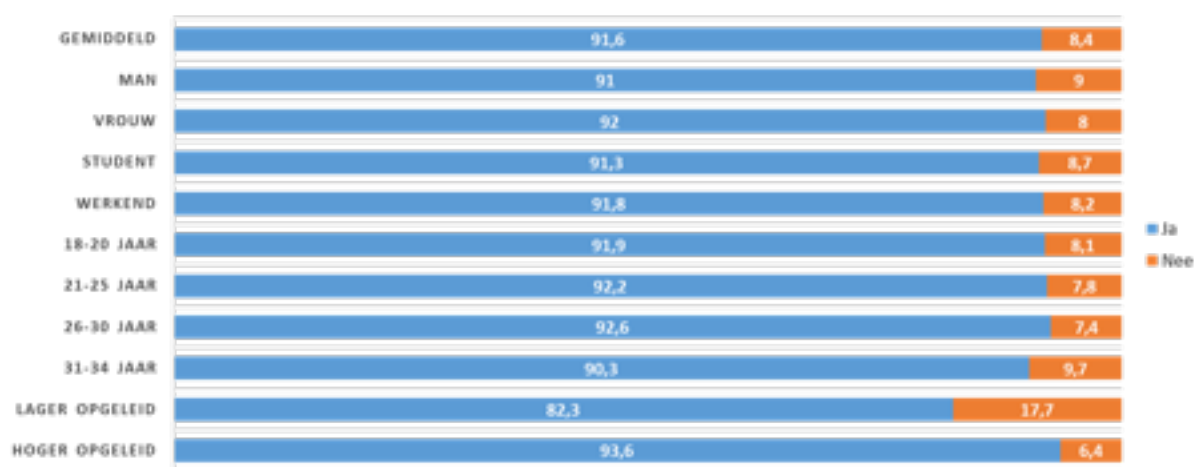
Eerder onderzoek rond de ouder-kind relatie toont aan dat er verschillen kunnen zijn in de wijze waarop aan deze relatie wordt vormgegeven volgens een aantal achtergrondkenmerken, met name gender, statuut, leeftijd en opleidingsniveau. Zo beschrijven verschillende auteurs dat adolescente meisjes meer communiceren met hun ouders, meer vertellen tegen de ouders en hechtere banden met de ouders onderhouden dan jongens (bv. Finkenauer, Engels, Banje & Meeus, 2004; Keijsers, Branje, Van der Valk & Meeus, 2009; Kerr & Stattin, 2000). Stattin en Kerr (2000) wijzen er daarenboven op dat ouders meer controle uitoefenen op adolescente meisjes. Naast gender, kunnen er verschillen zijn in de wijze waarop jongeren de ouder-kind relatie percipiëren naargelang het statuut van de jongere. Studerende jongeren zijn immers nog sterk (financieel) afhankelijk van ouders, in tegenstelling tot werkende jongeren die meer (financiële) autonomie hebben. Dit kan een uitwerking hebben op de relatie tussen jongeren en hun ouders (Du Bois-Reymond, 1998). Verwacht kan immers worden dat ouders van studerende jongeren hun kinderen sterker opvolgen, wat ook een impact kan hebben op de wijze waarop jongeren de relatie met hun ouders beschouwen. Wat betreft leeftijd kunnen we verwijzen naar Geuzaine, Debry en Liesens (2000) die in hun studie beschrijven dat in de adolescentie de afstand tussen jongeren en hun ouders toeneemt, hoewel dit volgens de auteurs niet impliceert dat adolescenten de relatie met hun ouders als

minder positief gaan beoordelen. Aan het eind van de adolescentieperiode – of aan het begin van het volwassen leven – zou de hechte band tussen ouders en kinderen zich herstellen, aldus Geuzaine en collega's (2000). Tot slot kan verwacht worden dat er verschillen zijn tussen lager opgeleide jongeren en hoger opgeleide jongeren. Het opleidingsniveau van jongeren is een belangrijke indicator voor de sociaal-economische positie van het gezin en tal van onderzoek heeft reeds gewezen op verschillen in opvoedingsstijl naargelang de sociaal-economische achtergrond van het gezin. De opvoedingsstijl van hogere sociale klasse ouders wordt veelal omschreven als een autoritatieve opvoedingsstijl. Timmers-Huigens (2004) beschrijft dat deze opvoedingsstijl gekenmerkt wordt door gelijkwaardigheid en onderhandeling. Het is een opvoedingsbenadering waarbij rekening gehouden wordt met de wensen van zowel ouders als kind en waarbij bij conflicterende ideeën stevast gezocht wordt naar een compromis (Timmers-Huigens, 2004). De tegenpool van een autoritatieve opvoedingsstijl is een autoritaire opvoedingsbenadering, wat inhoudt dat er een ongelijke verhouding is tussen ouder en kind. In dergelijke opvoedingshuishouding wordt er vooral in overeenstemming met de wensen van de ouder gehandeld (Timmers-Huigens, 2004). Hoewel de autoritatieve opvoedingsstijl zich reeds verspreid heeft onder alle lagen van de bevolking, wijst Timmers-Huigens (2004) erop dat lagere sociale klasse gezinnen nog steeds iets minder gebruik maken van deze opvoedingsstijl, wat mogelijks te maken heeft met de meer complexe levensomstandigheden waarin kinderen in deze gezinnen opgevoed worden (Van Crombrugge, 1999). Op basis van eerder werk kan verwacht worden dat jongeren in gezinnen met een autoritatieve opvoedingsstijl de relatie met de ouders als meer positief beoordelen.

In de onderstaande grafieken gaan we in op de *Generation What* stellingen, waarbij we gaan kijken naar verschillen volgens de beschreven achtergrondkenmerken.

Steunen je ouders je in je beslissingen?

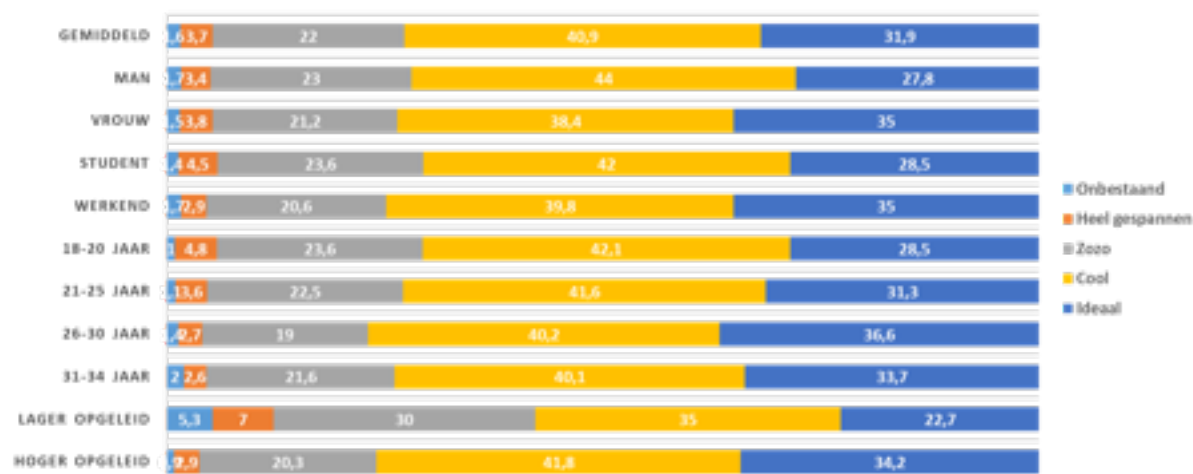
Ruim 90% van de *Generation What* jongeren geven aan dat hun ouders hun steunen in hun beslissingen. Daarbij zijn er weinig verschillen wat betreft jongen-meisje, statuut en leeftijdscategorie. Opleidingsniveau is echter wel belangrijker. *Generation What* jongeren die lager opgeleid zijn rapporteren bijna drie keer zo vaak (17.7% tegenover 6.4%) dat hun ouders hun niet steunen in hun beslissingen in vergelijking met *Generation What* jongeren die hoger opgeleid zijn.

Figuur 1 Steunen je ouders je in je beslissingen? (N=27.096)

Hoe is je relatie met je ouders?

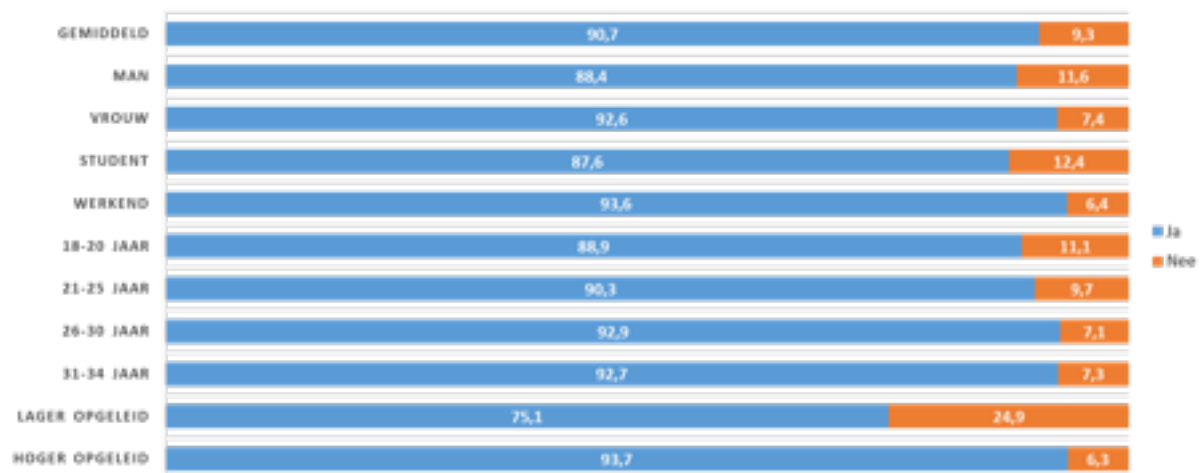
De *Generation What* jongeren staan over het algemeen zeer positief ten aanzien van hun relatie met ouders, daar het merendeel van de *Generation What* jongeren de relatie met ouders als ‘cool’ of ‘ideaal’ (72,8% van de *Generation What* jongeren) beschouwt. Vrouwelijke, werkende en oudere (vanaf 26 jaar) deelnemers beoordelen de relatie vaker als ‘cool’ en/of ‘ideaal’ dan mannelijke, studerende en jongere deelnemers (18 tot 25 jaar). Opleidingsniveau is opnieuw belangrijker: van de laagstopgeleide deelnemers geeft 42,3% aan dat de relatie met de ouders ‘onbestaand’, ‘gespannen’ of ‘zozo’ is, in vergelijking met slechts 24% van de hoger opgeleide deelnemers.

Figuur 2 Hoe is je relatie met je ouders? (N=26.848)

Zijn je ouders trots op wat je voorlopig al hebt bereikt?

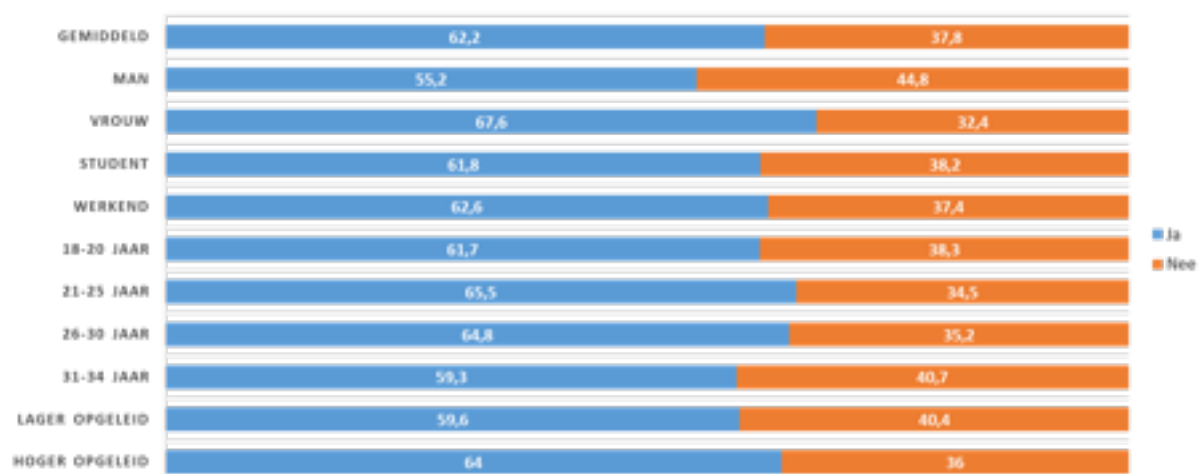
Maar liefst 90% van de jongeren geven aan dat hun ouders trots zijn op wat zij voorlopig al hebben bereikt. Vrouwelijke, werkende en oudere deelnemers aan de *Generation What* enquête, geven vaker aan dat hun ouders trots zijn op wat zij voorlopig al hebben bereikt dan mannelijke, studerende en jongere deelnemers aan de *Generation What* enquête. Het opleidingsniveau van de respondenten is opnieuw belangrijker: het aantal laagopgeleide deelnemers dat aangeeft dat hun ouders niet trots zijn op wat zij voorlopig al hebben bereikt is bijna vier keer zo hoog dan het aantal hoger opgeleide deelnemers (24.9% tegenover 6.3%).

Figuur 3 Zijn je ouders trots op wat je voorlopig al hebt bereikt? (N=27.230)

Praat je over je relaties met je ouders?

Over de stelling ‘praat je over je relaties met je ouders?’ zijn de meningen wat verdeeld: de meeste *Generation What* respondenten (62%) geven aan te praten over relaties met de ouders, maar er is duidelijk ook een grote groep *Generation What* respondenten (bijna 38%) die aangeeft dit niet te doen. Dit zijn dan vooral mannelijke respondenten, alsook de jongste maar ook de oudste leeftijdsgroep van respondenten. Er zijn weinig verschillen naargelang het statuut van de jongere. Ook opleidingsniveau blijkt hier minder belangrijk te zijn, in vergelijking met de vorige stellingen.

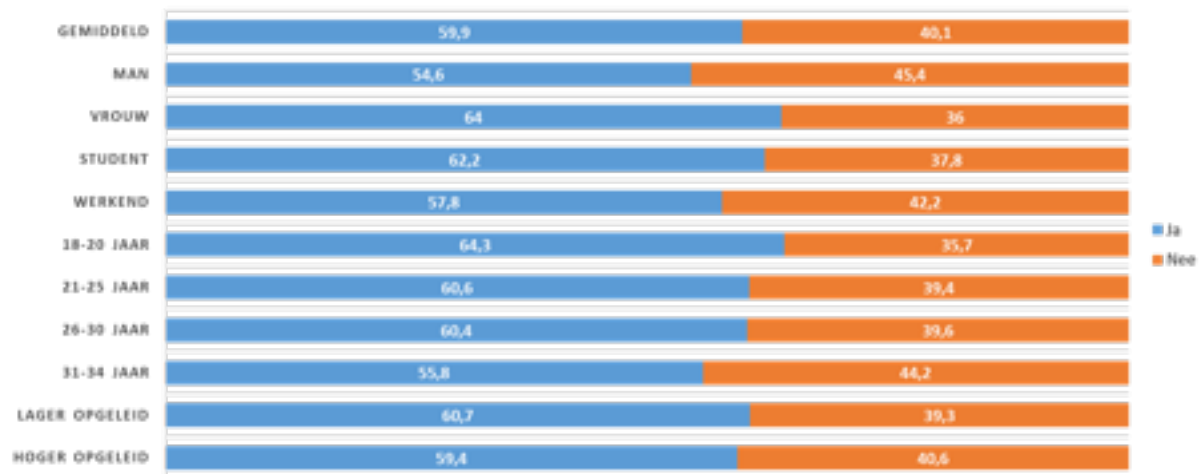

Figuur 5 Praat je over je relaties met je ouders? (N=26.157)

Ben je vrienden op facebook met je ouders?

De grafiek toont aan dat 60% van de *Generation What* deelnemers vrienden is op facebook met de ouders. Van de *Generation What* deelnemers zijn vrouwen en studenten eerder bevriend op facebook met de ouders dan mannen en werkenden. Het aantal *Generation What* deelnemers dat aangeeft vrienden te zijn met de ouders op

facebook daalt naargelang de leeftijd van de respondenten. De verschillen naargelang opleidingsniveau zijn ditmaal veel kleiner.

Figuur 4 Ben je vrienden op facebook met je ouders? (N=25.856)

Conclusie

De relatie met ouders hebben we in kaart gebracht via de stellingen ‘Steunen je ouders je in je beslissingen?’, ‘Hoe is je relatie met je ouders?’, ‘Zijn je ouders trots op wat je voorlopig al hebt bereikt?’, ‘Praat je over je relaties met je ouders?’ en ‘Ben je vrienden op Facebook met je ouders?’. De data tonen aan dat de *Generation What* jongeren over het algemeen een goede relatie hebben met hun ouders. Dit is dan ook in lijn met onderzoek dat aantoont dat de grote meerderheid van de adolescenten de relatie met ouders als bevredigend percipieert (Steinberg, 2001). De data suggereren echter wel dat de relatie met de ouders bij lager opgeleide *Generation What* jongeren iets ‘moeilijker’ verloopt. We zagen immers dat zij vaker (hoewel het nog steeds een minderheid van de lager opgeleide *Generation What* jongeren betreft (20%)) aangaven dat hun ouders hen niet steunen in hun beslissingen en dat zij niet trots zijn op wat zij al bereikt hebben, wat in lijn was met de vaststelling dat de relatie met ouders door hen vaker als ‘onbestaand’, ‘gespannen’ of ‘zozo’ werd omschreven. Ook bijkomende analyses op basis van JOP-data illustreren dat lager opgeleide jongeren de relatie met zowel vader als moeder als minder responsief beschouwen dan hoger opgeleide jongeren. De *Generation What* data suggereren verder dat hoewel de meerderheid van de *Generation What* jongeren de ouders toelaten in hun leefwereld (daar zij met de ouders praten over relaties en vrienden zijn met de ouders op facebook) er toch ook een grote groep is (ongeveer 40% van de jongeren) die de ouders op een zekere afstand lijkt te houden. De resultaten suggereren dat vooral bij de *Generation What* meisjes de ouders kennis hebben over hetgeen wat er speelt bij hun dochters, daar een hoger percentage *Generation What* meisjes aangeeft bevriend te zijn met de ouders op facebook en te praten over relaties met de ouders. Dit kan dan ook gezien worden als een bevestiging van eerder onderzoek van Finkenauer, Engels, Banje en Meeus (2004), Keijsers, Branje, Van der Valk en Meeus (2009), Kerr en Stattin (2000) en Stattin en Kerr (2000).

De kernbevinding die we weerhouden op basis van de *Generation What* cijfers is dat jongeren over het algemeen een goede relatie hebben met de ouders. Hoewel er in het verleden sterk gefocust werd op de conflictueuze aard van de relatie tussen jongeren en ouders, bevestigen de *Generation What* data recentere bevindingen uit de

literatuur dat jongeren tijdens en na de adolescentieperiode een goede band met de ouders behouden (cf. Cops, 2013; Steinberg, 2001).

Referenties

- Cardoen, D., Geinger, F., Bradt, L. & Van de Walle, T. (2013). Het academische en arbeidsmarktgerichte toekomstperspectief van Antwerpse en Gentse jongeren. Een kwestie van opvoedingsstijlen? In N. Vettenburg, M. Elchardus, J. Put & S. Pleysier (eds.). *Jong in Gent en Antwerpen. Bevindingen uit de JOP-monitor Antwerpen-Gent* (pp. 99-122). Leuven: Acco.
- Cops, D. (2013b). *De invloed van ouderlijke responsiviteit en ouderlijke responsiviteit en ouderlijke opvolging op de leefwereld van de (grootstedelijke) jeugd*. (Ad hoc onderzoeksnota januari 2013). Leuven: Leuven Instituut voor criminologie, Katholieke Universiteit Leuven. Geraadpleegd via http://www.jeugdonderzoekplatform.be/publicaties/Ad_hoc_opdracht_ouders.pdf
- Cops, D., Op De Beeck, H., Pleysier, S. & Put, J. (2012). Cultureel-religieuze verschillen in de rapportage van het subjectief welbevinden bij Brusselse jongeren. In I. Glorieux, J. Siongers en W. Smits. (Eds.) *Cultuursociologie buiten de lijnen*. (pp. 138-160). Tiel: Lannoo Campus.
- De Witte, H., Hooge, J. & Walgrave, L. (eds.) (2000). *Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld. 12- tot 18-jarigen over hun leefwereld en toekomst*. Leuven: Universitaire pers.
- Du Bois-Reymond, M. (1998). 'I don't want to commit myself yet': young people's life concepts. *Journal of Youth Studies*, 1(1), 63-79.
- Finkenauer, C., Engels, R. C. M. E., Branje, S. J. T. & Meeus, W. (2004). Disclosure and relationship satisfaction in families. *Journal of Marriage and Family*, 66, 195-209.
- Geuzaine, C., Debry, M., & Liesens, V. (2000). Separation from parents in late adolescence: The same for boys and girls? *Journal of Youth and Adolescence*, 29(1), 79-91.
- Keijsers, L., Branje, S. J. T., Van der Valk, I. E. & Meeus, W. (2009). Mag ik even met je praten? Ouder-kind communicatie en delinquentie bij adolescenten. *Pedagogiek*, 29(2), 111-123.
- Kerr, M. & Stattin, H. (2000). What parents know, how they know it, and several forms of adolescent adjustment: further support for a reinterpretation of monitoring. *Developmental Psychology*, 36(3), 366-380.
- Op de Beeck, H. (2009). Welbevinden van Vlaamse jongeren: In: Vettenburg, N., Declerck J., Siongers J. (Eds.), *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 2*. (pp. 213-238). Leuven: Acco.
- Stattin, H. & Kerr, M. (2000). Parental monitoring: a reinterpretation. *Child Development*, 71(4), 1072-1085.
- Steinberg, L. (2001). We know some things: parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11 (1), 1-19.
- Timmers-Huigens, D. (2004). *Opvoeden praktisch bekeken: vraagbaak voor opvoedingsondersteuning*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

- Van Crombrugge, H. (1999). De gezinspedagogische betekenis van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. . In: M. Bouverne-De Bie, C. Gruwez, K. Nys, H. Van Crombrugge & G. Verschelden (Eds.). *Het gezin en de rechten van het kind*. (pp. 13-58). Leuven: Acco.
- Van Droogenbroeck, F. (2013). Aan motivatie geen gebrek. De academische motivatie en waardering bij allochtonen en autochtonen. In: N. Vettenburg, M. Elchardus, S. Pleysier & J. Put (eds.). *Jong in Gent en Antwerpen. Bevindingen uit de JOP-monitor Antwerpen-Gent* (pp. 79-98). Leuven: Acco.
- Vandoorne, J., Decaluwé, L. & Vandemeulebroecke, L. (2000). Het gezin. In H. De Witte, J. Hooge & L. Walgrave (eds.). *Jongeren in Vlaanderen: gemeten geteld. 12- tot 18- jarigen over hun leefwereld en toekomst* (pp. 59-79). Leuven: Universitaire Pers Leuven.

Thema Schoolwelbevinden

In dit document bespreken we de resultaten van vier vragen en stellingen rondom schoolwelbevinden uit het Generation What-onderzoek. De resultaten worden grafisch weergegeven en gekaderd binnen eerder uitgevoerd onderzoek van het Jeugdonderzoeksplatform (JOP) of andere relevante studies. We bespreken de volgende vragen en stellingen uit het Generation What-onderzoek:

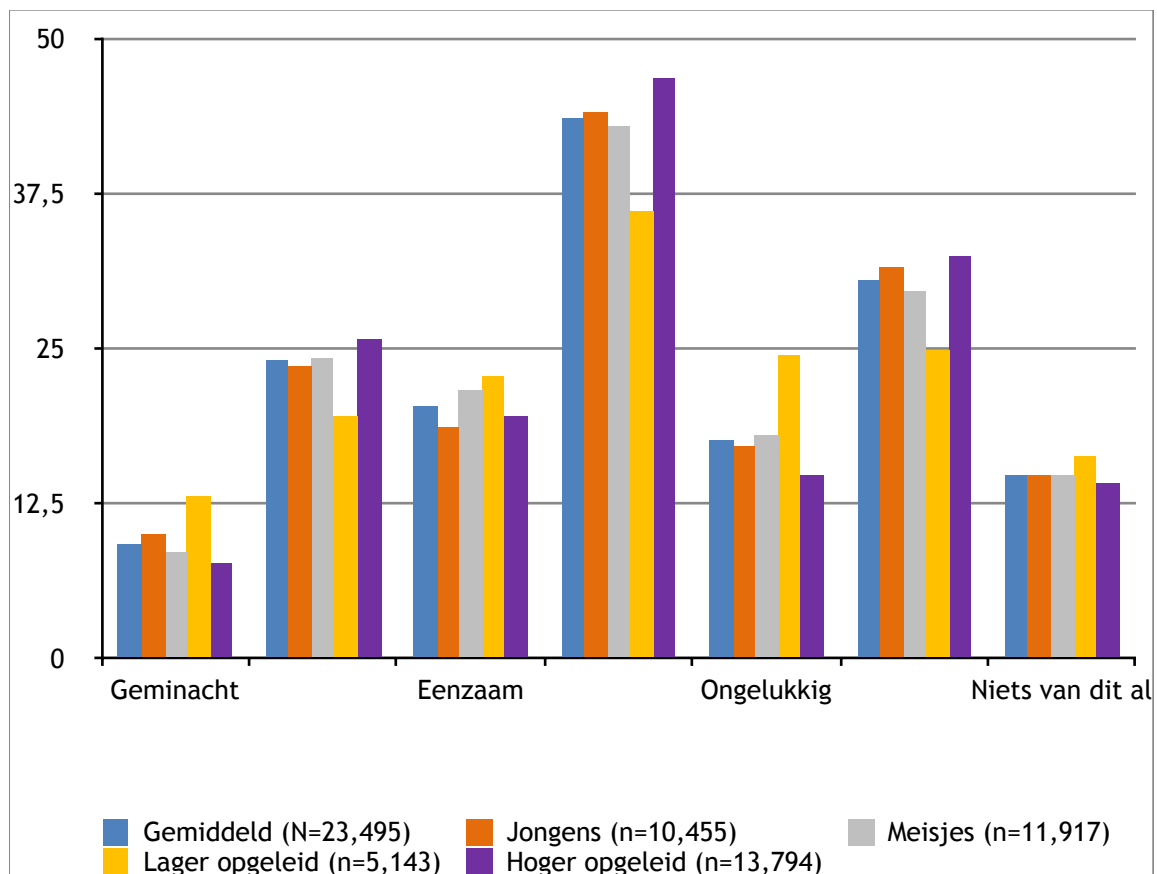
- Hoe voel/voelde je je op school?
- Vertrouw je de school?
- Iedereen krijgt een kans in het huidige onderwijsstelsel
- Het onderwijs bereidt goed voor op de arbeidsmarkt

Het is interessant en goed dat Generation What aandacht besteedt aan het thema schoolwelbevinden. De school neemt als tweede opvoedingsmilieu immers een belangrijke plaats in in de leefwereld van jongeren, al was het maar omdat jongeren simpelweg veel tijd van hun leven doorbrengen (of door hebben gebracht) binnen de schoolmuren. Wie aan school denkt, denkt in eerste instantie wellicht aan de *kwalificatiedoelstelling* van het onderwijs, de vraag of het onderwijs “de leerlingen en studenten uitrust met kennis, vaardigheden en houdingen die relevant zijn voor de arbeidsmarkt en waarmee een schoolverlaten zich in de samenleving van handhaven en ontwikkelen” (Vermolen, 2008: 4). Echter, school is niet alleen een leeromgeving, maar heeft ook betekenis als *leefomgeving*: een plek waar jongeren samen kunnen zijn met leeftijdsgenoten en vrienden kunnen maken (Verschelden, 2002). Zowel Vlaams als internationaal onderzoek naar schoolbeleving wijst stevast op het belang dat jongeren hechten aan vriendschap en omgaan met leeftijdsgenoten (Bradt & Bouverne-De Bie, 2014). Tot slot kan men de school zien als een *sociale praktijk*, een plek met zijn eigen logica en praktijken, die tegelijkertijd niet losstaat van de bredere sociale context (Piessens, 2008). In dit licht is het belangrijk het de betekenis van onderwijs en schoollopen voor bepaalde groepen jongeren, zoals lager opgeleiden of jongeren met een migratieachtergrond, nader te bestuderen.

Hoe voel/voelde je je op school?

Om een beeld te krijgen van de schooltijd van de Generation What-respondenten, konden zij van een reeks emoties aangeven of zij dit tijdens hun schooltijd ervaren/ervoeren of niet. Hun antwoorden staan weergegeven in Figuur 1, uiteengezet naar geslacht en opleidingsniveau.

Uit de figuur valt op te maken dat iets minder dan 10% van alle Generation What-deelnemers zich geminacht voel/voelde op school; ongeveer 25% voel/voelde zich gesteund; ongeveer 20% voel/voelde zich eenzaam; ongeveer 44% voel/voelde zich gelukkig; zo’n 18% voel/voelde zich ongelukkig en iets meer 30% voel/voelde zich gewaardeerd. Kijken we naar de verschillen tussen de jongens en meisjes die deelnamen aan Generation What, dan voel(d)en meisjes zich wat eenzamer dan jongens, en voel(d)en jongens zich gelukkiger dan meisjes. We zien nog grotere verschillen tussen lager en opgeleide Generation What-respondenten: lager opgeleide jongeren scoren hoger op alle ‘negatieve’ emoties (geminacht, eenzaam, ongelukkig), hoger opgeleide jongeren scoren hoger op alle ‘positieve’ emoties (gesteund, gelukkig, gewaardeerd).

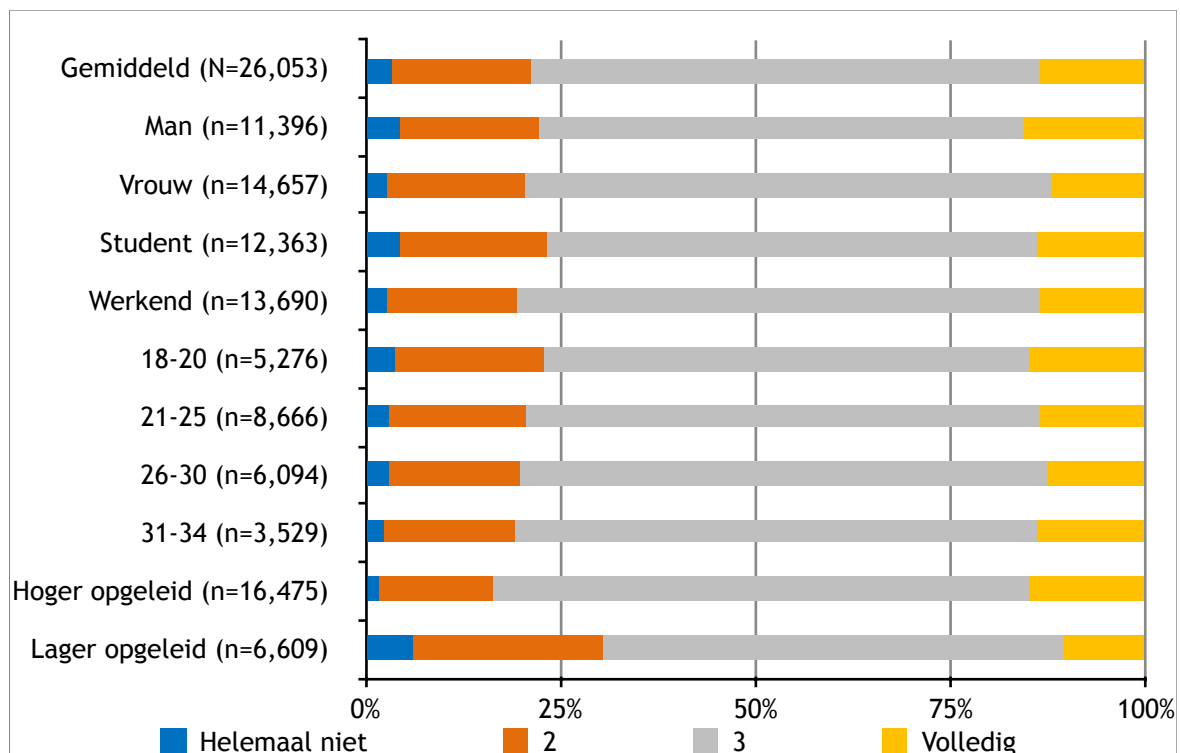

Figuur 1: Hoe voel/voelde je je op school? (in percentages)

In eerder JOP-onderzoek van Bradt en Bouverne-De Bie (2014) werd gepeild naar de mate van ‘sociale aanvaarding’ van schoolgaande Vlaamse jongens en meisjes aan de hand van stellingen die peilden naar de kwaliteit van de relaties met klasgenoten (zoals ‘ik maak veel plezier met mijn klasgenoten’ of ‘ik word gepest op school’). Hieruit bleek dat jongens zich meer sociaal aanvaard voelen op school dan meisjes, al bleek dit verschil er in grootstedelijke scholen niet te zijn. Er waren geen verschillen tussen de onderwijsvormen; jongeren op het aso, tso en bso voelen zich gemiddeld even vaak sociaal aanvaard. Echter, er zijn grote verschillen naar onderwijsvorm wanneer we kijken naar andere aspecten van het schoolwelbevinden: zo zijn jongeren in het (d)bso minder geïnteresseerd in de leerinhoud dan jongeren uit het aso/kso, schatten zij hun relatie met de leerkrachten lager in en hebben zij minder vertrouwen in hun onderwijs- en arbeidstoekomst (Bradt en Bouverne-De Bie, 2014; Kemper, Van der Eecken, Derluyn & Bradt, 2015).

Vertrouw je de school?

De Generation What-jongeren kregen de vraag ‘Vertrouw je de school?’ voorgelegd. Hun antwoorden zijn weergegeven in Figuur 2, uiteengezet naar geslacht, beroepsstatuut, leeftijd en opleiding. We zien dat iets meer dan 20% van de gehele groep Generation What-jongeren aangeeft de school helemaal of eerder niet te vertrouwen. Iets meer dan 35% van de Generation What-jongeren koos voor antwoord 3; een kleine 7,5% geeft aan de school volledig te vertrouwen.

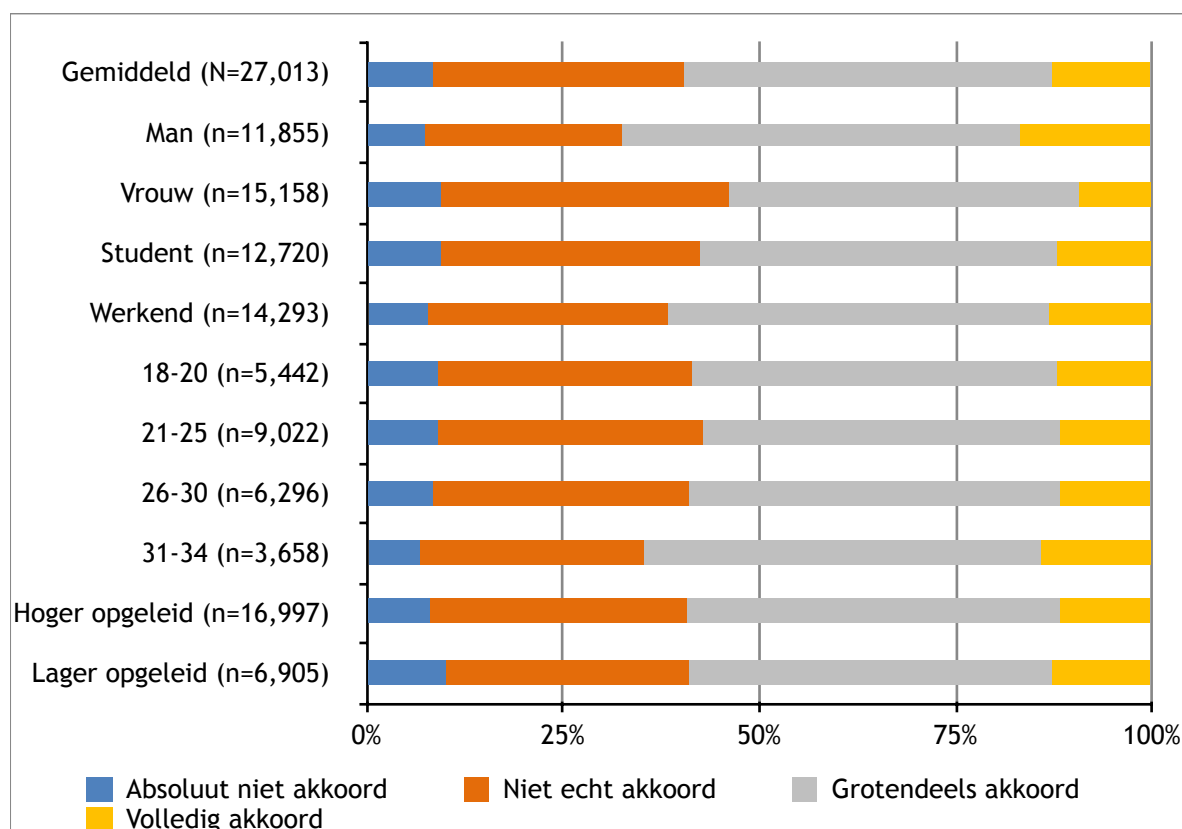
Figuur 2: Vertrouw je de school?

Wanneer kijken naar geslacht, dan lijken de jongens iets meer uitgesproken te zijn over deze stelling, zowel positief als negatief, dan de meisjes. Iets meer jongens dan meisjes gaan helemaal niet akkoord met de stelling, en iets meer jongens dan meisjes geven aan de school volledig te vertrouwen. Werkende jongeren geven aan de school iets minder vaak niet of minder te vertrouwen dan studerende jongeren. Voor wat betreft leeftijd zien we dat de jongere Generation What-respondenten iets vaker aangeven de school helemaal of eerder niet te vertrouwen dan de respondenten in oudere leeftijdscategorieën. Het aandeel dat echter aangeeft de school volledig te vertrouwen, ligt voor 18- tot 20-jarigen en 31- tot 34-jarigen vrijwel gelijk. Tot slot zien we wat grotere verschillen tussen lager opgeleide en hoger opgeleide Generation What-respondenten: lager opgeleide jongeren geven vaker aan de school helemaal of eerder niet te vertrouwen dan de hoger opgeleide deelnemers.

Vertrouwen hebben in de school kan door de Generation What-respondenten op veel verschillende manieren geïnterpreteerd zijn, bijvoorbeeld als het vertrouwen in onderwijs als iets wat je verder kan helpen in het leven, of als vertrouwen dat leerkrachten het beste met je voorhebben. In de JOP-monitor 3, afgenomen in 2013, werd een representatieve groep jongeren uit de tweede en derde graad van het secundair onderwijs gevraagd naar relatie met hun leerkrachten aan de hand van drie stellingen: 'ik ben tevreden over de contacten met de leerkrachten', 'de leerkrachten op school respecteren mij' en 'ik kan openlijk mijn mening geven, ook als die verschilt van die van de leerkrachten'. Het onderzoek van Bradt & Bouverne-De Bie (2014) liet zien dat de meerderheid van de leerlingen een goede relatie had met zijn of haar leerkrachten; dat er geen verschillen tussen jongens en meisjes waren, maar wel naar onderwijsvorm: jongeren uit het (d)bso schatten hun relatie met leerkrachten iets minder hoog in dan jongeren uit het aso/kso. Van niet-Belgische afkomst zijn en het hebben van een bis-ervaringen houden eveneens verband een lagere beoordeling van de kwaliteit van de relatie met de leerkracht.

Iedereen krijgt een kans in het huidige onderwijssysteem

Een andere stelling die werd voorgelegd aan de Generation-What-jongeren is 'Iedereen krijgt een kans in het huidige onderwijssysteem'. De antwoorden van de respondenten staan weergegeven in Figuur 3.

Figuur 3: Iedereen krijgt een kans in het huidige onderwijssysteem

Uit de figuur valt op te maken dat ongeveer 60% van de Generation What-respondenten akkoord gaat met de stelling dat iedereen een kans krijgt in het huidige onderwijssysteem. De deelnemende jongens gaan vaker dan meisjes akkoord met deze stelling. Studerende Generation What-deelnemers lijken iets kritischer op het onderwijssysteem dan werkende respondenten, maar veel scheelt dit niet. De oudste leeftijdsgroep (31- tot 34 jaar) gaat iets vaker akkoord met de stelling dan respondenten in de jongere leeftijdsgroepen. Lager opgeleide jongeren gaan iets vaker zowel absoluut niet en vaker volledig akkoord met de stelling dan hoger opgeleide Generation What-respondenten, maar veel lijkt niet dit te schelen.

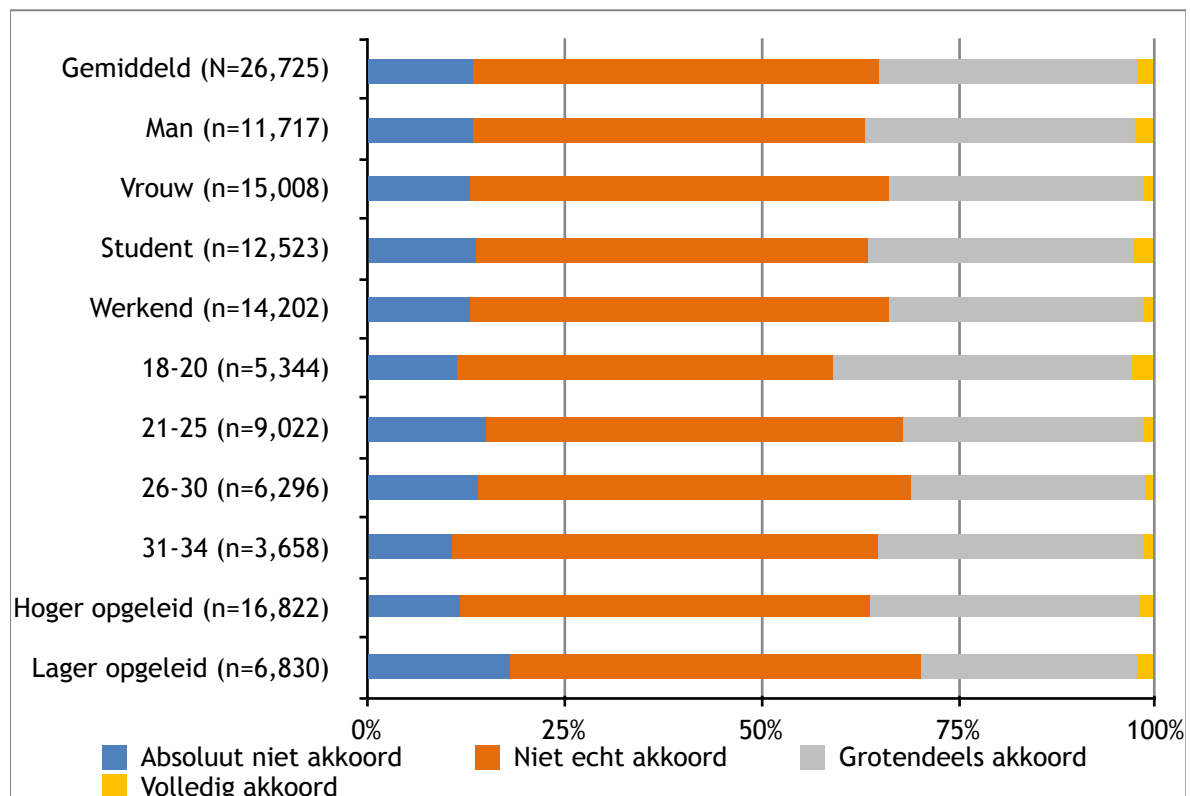
Dat het mannelijke deel van de Generation What-deelnemers vaker akkoord gaan met deze stelling dan de meisjes, is een opmerkelijke uitkomst. Over het algemeen stellen studies dat meisjes hun toekomst in het algemeen positiever inschatten dan jongens, met name in relatie tot onderwijs. In relatief oud onderzoek, bijvoorbeeld uit de jaren zeventig, zien we wel dat meisjes vaak negatievere verwachtingen hebben, hetgeen doorgaans werd/ wordt verklaard als een gevolg van traditionele genderspecifieke rolverwachtingen. Eerder JOP-onderzoek liet zien dat meisjes een hogere interesse in de leerinhoud, een betere relatie met de leerkracht hebben en meer vertrouwen in hun onderwijs- en arbeidstoekomst hebben dan jongens (Bradt & Bouverne-De Bie, 2014; Kemper et al., 2015). Toch zou het kunnen zijn dat, ondanks de nog steeds groeiende prestatiekloof tussen meisjes en jongens in het onderwijs (waarbij meisjes het beter doen), meisjes het gevoel blijven houden minder kansen te krijgen dan jongens. Een andere verklaring is dat

de meisjes die deelnamen aan Generation What niet zozeer aan zichzelf dachten bij het beantwoorden van deze vraag, maar aan de onderwijskansen van een andere groep.

Ook is het opvallend dat er slechts zeer kleine verschillen zijn tussen de antwoorden van de hoger en lager opgeleide Generation What-respondenten. Onderzoek van het JOP liet zien dat juist jongeren uit het bso hun eigen onderwijs- en arbeidskansen lager inschatten dan jongeren uit het aso (Kemper et al., 2015). Deze verschillen werden met name verklaard door de negatievere schoolbeleving van bso-jongeren in het algemeen. Ook lieten JOP-data zien dat jongeren op het (d)bso, net als jongeren met een niet-Belgische afkomst, veel vaker niet akkoord gingen met de stelling ‘op mijn school krijgt iedereen eerlijke kansen, ongeacht rijkdom, geloof of afkomst’ dan jongeren op het aso of jongeren met een Belgische achtergrond.

Het onderwijs bereidt goed voor op de arbeidsmarkt

Tot slot behandelen we de stelling ‘Het onderwijs bereidt goed voor de op de arbeidsmarkt’. De antwoorden van de Generation What-deelnemers op deze stelling staan weergegeven in Figuur 4.

Figuur 4: Het onderwijs bereidt goed voor op de arbeidsmarkt

Het is opvallend dat een zeer kleine hoeveelheid van de Generation What-jongeren (volledig) akkoord gaan met de stelling; ruim 60% van de deelnemers, en dat geldt voor alle subgroepen (m.u.v. de 18- tot 20-jarigen, maar veel scheelt dat niet), gaat niet of niet echt akkoord met de stelling dat het onderwijs goed voorbereidt op de arbeidsmarkt. Van de Generation What-deelnemers gaan vrouwen iets vaker dan jongens *niet* akkoord gaat met de stelling; werkenden gaan vaker *niet* akkoord dan studenten; de leeftijdsgroepen 18-20 en 31-34 gaan vaker *wel* akkoord met de stelling dan jongeren in de leeftijdsgroepen

ertussenin; lager opgeleiden gaan vaker *niet* akkoord met de stelling dan hoger opgeleiden.

Het JOP heeft geen onderzoek gedaan waarin jongeren deze kwalificatie- of 'toeleidingfunctie' van onderwijs beoordelen. Wel is het bekend dat jongeren een speciale positie innemen op de arbeidsmarkt, dit zou hun kritische antwoorden kunnen verklaren. Ten eerste lopen jongeren structureel meer kans op werkloosheid dan andere leeftijdscategorieën, doordat jeugdwerkloosheid ook de schoolverlaters omvat (waarvan immers een groot deel nog op zoek is naar werk) en omdat jongeren vaker tewerkgesteld zijn in tijdelijke statuten (Cockx, 2013). In tijden van economische crisis wordt hun positie nog verder bedreigd: enerzijds maken zij door het aanbodoverschot minder kans vanwege te weinig ervaring, anderzijds lopen zij een groter risico op ontslag bij personeelsinkrimping (Valsamis & Van Den Broeck, 2010). Tot slot is het van belang dat er sprake is van ongelijke arbeidskansen voor verschillende groepen; zeker laaggeschoolde jongeren zijn zeer kwetsbaar¹.

Referenties

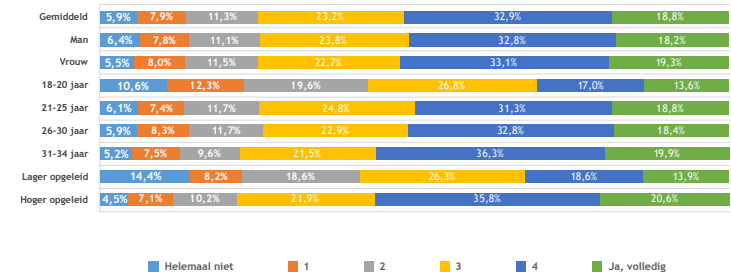
- Bradt, L. & Bourverne-De Bie, M. (2014). De schoolbeleving van jongeren in Vlaamse en grootstedelijke secundaire scholen. In L. Bradt, S. Pleysier, J. Put, J. Siongers en B. Spruyt (Red.), *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 3 en de JOP-schoolmonitor 2013* (pp. 40-67). Leuven: Acco.
- Cockx, B. (2013). Jeugdwerkloosheid in België: diagnose en sleutelremedies. *OVER.WERK (LEUVEN)*, 23(4), 101-112.
- Kemper, R., Van der Eecken, A., Derluyn, I. & Bradt, L. (2015). Het academische en arbeidsmarktgerichte toekomstperspectief van jongeren met een Turkse en Marokkaanse migratieachtergrond in Gent en Antwerpen. In Cops, D., Pleysier, S., Put, J. & De Boeck, A. (Red.), *Divers Jong. Over diversiteit bij en tussen jongeren in Vlaanderen* (pp. 118-139). Leuven: Acco.
- Piessens, A. (2008). *De grammatica van het welzijnswerk*. Gent: Academia Press.
- Valsamis, D. & Van den Broeck, K. (2010). De perceptie van jongeren op de arbeidsmarkt en de rol van uitzendarbeid. Brussel: IDEA Consult.
- Vermolen, B. (2008). *Onderwijs met perspectief. Deskresearch en aanbevelingen vanuit het onderwijsveld*. Amsterdam: Radaradvies.
- Verschelden, G. (2002). *Opvattingen over welzijn en begeleiding. Een sociaal-(ped)agogische analyse van leerlingenbegeleiding als exemplarisch thema in het jeugdbeleid*. Gent: Academia Press.

¹ Het Jeugdonderzoeksplatform presenteert binnenkort samen met de Ambrassade een tweetal onderzoeken naar jongeren en werk. Hiertoe wordt een studiedag georganiseerd die doorgaat op 21 november 2016 te Brussel. Meer info is te verkrijgen via Robin.Kemper@UGent.be en/of www.jeugdonderzoeksplatform.be

Mijn job is de max

Vind je dat je huidige job overeenkomt met je kwalificaties?

Basis: 12.298 respondenten

Vind je dat je huidige job overeenkomt met je kwalificaties?

- Dit lijkt wel mee te vallen: bij 1 op 5 komt die volledig overeen, bij de helft bijna volledig. Bij een kwart van de respondenten lijkt dat echt niet het geval (nee, of scores 1 of 2).
- Het ongenoegen is het grootst bij de jongste groepen, wat allicht niet onlogisch is. Het lijkt even te duren vooraleer de job overeenkomt met de kwalificaties. Dat is niet van de eerste werkdag het geval. Naarmate men ouder wordt, lijken de job en de kwalificaties meer met elkaar overeen te komen.
- Bij de laagst opgeleiden is de overeenkomst echter wel klein: bij slechts één op drie komt de job (bijna) overeen met de kwalificaties.

Generation What? Overgang van school naar werk

Voorafgaande opmerkingen:

- we hebben enkel gebruik gemaakt van de tabellen uit het technische rapport, niet van de ruwe gegevens omdat daar geen tijd voor was. Daardoor konden we ook geen kruiselingse verbanden onderzoeken.
- We hebben gebruik gemaakt van de 'geldige percentages'

Commentaar:

GW is op het verkeerde moment geboren voor de intrede op de arbeidsmarkt. Ze zijn geconfronteerd geweest met een zware en aanslepende economische crisis, met werkloosheidspercentages tot boven de 20%. De arbeidsmarkt voor schoolverlaters is hyper-gevoelig voor de algemene conjunctuur, omdat schoolverlaters per definitie als outsiders starten. Als het minder goed gaat duiken de aanwervingen naar beneden. De schaarste aan vacatures leidt tot een bikkelharde concurrentie voor jobs, waarbij de meest geschoolden het eerst aan bod komen.

⇒ 8 op 10 jongeren vinden werk middelmatig tot zeer belangrijk (v55)

Vinden die geen werk op hun eigen niveau, dan nemen ze iets op een lager niveau en zo ontstaat een domino-effect waardoor de laagst geschoolden, migranten, jongeren met een functiebeperking enz. quasi geen kans meer krijgen. Er ontstaat m.a.w. niet alleen een hoge jeugdwerkloosheid, maar ook

- een zwaar probleem van ondertewerkstelling (=tewerkstelling beneden zijn diplomaniveau) bij hoog- en middengeschoolden.

⇒ 1 op 4 jongeren beweert beneden zijn/haar kwalificatieniveau te werken (v53)

- een sterke verdringing van laaggeschoolden en kansengroepen uit de arbeidsmarkt.

Beide fenomenen laten 'littetekens' na in de verdere loopbanen van jongeren wanneer de conjunctuur opnieuw aantrekt, terwijl de nieuwe afgestudeerden vaak over de hoofden wippen van hun oudere generatiegenoten. Die littetekens uiten zich in lagere lonen, minder werkzekerheid en meer werkloosheid in de latere loopbaan.

⇒ 1 op 4 jongeren is ontevreden over zijn/haar werk

⇒ 37% van de jongeren vinden dat hun loon onder het peil van hun kwalificatieniveau ligt (v54)

⇒ 7 op 10 jongeren vrezen dat de economische crisis hun ganse verdere leven in zekere mate zal bepalen (v60)

Ondertewerkstelling leidt ook tot lagere tevredenheid en snellere veranderingen van werk.

⇒ Één op drie jongeren vindt dat zijn/haar inspanningen op het werk onvoldoende beloond worden (v56)

⇒ Één op drie jongeren zou meedoen aan een opstand tegen de generatie die aan de macht is (v57)

Noteer dat de zwakste groep in het GW-onderzoek volledig in de schaduw staat:

- Laaggeschoolden zijn zwaar ondervertegenwoordigd

- Bij de vraagstelling gaat men ervan uit dat een jongere ofwel studeert, ofwel werkt.

Economisch persoonlijk en maatschappelijk toekomstbeeld

We worden vandaag om de oren geslagen met negatieve berichtgevingen over de economische situatie en nog meer onheilspellende economische vooruitzichten. Voor de huidige generatie van jongeren en jongvolwassenen heeft de momenteel zwakke economische situatie dan ook sterke consequenties naar werkgelegenheid en financiële vooruitzichten. Daarnaast kan de vraag gesteld worden of de socio-economische context waarin jongeren opgroeien een invloed heeft op hun persoonlijk en maatschappelijk toekomstbeeld en of dit hun visie op sociale ongelijkheid en de rol van de samenleving inzake sociale herverdeling beïnvloedt.

Aan de Generation What-jongeren werden meerdere vragen voorgelegd die peilen naar zowel hun persoonlijke situatie, hun toekomstbeelden als hun visie op ongelijkheid en sociale herverdeling. We vatten het overzicht aan met een schets van hun huidige persoonlijke situatie.

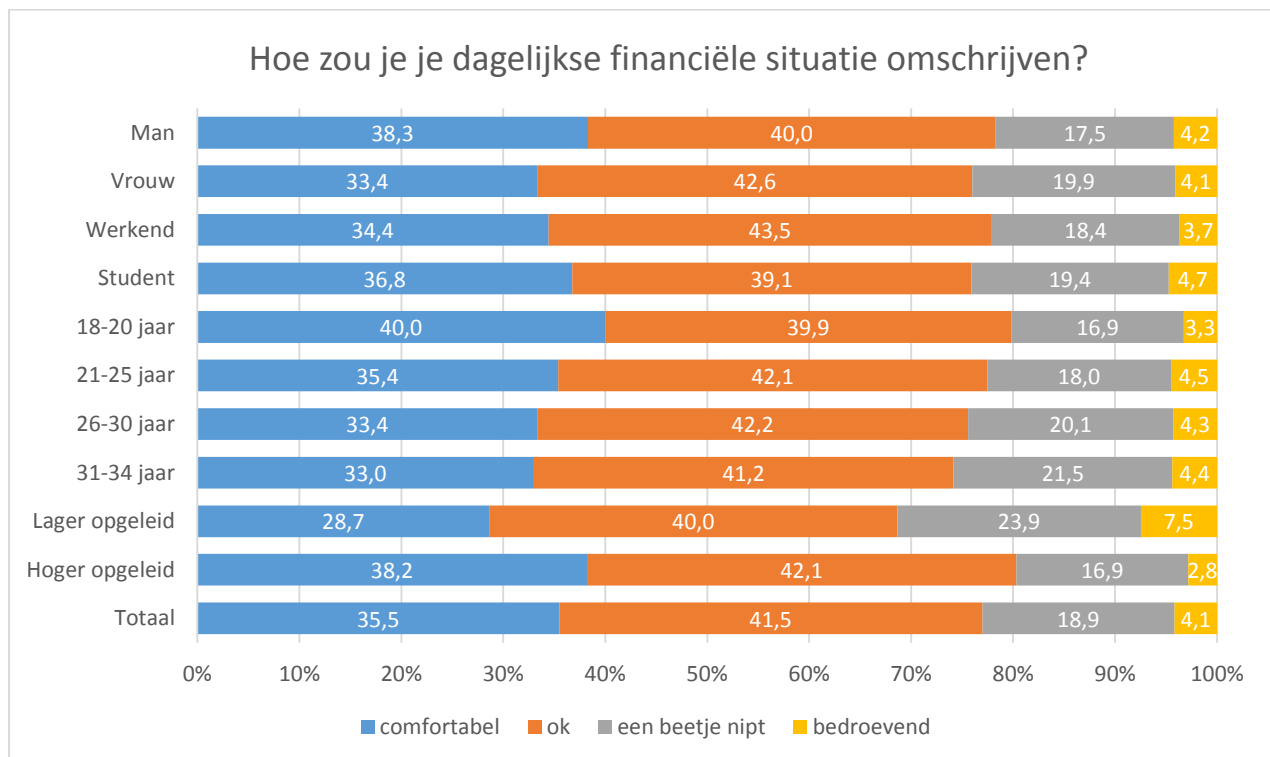
Persoonlijke situatie

De *Generation What*-jongeren werd gevraagd hun dagelijkse financiële situatie te omschrijven. De jongeren die meewerkten aan de bevraging lijken hun financiële situatie vrij gunstig te beschouwen. Ruim drie kwart (77%) van de GW-jongeren vindt zijn/haar financiële goed tot comfortabel. Bijna 23% vindt de eigen financiële situatie nipt tot bedroevend. De groep die oordeelt dat zijn/haar financiële situatie bedroevend is, vormt procentueel een kleine groep van de GW-jongeren. Hier moeten we meteen de bedenking bij maken dat elke survey dit aandeel onderschat en dat deze onderschatting nog meer geldt voor surveys die zoals de Generation What bevraging werken met een open oproep. Desalniettemin is dit kleine procentuele aandeel in absolute cijfers een omvangrijke groep. Het betekent dat onder de groep van 25792 jongeren die deze vraag beantwoordt heeft 1290 jongeren hun financiële situatie bedroevend vinden. Gaan we uit van een onderschatting van deze cijfers, betekent dit dat binnen de Vlaamse populatie van 18 tot 34-jarigen minstens ruim 58.000 jongeren hun financiële situatie als zeer slecht ervaren¹.

Deze financiële situatie is sterk leeftijds- en opleidingsgebonden. In de oudere leeftijdsgroepen stellen we bij de GW-jongeren een minder gunstige evaluatie van de financiële situatie vast. Deze leeftijdsverschillen hebben veeleer met de levensfase dan met leeftijd te maken. Wanneer jongeren zelfstandig gaan wonen betekent dit voor velen ook de stap naar een minder comfortabele financiële situatie. Uit JOP-onderzoek waarbij zowel jongeren als hun ouders werden bevraagd, weten we ook dat jongeren die nog bij de ouders inwonen hun financiële situatie altijd wat rooskleuriger zien dan de ouders zelf. Ouders die het financieel wat moeilijker hebben, trachten hun kinderen toch zo weinig mogelijk te ontfemen. Mede daardoor hebben nog bij ouders inwonende jongeren vaak geen zicht op financiële

¹ Voor deze extrapolatie baseerden we ons op het aantal inwoners in het Vlaamse Gewest in de leeftijdsgroep 18 tot 34 jaar op 1 januari 2016

moeilijkheden. De leeftijdsverschillen zijn evenwel lang niet zo groot als deze die we vaststellen tussen de onderwijsniveaus. Naar opleiding toe onderscheiden we hier twee niveaus: 1) personen met ten hoogste een diploma van het secundair onderwijs van de 3de graad of een diploma postsecundair niet-hoger onderwijs en 2) personen met een diploma hoger onderwijs. In figuur 1 blijkt duidelijk dat hoger opgeleiden het financieel beter hebben. Dit verschil is nog groter wanneer we de eerste groep verder opdelen. Kijken we specifiek naar jongeren die geen diploma van het secundair onderwijs behaald hebben, dan geeft ruim een tiende daarvan aan dat hun financiële situatie bedroevend is (niet in figuur). Bovendien onderschatten we hier nog de relatie met onderwijs omdat bij nog studerende jongeren wordt gekeken naar het tot dan toe hoogst behaalde diploma, wat maakt dat nog studerende jongeren meer kans maken om bij de lager opgeleide groep te worden ingedeeld.

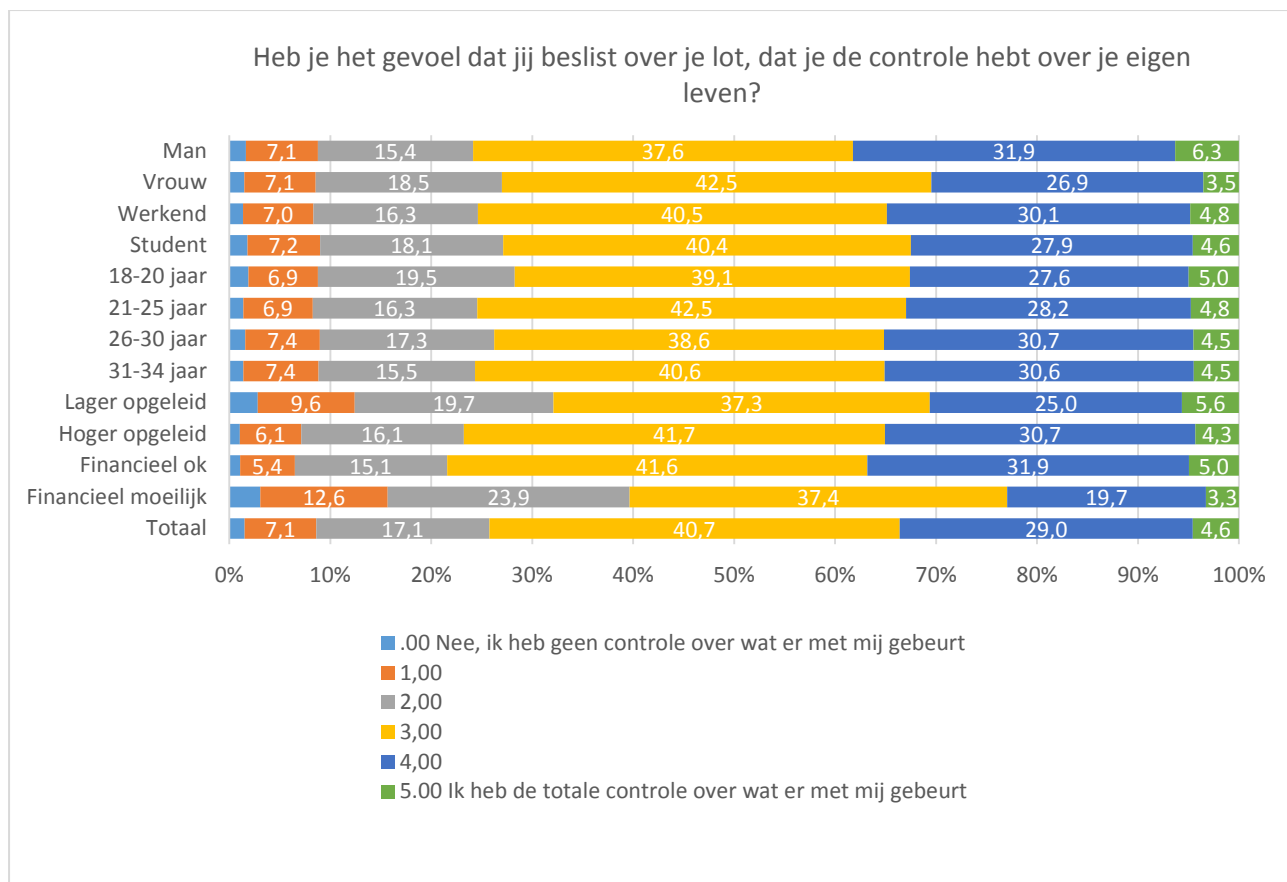

Figuur 1.. Financiële situatie (N=22821)

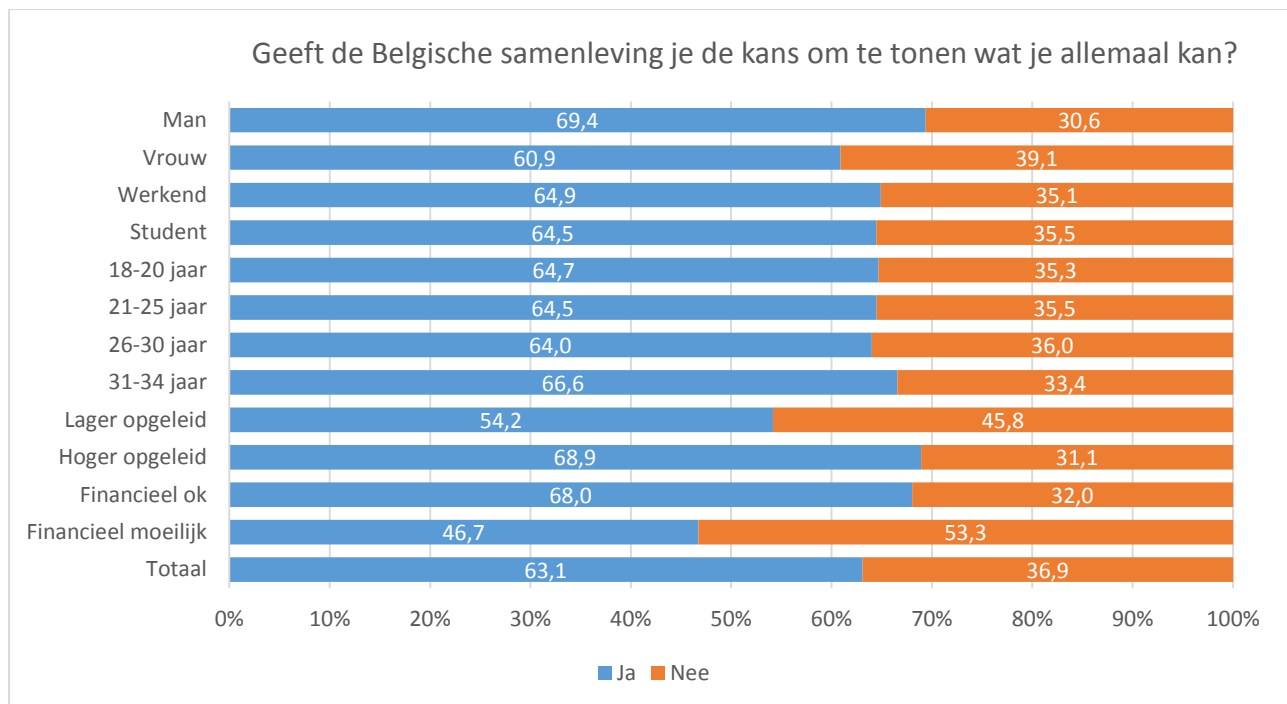
Op basis van de cijfers in figuur 1 kan geen uitspraak worden gedaan over de causaliteit: hebben jongeren die opgroeien in precare financiële levensomstandigheden het moeilijk om een hoger diploma te behalen of hebben lager opgeleide jongeren het moeilijker om de eindjes aan elkaar te knopen? Onderzoek wijst er op dat de relatie in beide richtingen verloopt. Het is algemeen gekend dat jongeren uit kansarme gezinnen minder kans maken om in het aso terecht te komen dan kinderen uit kansrijke gezinnen (zie bv. De Groof et al., 2012). En deze oriëntering in het secundair onderwijs is sterk bepalend voor het uiteindelijk bereikte opleidingsniveau. De vroege differentiatie maakt het Vlaams onderwijssysteem dan ook bijzonder gevoelig voor mechanismen die leiden tot sociale ongelijkheid en reproductie. Daarnaast geven arbeidsstatistieken duidelijk een hogere werkloosheidscijfer en een lagere

werkzaamheidsgraad aan bij lager geschoolden (De Groof et al. 2002; zie voor recente cijfers: <http://www.werk.belgie.be/moduleDefault.aspx?id=21166>).

Daarnaast werden de GW-jongeren nog twee andere vragen over hun persoonlijke situatie voorgelegd. Een eerste vraag gaat na in welke mate ze het eigen leven kunnen sturen of controleren. Een tweede vraag polst naar de mate waarin de Belgische samenleving hen de kans geeft om te tonen wat ze allemaal kunnen. Ongeveer drie kwart (74%) van de *Generation What*-jongeren heeft het gevoel dat ze overwegend controle hebben over het eigen leven en ongeveer twee derde vindt dat de Belgische samenleving hen de kans geeft om hun capaciteiten te tonen. Beiden zijn sterk gerelateerd aan de inschatting van de financiële situatie en het hoogst behaalde opleidingsniveau. Naarmate men over meer financiële draagkracht beschikt en men hoger opgeleid is heeft men meer het gevoel het eigen leven in handen te hebben en is men meer van mening dat de Belgische samenleving kansen biedt om de persoonlijke capaciteiten te tonen. Vooral bij de jongeren die financieel meer problemen ervaren, vinden we een gevoel van onmacht terug. Bijna vier op de tien van de GW-jongeren die het financieel niet zo breed hebben, stelt dat ze weinig tot geen controle hebben over hun eigen leven en niet het gevoel hebben dat ze beslissen over hun eigen lot. Bij de jongeren die wel goed tot comfortabel leven deelt slechts twee op de tien (21%) dat gevoel. Zij vormen tevens de enige groep waarvan een meerderheid vindt dat de Belgische samenleving hen te weinig kansen biedt om te tonen wat ze kunnen. In lijn met ander onderzoek wordt ook gevonden dat vrouwen minder dan mannen het gevoel hebben de touwtjes zelf in handen te hebben. Ook uit ander onderzoek blijkt dat vrouwen harder zijn in hun oordeel over de eigen competenties en dat ze wat minder zelfzeker in het leven staan dan hun mannelijke leeftijdsgenoten. Opvallend is wel dat zij ook meer dan mannen aangeven dat de Belgische samenleving hen niet de kans geeft om hun capaciteiten te tonen. Vrouwen lijken dus al op zeer jonge leeftijd het glazen plafond te ervaren.

Figuur 2. Interne locus of control (N=22765)

Figuur 3. Kansen geboden door de Belgische samenleving (N=28268)

Persoonlijk toekomstbeeld

In een tweede blok van vragen wordt nagegaan wat het toekomstbeeld van jongeren en jongvolwassenen is. In tabel 1 worden alle univariate cijfers gegeven. In deze vragen vinden we enerzijds een aantal vragen die naar het algemene toekomstbeeld polsen, anderzijds een aantal vragen die specifiek polsen naar het economisch gerelateerde toekomstbeeld. Daarnaast wordt zowel naar het persoonlijk als maatschappelijk toekomstbeeld gevraagd.

Over het algemeen kijken jongeren vrij positief naar de toekomst (niet gespecificeerd of het om de persoonlijke dan wel maatschappelijke toekomst gaat). Bijna twee derde van de GW-jongeren (63,5%) kijkt eerder positief naar de toekomst. Al blijven jongeren wel eerder twijfelachtig en niet uitgesproken positief; slechts 6% kijkt immers heel optimistisch naar de toekomst. Maar hetzelfde geldt voor de eerder pessimistisch ingestelden: minder dan vijf procent kijkt heel pessimistisch naar de toekomst.

Ook wanneer de GW-jongeren wordt gevraagd hun toekomstperspectieven te vergelijken met deze van hun ouders en leeftijdsgenoten blijven ze eerder positief. Zeker wanneer ze zich vergelijken met hun leeftijdsgenoten schatten ze hun kansen op een succesvol leven hoger in. Maar liefst 88% van de ondervraagde GW-jongeren plaatst zich aan de zijde van de jongeren met de meeste kansen om te slagen in het leven, terwijl maar iets meer dan een tiende van de jongeren zich plaatst aan de zijde van de jongeren met de minste kans op slagen in het leven. En de uiterst negatieve pool, de groep van jongeren met de allermiste kans om te slagen in het leven, omvat nog niet 1 procent van de GW-jongeren. Dit kan uiteraard twee zaken betekenen. Ofwel is de huidige jeugdige generatie effectief zeer positief ingesteld wat de toekomst betreft, ofwel heeft de GW-bevraging de jongeren met weinig positieve toekomstperspectieven minder goed bereikt. Cijfers van het JOP geven ook steeds een over het algemeen positief toekomstbeeld bij jongeren aan. In de meest recente JOP-monitor (2013) ging bijvoorbeeld slechts 5% niet akkoord met de stelling “ik kijk vol verwachting naar de toekomst”, 24% was onbeslist en 71% ging akkoord.

Wanneer jongeren hun toekomst met het leven van hun ouders moeten vergelijken, gelooft meer dan de helft in een status quo of verbetering. Toch is de groep die een verslechtering verwacht (35%) groter dan de groep die een verbetering verwacht (24%). Opvallend is dat jongeren naar hun eigen kinderen meer een daling van de levenskwaliteit verwachten: 42 procent verwacht dat hun kinderen het slechter zullen hebben dan zichzelf en slechts 16% verwacht dat hun kinderen een beter leven zullen hebben dan zichzelf. Dat maakt het boeiend om ook even verder te kijken naar de rol die de economische ontwikkelingen (ook andere ontwikkelingen zoals deze op het vlak van milieu kunnen hierin bepalend zijn, maar deze werden niet expliciet bevraagd) en de persoonlijke financiële situatie spelen in het toekomstbeeld van jongeren.

Een eerste indicatie geeft de vraag naar de mate waarin geldproblemen geluk bepalen. Ruim de helft van de jongeren (56%) geeft aan dat men niet gelukkig zou zijn als men wordt geconfronteerd met geldproblemen. Ongeveer drie kwart van de jongeren verwacht evenwel dat de huidige economische

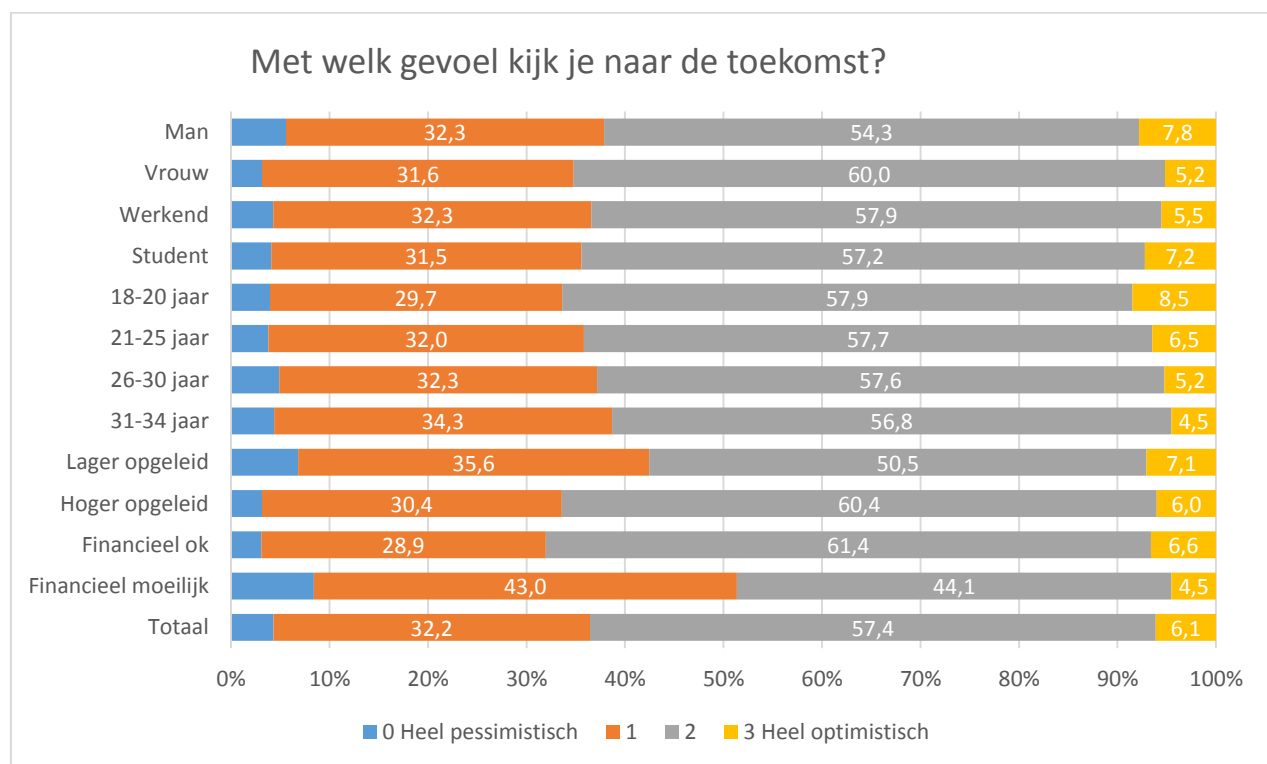
crisis kan worden omgekeerd en dat men ook crisisvrije periodes zal meemaken. Desalniettemin meent de meerderheid van de jongeren dat de economische crisis hun toekomst in beperkte tot grote mate zal bepalen: slechts 2 % van de jongeren meent dat de economische crisis helemaal niet hun toekomst zal bepalen. Anderzijds vindt ook slechts 5% dat hun toekomst volledig zal bepaald te worden door de economische crisis. Het gros van de jongeren plaatst zich dus in de middencategorieën maar toch eerder aan de zijde van een sterke beïnvloeding.

Tabel 1. Persoonlijk toekomstbeeld

	0 Heel pessimistisch	1	2	3 Heel optimistisch			N
Met welk gevoel kijk je naar de toekomst?	4,3	32,2	57,4	6,1			23392
	In het algemeen beter	Ongeveer hetzelfde	In het algemeen slechter				
Hoe denk je dat je toekomst er zal uitzien als je vergelijkt met het leven van je ouders?	23,6	41,4	35,0				23750
Hoe denk je dat het leven van je kinderen zal zijn in vergelijking met jouw leven?	16,2	42,2	41,6				22659
	0 Diegenen met het minst kans om te slagen in het leven	1	2	3	4	5 Diegenen met het meeste kans om te slagen in het leven	
Als je jezelf vergelijkt met leeftijdsgenoten, dan zou je zeggen dat je hoort bij	0,9	2,9	8,4	32,2	44,5	11,1	23746
	Ja	Nee					n
Zou je gelukkig kunnen zijn ondanks geldproblemen?	44,2	55,8					23851
Denk je dat je ooit iets anders zal meemaken dan de huidige economische crisis?	74,5	25,5					23349
	0 helemaal niet	1	2	3	4	5 volledig	n
In welke mate zal de economische crisis je toekomst bepalen?	2,2	8,0	16,9	43,5	24,5	4,9	23006

Bij elk van deze toekomstindicatoren doen er zich statistisch significante en grote verschillen voor naargelang de opleiding van de jongeren en de financiële situatie.

Naarmate men meer financiële ademruimte heeft en naarmate men hoger opgeleid is ziet men de toekomst positiever tegemoet. Zo heeft van de GW-jongeren die hun financiële situatie gunstig evalueren ongeveer 68% een optimistisch tot heel optimistisch gevoel over de toekomst, terwijl bij de jongeren die leven in een minder gunstige economische situatie slechts 48% dit optimistische gevoel deelt. Gelijkaardige maar weliswaar wat kleinere verschillen vinden we naar opleiding. Daarnaast daalt de optimistische kijk licht naarmate men ouder wordt (en men wellicht meer met financiële moeilijkheden wordt geconfronteerd en de toekomst minder open ligt).

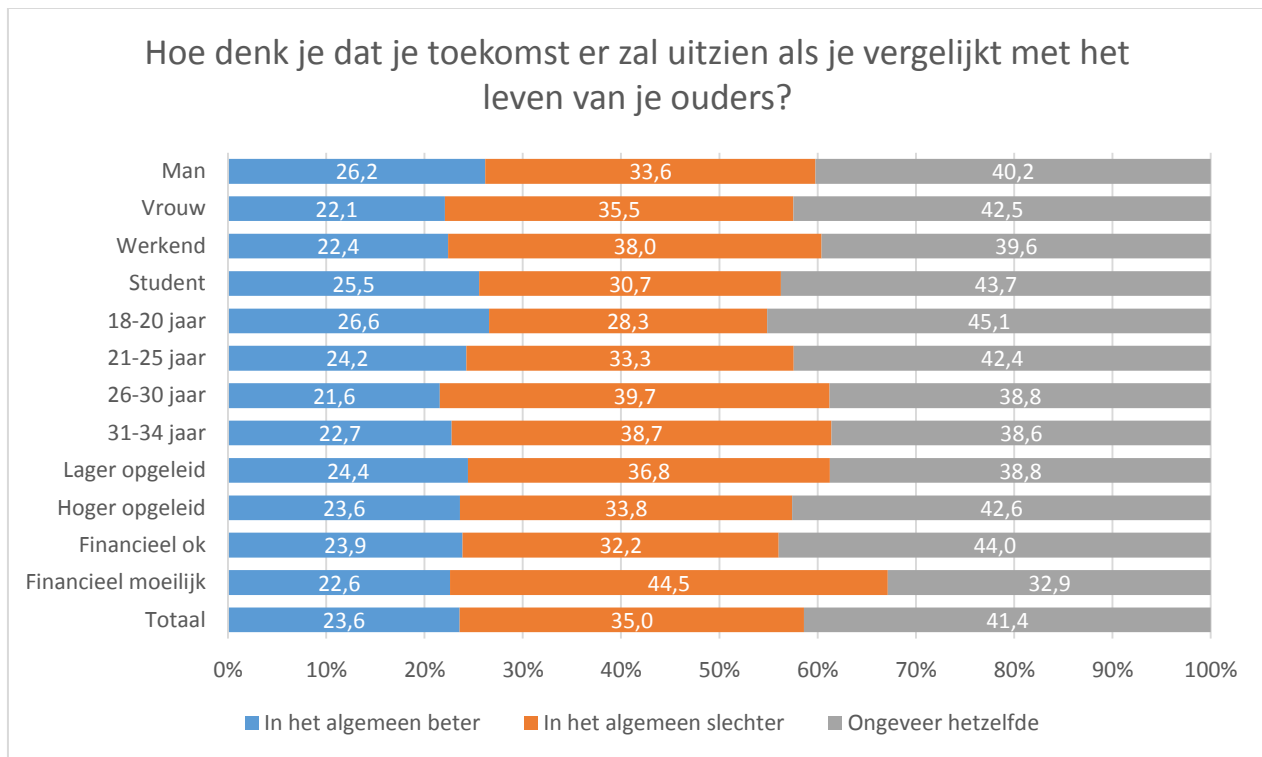

Figuur 4. Met welk gevoel kijk je naar de toekomst? (n=23392)

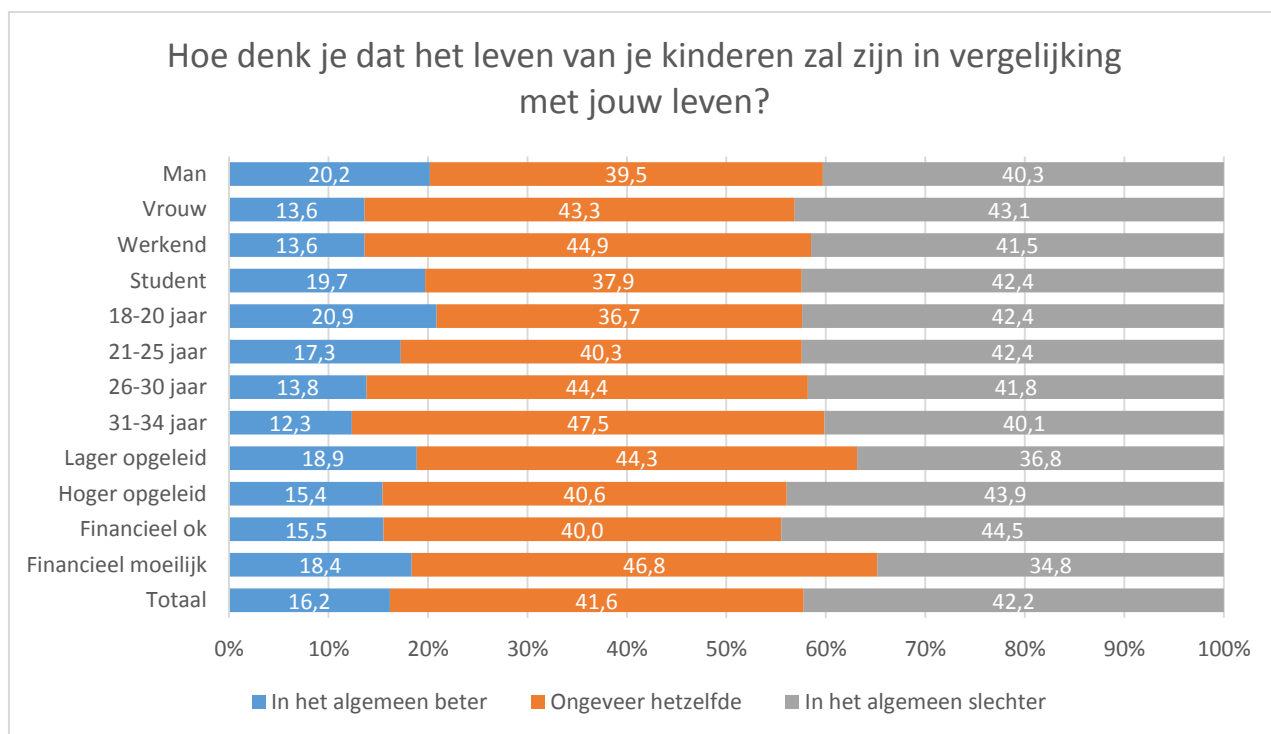
Bij de vergelijking van de verschillende generaties (hun ouders, GW-jongeren, hun kinderen) duiken gelijkaardige sociale verschillen op. Werkenden en oudere leeftijdsgroepen zijn eveneens wat pessimistischer wat betreft de toekomstperspectieven van henzelf en hun kinderen in vergelijking met voorgaande generaties. We stellen tevens verschillen vast naargelang opleidingsniveau en financiële situatie maar deze verschillen zijn niet zo uitgesproken als bij andere indicatoren. Deze verschillen naar opleidingsniveau en financiële situatie zijn wel opnieuw groter wanneer jongeren wordt gevraagd hun

toekomstperspectieven met leeftijdsgenoten te vergelijken. Het lijkt dus dat ze zich maar al te bewust zijn van reproductiemechanismen en hun meer precare situatie.

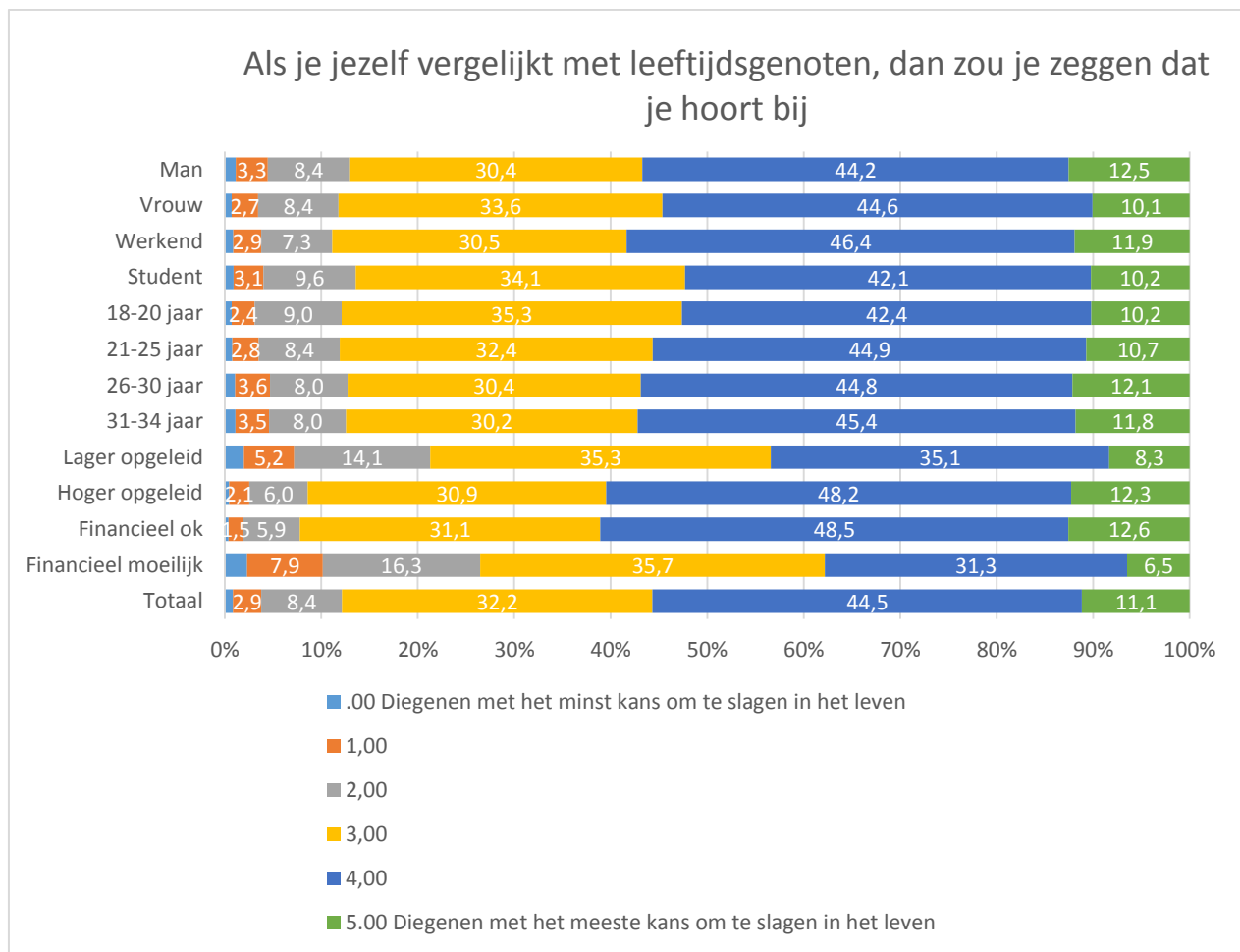
Terwijl vrouwen over het algemeen positiever kijken naar de toekomst, schatten ze in vergelijking met mannen hun eigen toekomst en die van hun kinderen negatiever in dan die van respectievelijk hun ouders en zichzelf.

Figuur 5. Perceptie toekomst in vergelijking met ouders (n=23750)

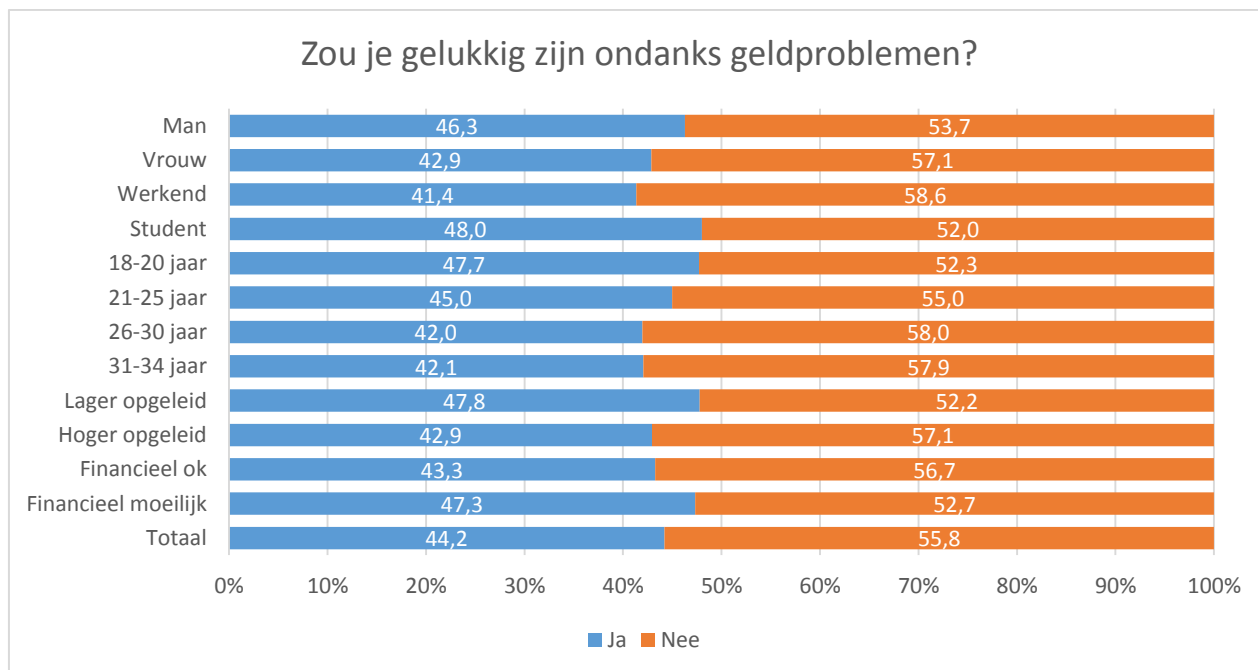

Figuur 6. Perceptie toekomst kinderen in vergelijking met eigen leven (n=22659)

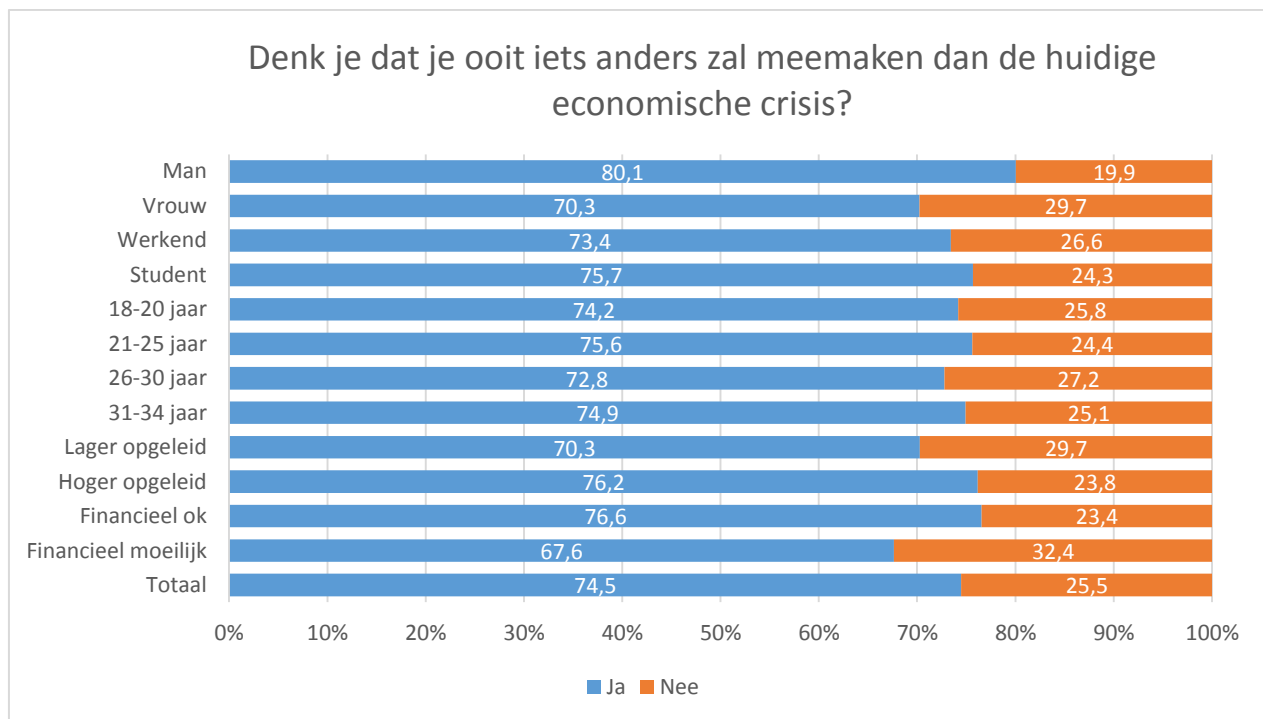
Figuur 7. Perceptie toekomst in vergelijking met leeftijdsgenoten (n=22765)

Uit voorgaande blijkt al dat twee indicatoren enorm bepalend zijn in het toekomstbeeld van jongeren: hun opleiding en hun financiële situatie. Zelfs wanneer het gaat om het beoordelen van het algemene toekomstbeeld. Dat materiële omstandigheden bepalend zijn voor geluk en een positief toekomstbeeld bleek ook reeds uit de algemene cijfers. Toch blijken lager opgeleiden en minder welstellende jongeren, ondanks hun minder positief toekomstbeeld, geld minder bepalend te vinden voor hun geluk. Zij geven meer aan dat ze gelukkig zouden kunnen zijn ondanks geldproblemen. Daarnaast geven ook mannen, studenten en de jongste leeftijdsgroepen meer dan respectievelijk vrouwen, werkenden en de oudere leeftijdsgroepen aan gelukkig te kunnen zijn ondanks geldproblemen.

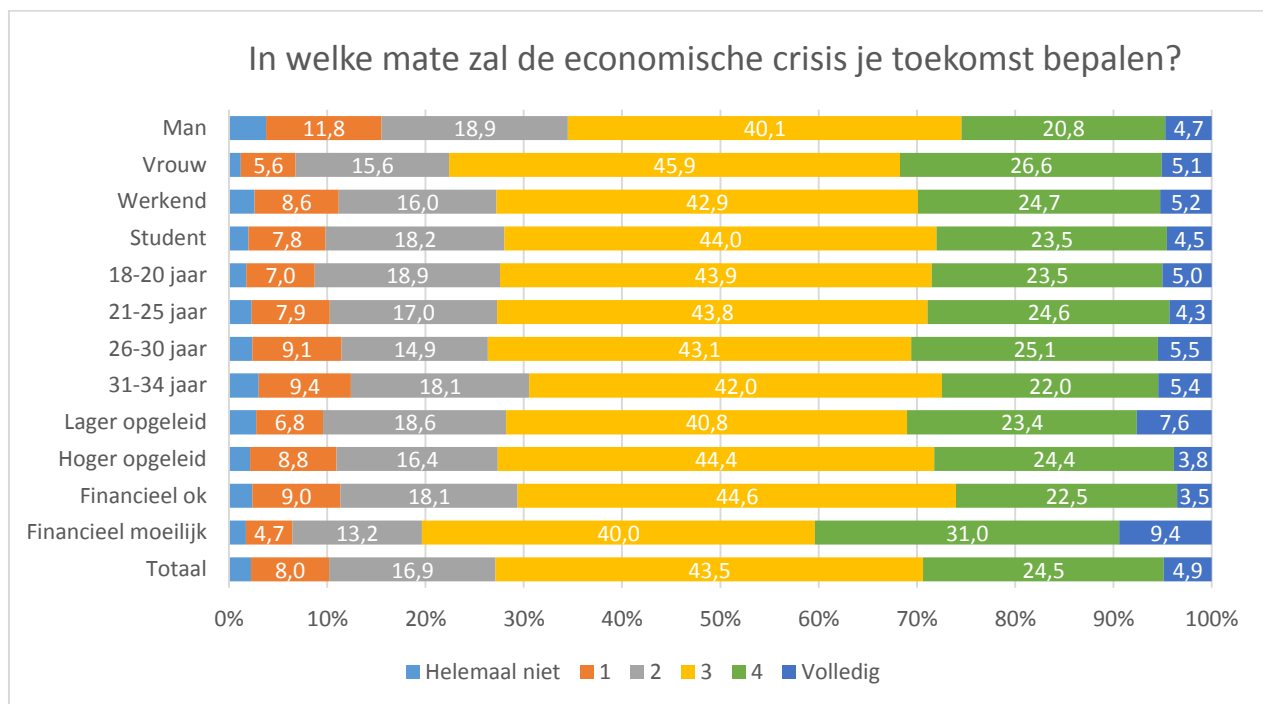

Figuur 8. Impact geldproblemen op geluk (n=23851)

Jongeren kijken, zo bleek reeds uit de algemene cijfers, vrij optimistisch naar de economische ontwikkelingen. Drie kwart meent ooit nog in betere economische tijden terecht te komen. Vrouwen, lager opgeleiden en financieel minder welstellenden hebben evenwel een duidelijk minder positief gevoel bij de ontwikkelingen op economisch vlak. Bij hen gelooft de meerderheid ook nog wel steeds dat ze ooit iets anders zullen meemaken dan de huidige economische crisis, maar het aandeel optimisten ligt bij deze groepen toch significant lager. Deze groepen menen ook meer dan de andere groepen dat de economische crisis hun toekomst zal bepalen (zie figuur 10).

Figuur 9. Ooit iets anders meemaken dan huidige economische crisis (n=23349)

Figuur 10. Mate waarin economische crisis toekomst zal bepalen (n=23006)

Evaluatie economische en maatschappelijke realiteit

In een laatste reeks van vragen wordt nagegaan in welke mate de *Generation What*-jongeren sociale ongelijkheid in de samenleving ervaren en in welke mate ze bereid zijn herverdelingsmechanismen te ondersteunen. In tabel 2 worden de stellingen hieromtrent geordend volgens mate van instemming. Daaruit blijkt dat de overgrote meerderheid van de GW-jongeren – ongeveer negen op tien – vindt dat er te veel armoede en onrechtvaardigheid is. Ook vindt een meerderheid van de GW-jongeren dat er te veel waarde wordt gehecht aan geld in onze maatschappij en dat de kloof tussen arm en rijk alsmaar groter wordt. Bijna zeven op de tien GW-jongeren vindt in dat opzicht ook dat er te veel rijke mensen zijn. Ondanks de aanklacht van deze onrechtvaardigheden staan de GW-jongeren eerder negatief ten aanzien instrumenten voor sociale herverdeling zoals belastingen. Bijna acht op de tien jongeren vindt namelijk dat er te veel belastingen zijn. Tevens vindt maar liefst zes op de tien GW-jongeren dat er te veel nietsnutten in België zijn, wat er lijkt op te wijzen dat zij de armoede van sommigen eerder toeschrijven aan hun eigen verantwoordelijkheid dan aan structurele beperkingen. Ook in instellingen die werknemersbelangen opnemen en sociale ongelijkheid aankaarten, lijken de GW-jongeren weinig vertrouwen te hebben. Vier op de vijf jongeren gaat niet akkoord met de stelling dat vakbonden meer macht zouden moeten krijgen.

Tabel 2. Evaluatie economische en maatschappelijke realiteit

	Akkoord/ja	niet akkoord/nee	n
Er zijn te veel arme mensen.	91,5	8,5	23358
Er is te veel onrechtvaardigheid.	89,9	10,1	23058
Er wordt te veel waarde gehecht aan geld in onze maatschappij.	83,7	16,3	23704
De kloof tussen arm en rijk wordt almaar groter in België	83,7	16,3	23946
Er zijn te veel belastingen.	78,4	21,6	23692
Er zijn te veel rijke mensen.	68,9	31,1	23058
Er zijn te veel nietsnutten in België	60,3	39,7	22913
De vakbonden zouden meer macht moeten krijgen.	19,1	80,9	22843

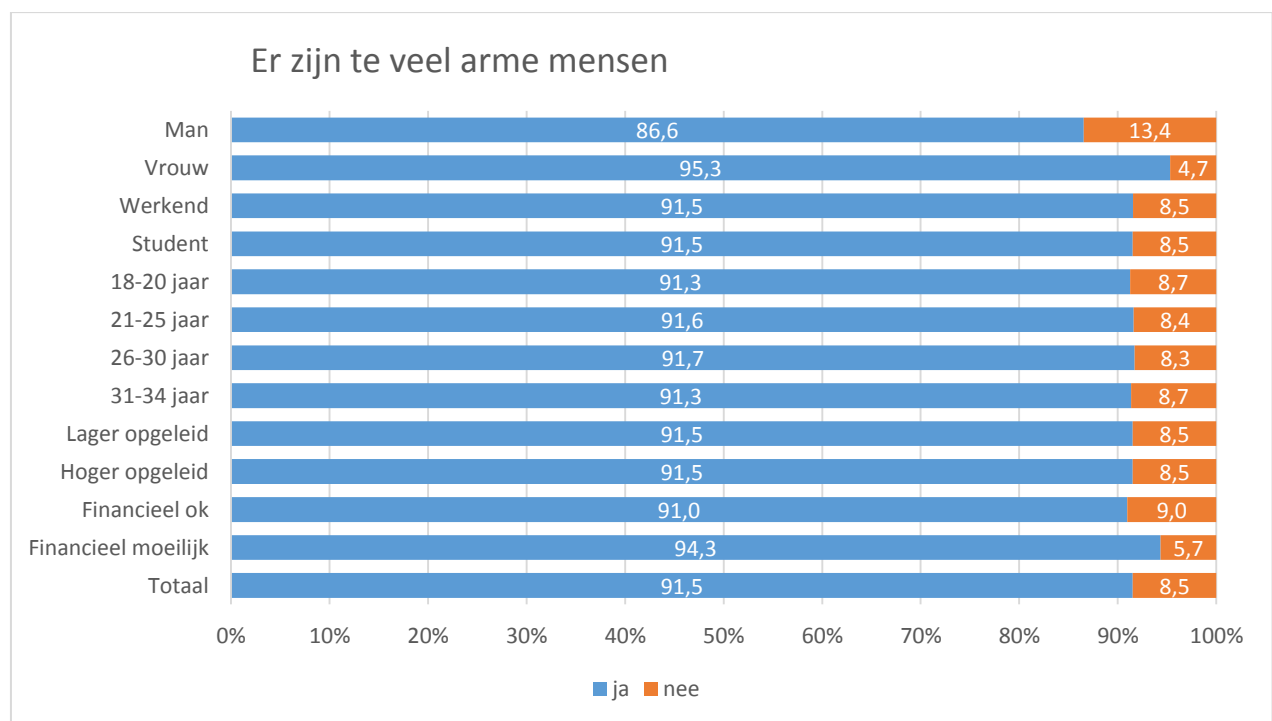
In onderstaande figuren worden deze cijfers opnieuw opgedeeld naar geslacht, statuut, leeftijd, opleiding en financiële situatie. Deze cijfers bevestigen voorgaand onderzoek en liggen in de lijn met bevindingen binnen het jeugdonderzoeksplatform.

Vrouwen ervaren meer dan mannen sociale ongelijkheid; zo vindt van de vrouwen bijvoorbeeld ruim 95% dat er te veel arme mensen zijn, terwijl bij de mannen dit percentage net geen 87% bedraagt. En in dezelfde lijn vinden vrouwen significant meer dan mannen dat er te veel rijke mensen zijn, te veel onrechtvaardigheid is in de samenleving, dat er te veel waarde wordt gehecht aan geld in onze samenleving en dat de kloof tussen arm en rijk steeds groter wordt.

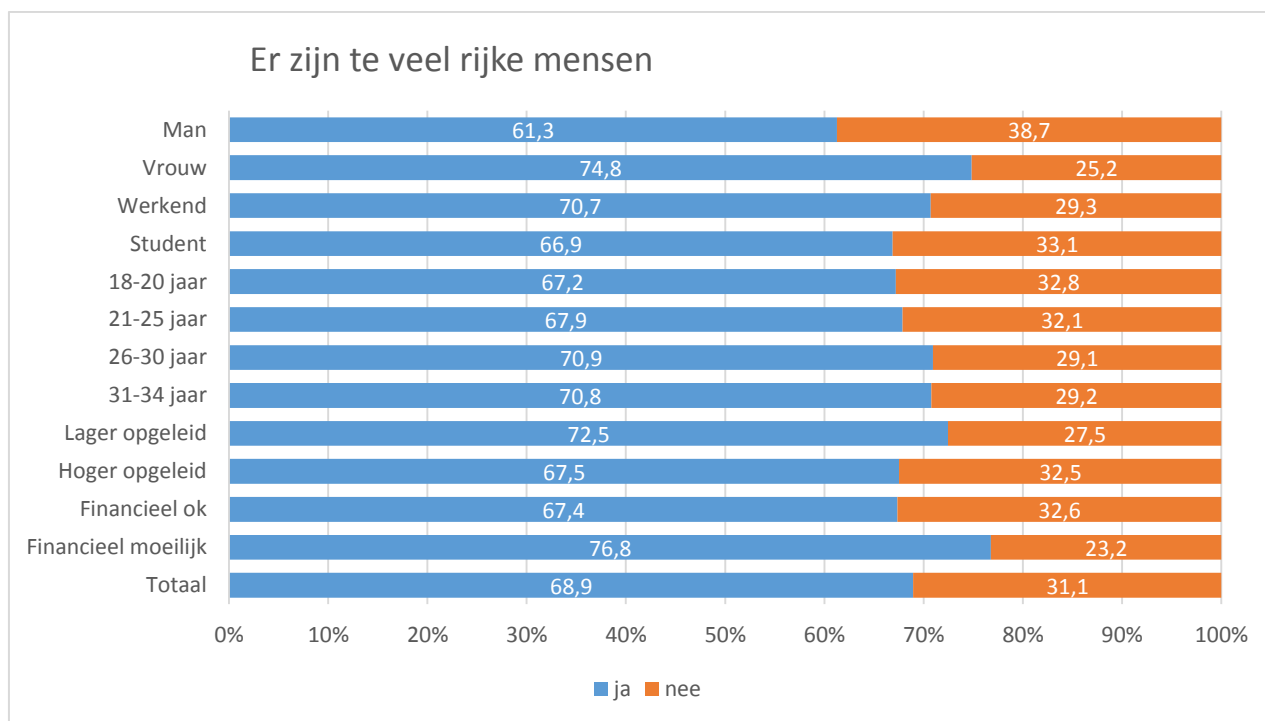
Dezelfde verschillen vinden we terug tussen personen die het financieel goed stellen en zij die het minder goed stellen. Ook de financieel minder welstellenden zijn meer van mening dat er te veel ongelijkheid en onrechtvaardigheid is in onze samenleving is, dat er te veel armen (en tevens te veel rijken) zijn, dat er te veel waarde wordt gehecht aan geld en dat de kloof tussen arm en rijk almaar toeneemt.

De verschillen tussen lager en hoger opgeleiden zijn evenwel opvallend klein inzake deze perceptie van sociale ongelijkheid. Enkel met de uitspraak dat de kloof tussen arm en rijk almaar groter wordt, gaan hoger opgeleiden nog net wat meer akkoord. Echter ook hier blijven de verschillen vrij beperkt.

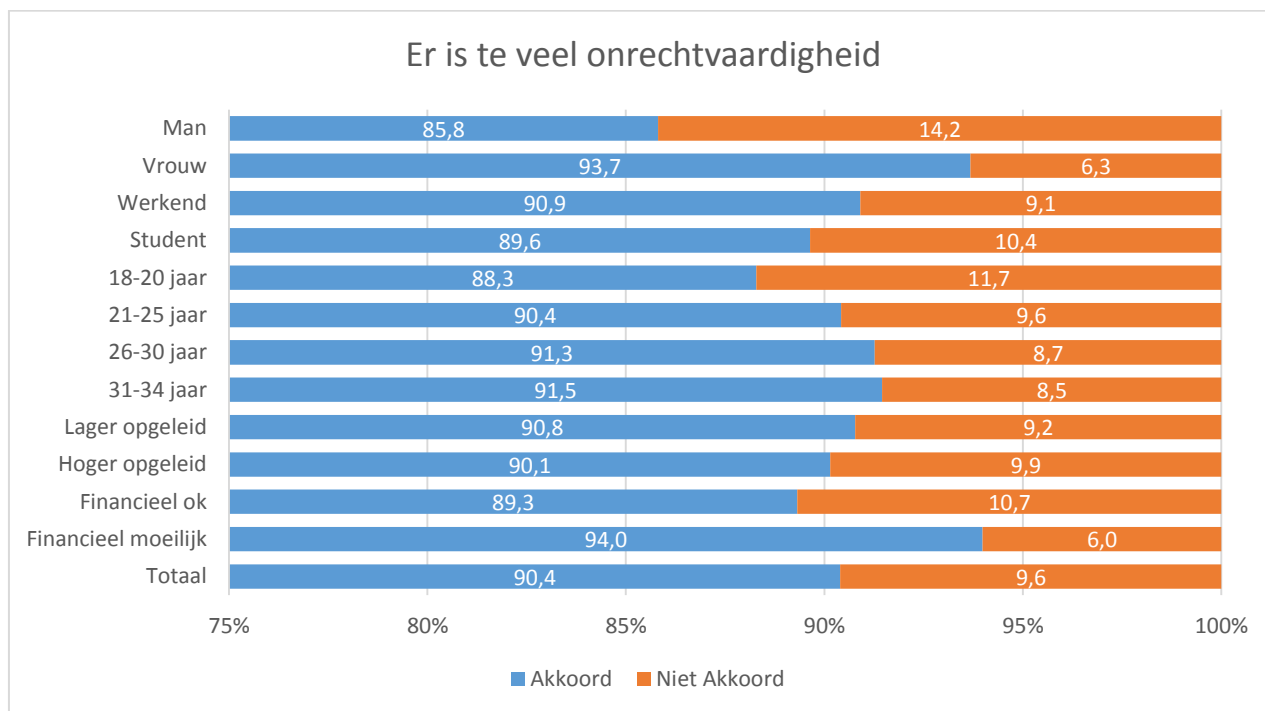
In de houding naar herverdeling duiken wel terug de opleidingsverschillen op. Lager opgeleide GW-jongeren staan negatiever ten opzichte van belastingen (of vinden althans meer dat er te veel belastingen zijn). Wel vinden zij meer dan hoger opgeleiden dat vakbonden meer macht zouden moeten krijgen. Ook personen die het financieel wat moeilijker hebben vinden dat vakbonden meer macht zouden moeten krijgen en vinden dat er teveel belastingen zijn.

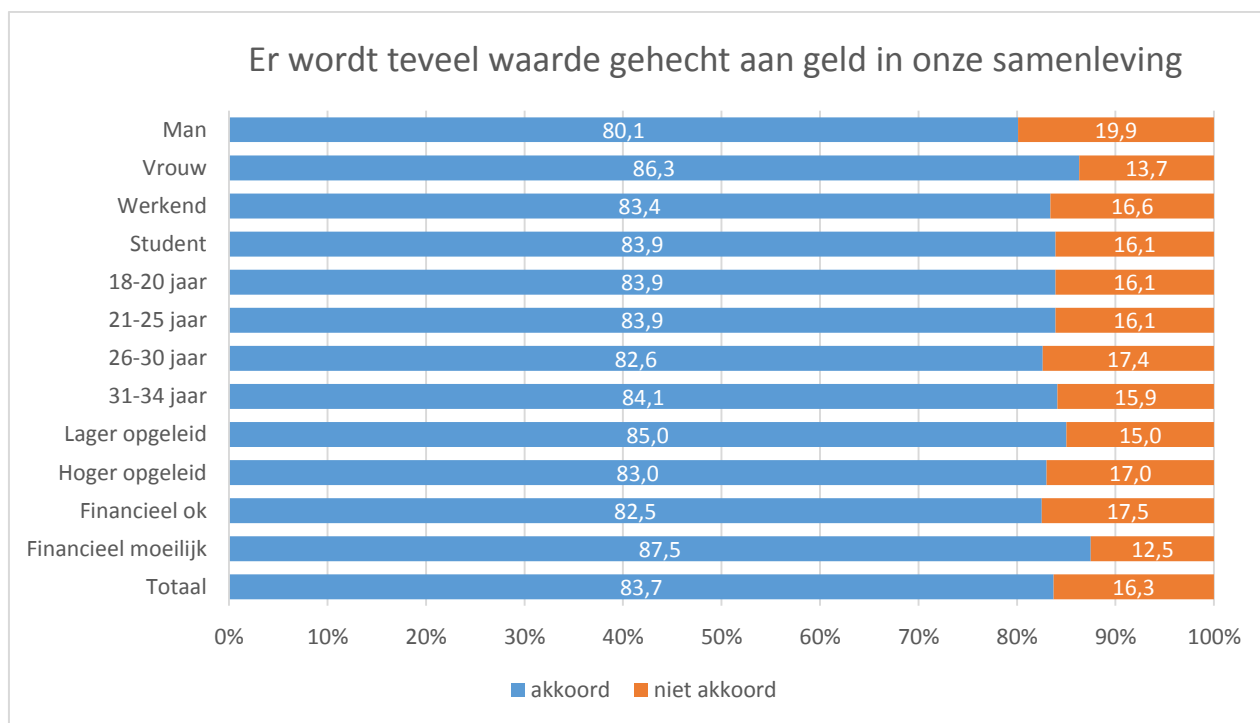
Figuur 11. Er zijn te veel arme mensen (n=23358)

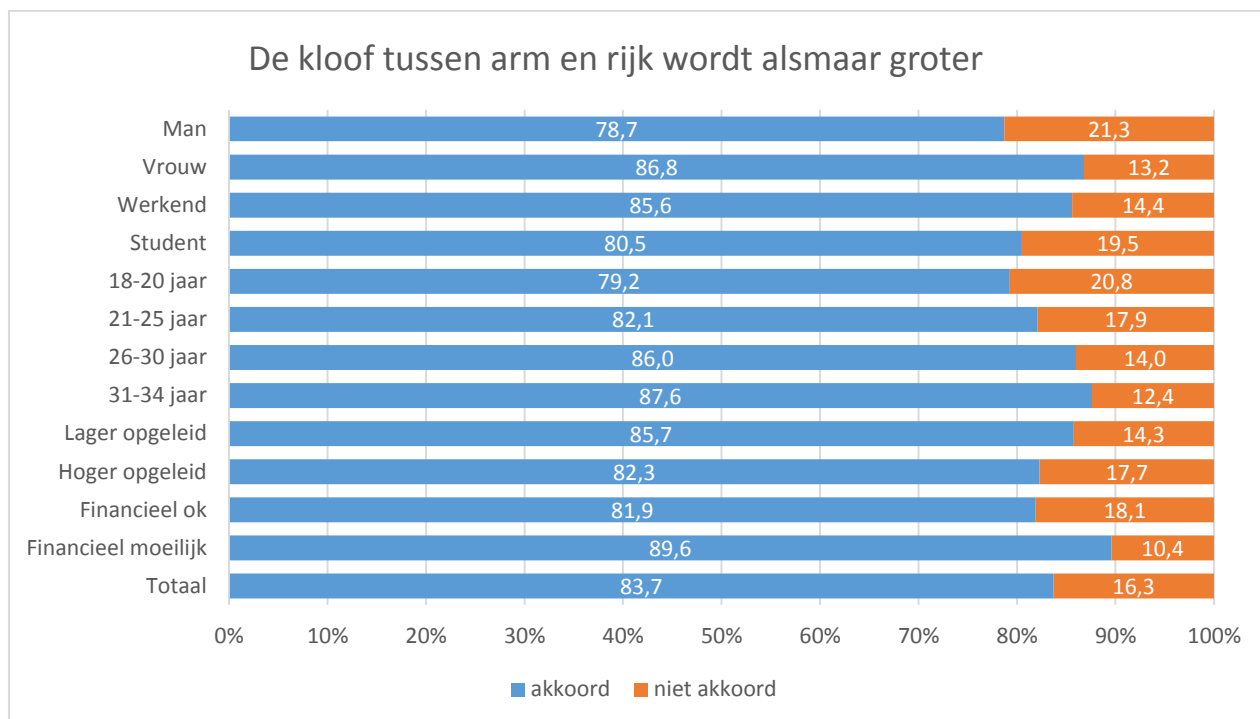
Figuur 12. Er zijn te veel rijke mensen (n=23058)

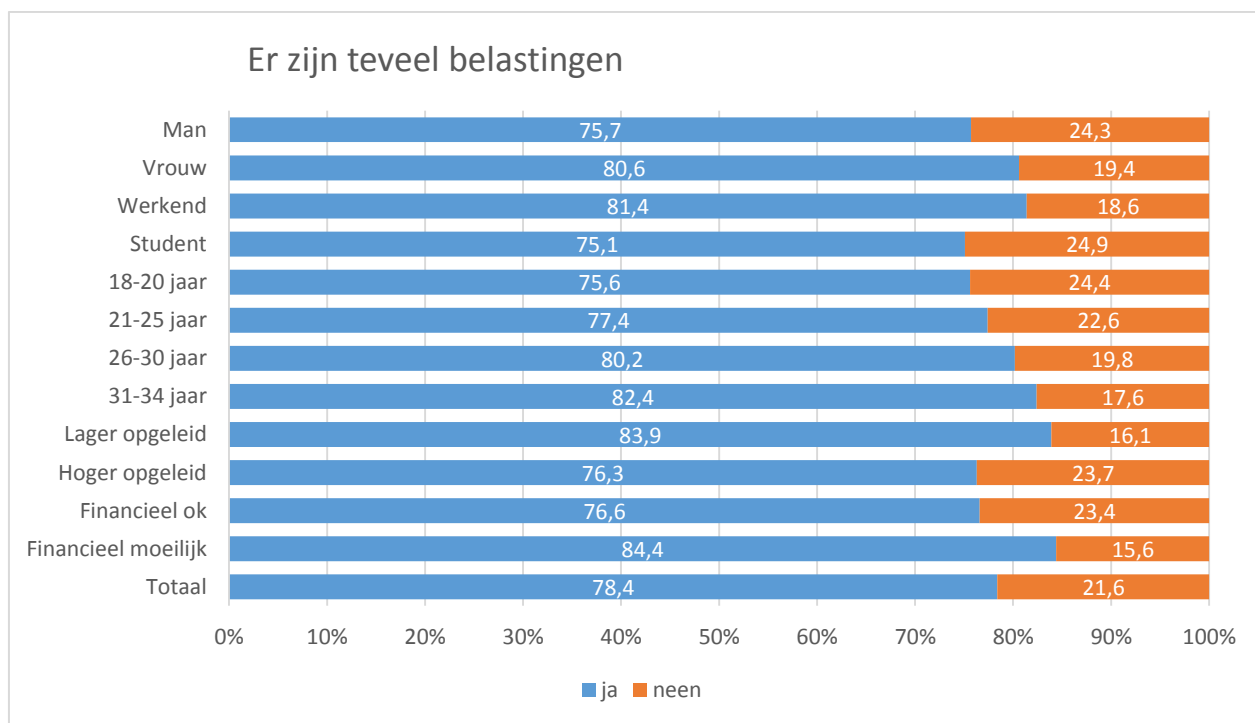
Figuur 13. Er is te veel onrechtvaardigheid (n=22597)

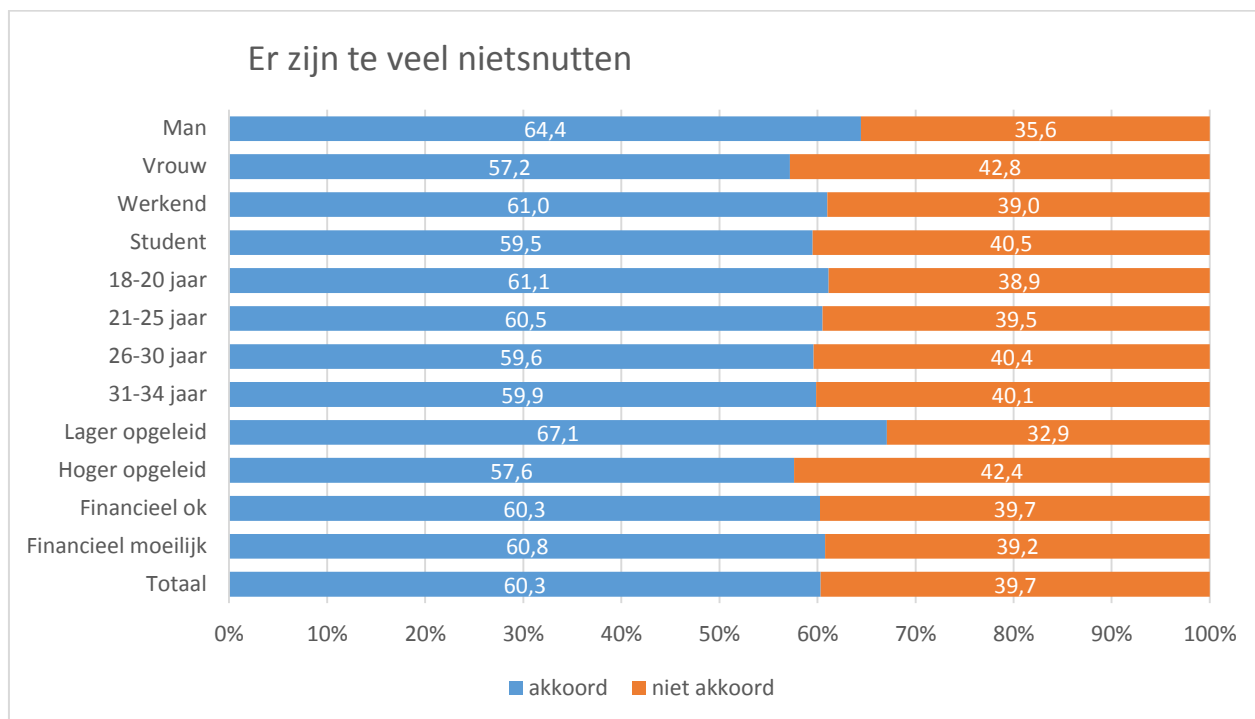
Figuur 14. Er wordt teveel waarde gehecht aan geld in onze samenleving (n=23704)

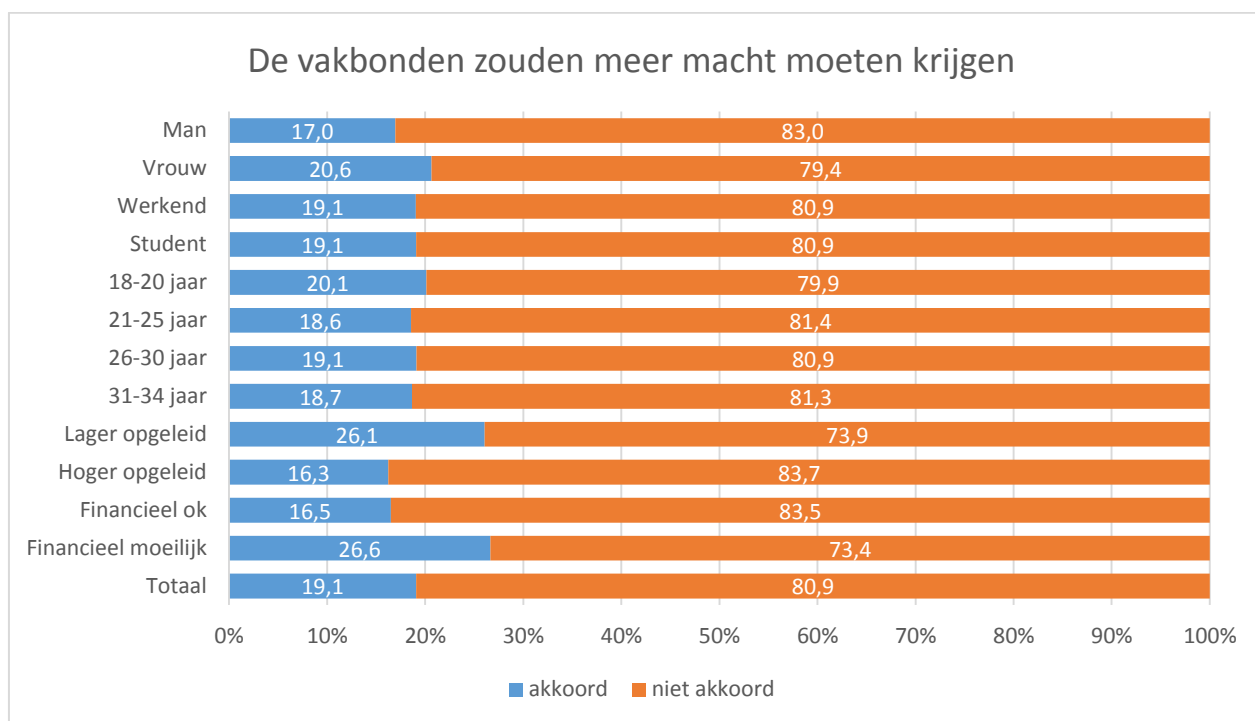
Figuur 15. De kloof tussen arm en rijk wordt alsmaar groter (23946)

Figuur 16. Er zijn teveel belastingen (n=23692)

Figuur 17. Er zijn teveel nietsnutten (n=22913)

Figuur 18. De vakbonden zouden meer macht moeten krijgen (n=22843)

Besluit

Hoewel jongeren over het algemeen vrij optimistisch zijn over hun persoonlijke situatie en toekomst, moeten we hier toch enkele nuances bij plaatsen. Vooral bij lager opgeleiden en financieel minder welstellenden stellen we gevoelens van onmacht en een meer pessimistische kijk op de toekomst vast. Dergelijke gevoelens van deprivatie bepalen ook mee hun kijk op de samenleving van vandaag en hun positie binnen deze samenleving en worden vaak meer bepalend dan de eigenlijke objectieve socio-economische positie in de verklaring van leefstijlen, sociale attitudes, Dit blijkt ook wanneer ze hun oordeel vellen over de kloof tussen arm en rijk en de belastingen. Hoewel ze net als andere groepen de analyse maken dat de kloof tussen arm en rijk steeds groter worden, staan ze negatiever ten opzichte van belastingen omdat ze (wellicht) het gevoel hebben dat de samenleving hen vooral middelen ontnemt in plaats van herverdelend werkt.

Hierbij aansluitend stellen we een opmerkelijke paradox vast: jongeren –net als volwassenen overigens– klagen vaak sociale ongelijkheid aan en verwachten op dit vlak heel wat van hun samenleving, maar het middel om die verwachtingen te realiseren (de verzorgingsstaat en de belastingen die nodig zijn om die verzorgingsstaat in stand te houden) krijgen eigenlijk maar heel weinig steun. Mensen vinden dat ze voortdurend teveel belastingen betalen, dat er profiteurs zijn, dat hun geld niet goed besteed wordt,

enz. Tegelijk vinden ze het wel de taak van de overheid om sociale ongelijkheid tegen te gaan en hiervoor de nodige beleidsinstrumenten te voorzien.

Op dit vlak merken we –naast verschillen naar opleiding en financiële situatie- ook een aantal duidelijke genderverschillen. Vrouwen klagen meer dan mannen sociale ongelijkheid aan. Dit vertaalt zich evenwel opnieuw niet altijd naar een sterkere ondersteuning voor herverdelende mechanismen. Zo vinden vrouwen meer dan mannen dat er teveel belastingen zijn.

Tenslotte wijzen –hoewel het hier slechts een momentopname betreft- een aantal leeftijdsverschillen er ook op dat in de leeftijdsperiode 18-34 jaar het toekomstbeeld van jongeren onder invloed van wijzigende levensomstandigheden en nieuwe levensfasen (bv. gaan werken, zelfstandig gaan wonen, krijgen van kinderen, ...) nog volop in ontwikkeling is.

Referenties

De Groof, S., Elchardus, M., Kavadias, D., Siongers, J., Stevens, E. & Van Aerden, K. (2012). Maatschappelijke baten en kosten van onderwijs en leerervaring. *Een micro-benadering*. Vlaams Ministerie van Onderwijs & Vorming, Onderwijskundig beleids-en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek, Onderzoeksgroep TOR, Vakgroep Sociologie, Vrije Universiteit Brussel en Universiteit Antwerpen.

Gegevens uit JOP-monitor 3: <http://www.jeugdonderzoeksplatform.be/nl/jop-monitor-interactief>

Thema etnisch vooroordeel

Onze samenleving wordt steeds diverser. De studiedienst van de Vlaamse Regering berekende dat begin 2013 ca. 18% van de inwoners van het Vlaamse Gewest van vreemde herkomst is (Studiedienst van de Vlaamse Regering, 2015). Onder jongeren ligt dit aandeel nog aanzienlijk hoger. In de jongste leeftijdsgroep (0 tot 5 jaar) is zelfs een op de drie van vreemde herkomst. Daarvan is net iets meer dan de helft afkomstig van buiten de Europese Unie (54% of dus net geen 10% op het totaal aantal inwoners). In (groot)stedelijke regio's ligt dit aandeel substantieel hoger, evenals in grensregio's, maar daar gaat het uiteraard om andere migratievormen. Kijken we naar het aandeel inwoners van niet EU-herkomst dan spant Antwerpen de kroon. Daar was op 1 januari 2013 32% van de inwoners van niet EU-herkomst. Leren omgaan met deze toenemende diversiteit vormt dan ook een van de cruciale maatschappelijke uitdagingen.

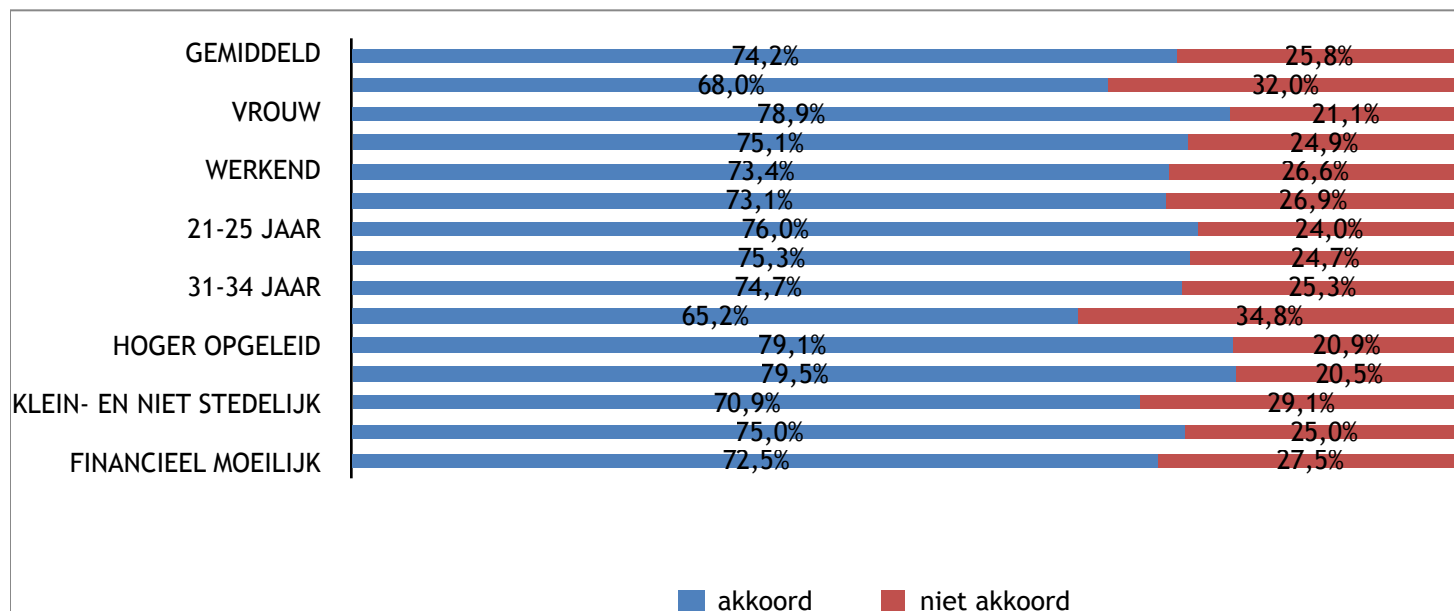
In de *Generation What* bevraging wordt via een aantal stellingen naar de houding van jongeren ten aanzien van etnische diversiteit gepeild. We bespreken zo meteen deze stellingen en maken waar mogelijk de vergelijking met het JOP-onderzoek naar deze thematiek.

We weten op basis van onderzoek bij zowel jongeren als volwassenen dat er zich in de houding ten aanzien van andere culturen sterke sociale verschillen voordoen (zie bv. verschillende bijdragen in Elchardus & Siongers, 2009a). Daarbij blijkt dat etnisch vooroordeel niet zo sterk gerelateerd is aan de objectieve materiële levensomstandigheden van individuen maar vooral verband houdt met eerder culturele factoren. Een van de belangrijkste indicatoren is het opleidingsniveau van individuen (Elchardus & Siongers, 2009b; Siongers, 2015). Naarmate men hoger opgeleid is staat men positiever ten opzichte van andere culturen. Onderzoek toont verder dat meisjes toleranter staan ten opzichte van andere culturen dan jongens (Elchardus & Siongers, 2009; Siongers, 2010; Vanhoutte, 2007), al groeien jongens en meisjes naarmate ze ouder worden wel meer naar elkaar toe en worden bij volwassenen vaak geen geslachtsverschillen gevonden (zie bv. Meuleman & Billiet, 2005, Siongers, 2010). Omdat jongeren die in stedelijke contexten wonen meer geconfronteerd worden met andere culturen, kan je ook bij hen een andere ingesteldheid verwachten dan bij jongeren die in minder stedelijke contexten woonachtig zijn. Over de al dan niet positieve invloed van contacten met andere culturen lopen de meningen uiteen. Vanuit de contacthypothese (Allport, 1954) stellen heel wat onderzoekers dat naarmate men meer contacten met andere culturen heeft, men een positievere houding zal aannemen ten aanzien van deze culturen. Andere onderzoekers stellen daarentegen dat contact steeds in relatie met de ervaring van deze contacten moet bekeken worden (Schleuter & Scheepers, 2010). Positieve ervaringen leiden dan tot meer verdraagzaamheid, negatieve ervaringen versterken dan weer net etnisch vooroordeel. In de onderstaande grafieken vergelijken we de houdingen van de jongeren naar deze sociale achtergrondkenmerken. Met betrekking tot etnisch vooroordeel lijken ons een drietal stellingen/vragen uit de *Generation What* bevraging relevant:

- Immigratie verrijkt een cultuur
- Als er veel werkloosheid is moeten de jobs naar Belgen gaan.
- De vraag of het stoort dat meisjes een hoofddoek dragen op straat of op het werk

Immigratie verrijkt een cultuur

De *Generation What* jongeren staan over het algemeen zeer positief ten aanzien van immigratie. Net geen drie kwart van de GW-jongeren (74%) is van mening dat immigratie een cultuur verrijkt. Daarbij doen er zich drie heel duidelijke verschillen voor. Ten eerste zijn vrouwen merkkelijk meer van mening dat immigratie een cultuur verrijkt: bij de mannen is 68% die mening toegedaan, bij vrouwen 79%. Daarnaast stellen we grote opleidingsverschillen vast. Van de lager opgeleiden vindt 65% dat immigratie een cultuur versterkt, bij de hoger opgeleiden is dit 79%. Tenslotte vinden jongeren woonachtig in een stedelijke omgeving¹ eveneens immigratie meer een verrijking voor de cultuur dan jongeren die in minder stedelijke omgevingen wonen. Hierbij dient wel de bemerking gegeven te worden dat bij de jongeren uit stedelijke omgevingen die de vragenlijst invulden, mogelijk ook wel een groter aandeel jongeren van een andere etnische herkomst te vinden is. Dit kan helaas niet worden afgeleid uit de data.

Figuur 1 Immigratie verrijkt een cultuur (N=26325)

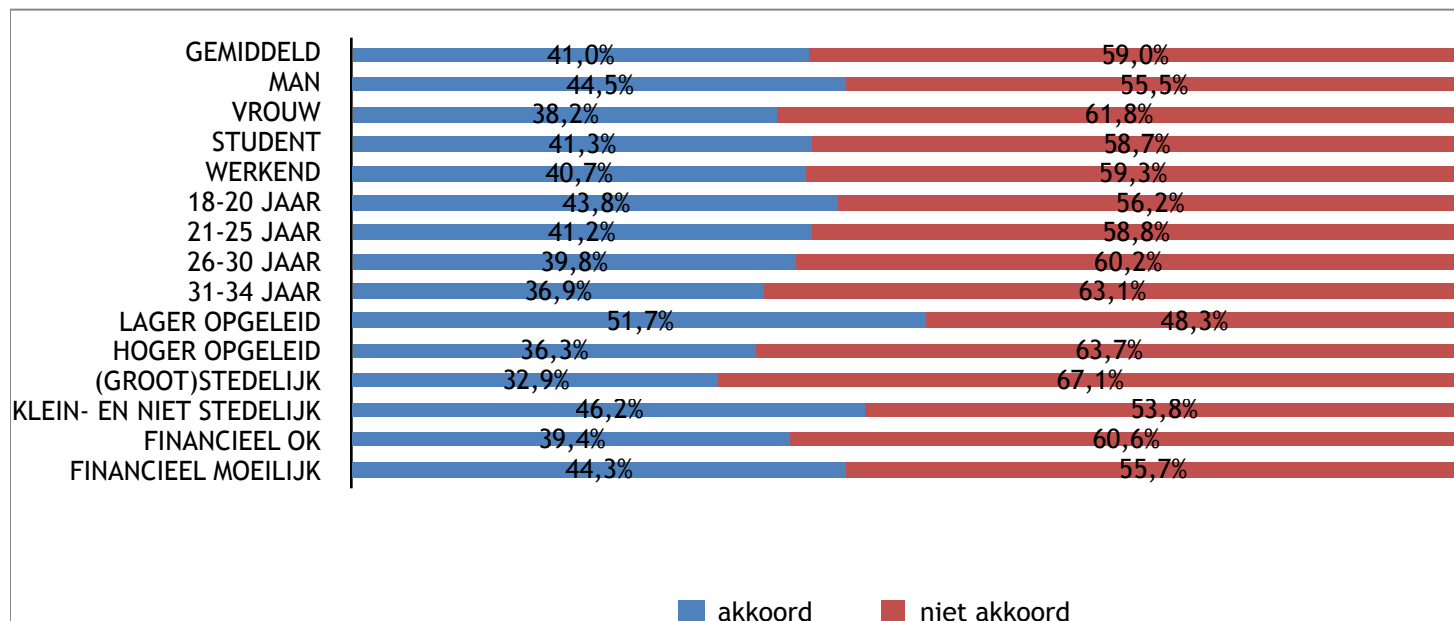
We merken ook verschillen naar financiële situatie en naar statuut (werkend vs. Student) maar deze verschillen zijn veel kleiner van aard. Naar leeftijd toe is er geen duidelijke lijn. Hiermee liggen de resultaten in lijn van eerder JOP-onderzoek en ander onderzoek naar houdingen ten aanzien van etnische diversiteit.

Als er veel werkloosheid is moeten de jobs naar Belgen gaan.

Ongeveer vier op de tien *Generation What* - jongeren vindt dat wanneer er veel werkloosheid is de jobs naar Belgen moeten gaan. Deze stelling meet een meer gedragsmatige component

¹ Hiertoe rekenen we de grootsteden (Antwerpen, Brussel en Gent), de grootstedelijke randen en de dertien centrumsteden (bv. Leuven, Sint Niklaas, Hasselt, ...).

in de omgang met andere culturen en is eerder economisch van aard. Je zou hier dan ook kunnen verwachten dat het mogelijk meer zal samenhangen met de financiële situatie van de jongeren. Het blijkt inderdaad dat jongeren die het financieel wat moeilijker hebben meer de mening zijn toegedaan dat jobs in dergelijke economische situatie jobs meer naar Belgen moeten gaan, maar zelfs hier blijken opleidingsverschillen veel sterker te zijn. Van de lager opgeleiden vindt ruim de helft (52%) dat in perioden van hoge werkloosheid de jobs naar Belgen moeten gaan, terwijl de hoger opgeleiden maar 36% die mening is toegedaan. Daarnaast is ook hier de omgeving waarin men woont sterk bepalend. Opnieuw stellen we genderverschillen vast, zij het wel wat kleiner dan bij de voorgaande stelling. En tenslotte daar waar we bij de vorige stelling geen duidelijke leeftijdsverschillen vaststelden, doen we dit hier wel. De oudere leeftijdsgroepen vinden minder dat bij werkloosheid jobs naar Belgen moeten gaan. De bevraging laat evenwel niet toe af te leiden of hier leeftijds-, levensloop- dan wel generatieverschillen betreft.

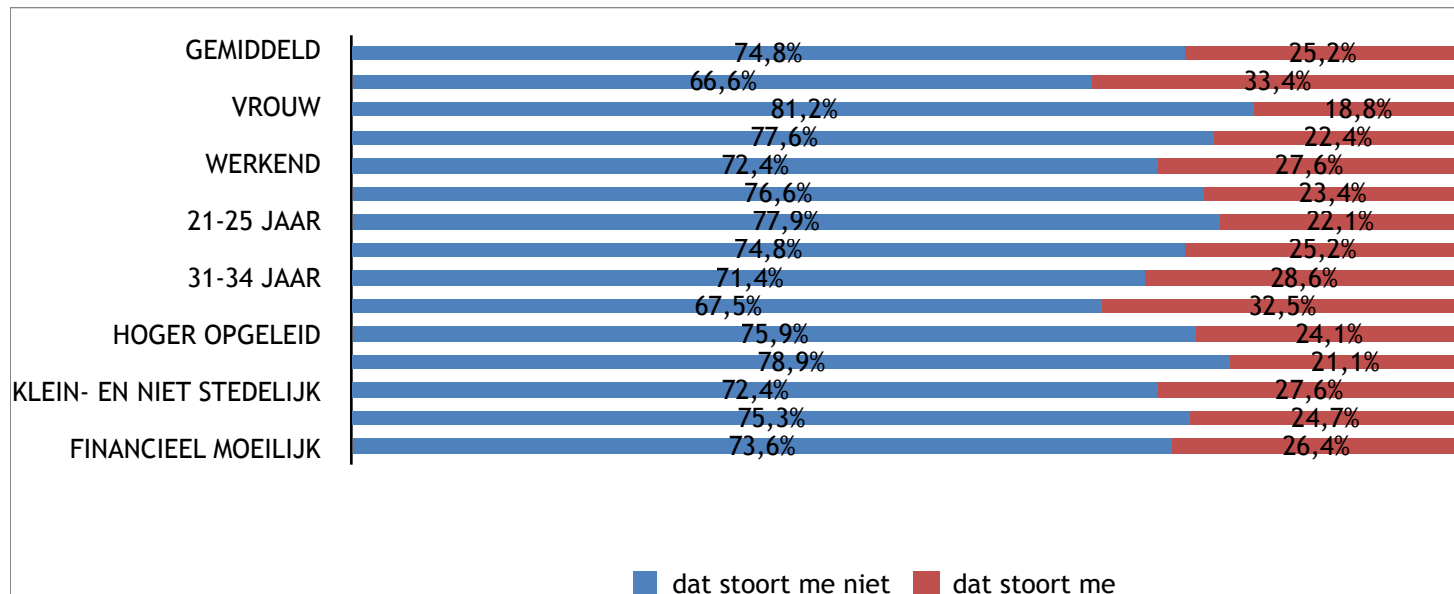

Figuur 2 Als er veel werkloosheid is moeten de jobs naar Belgen gaan (N= 23.460)

Tolerantie ten aanzien van het dragen van een hoofddoek op straat of op het werk

Ongeveer een kwart van de *Generation What* jongeren stoort zich eraan dat meisjes op straat of op het werk een hoofddoek dragen. Opnieuw zijn er duidelijk verschillen naar opleidingsniveau, stedelijkheid en gender. Het verschil dat hier echter vooral uitspringt is het genderverschil. Bij de ondervraagde meisjes vindt slechts 19% het dragen van een hoofddoek in publieke ruimten storend, bij de jongens is dit een derde van de respondenten. Daarnaast is tevens het verschil tussen studenten en werkenden groter dan bij de vorige stellingen. Studenten storen er zich minder aan dat meisjes een hoofddoek dragen dan de reeds

werkende populatie. Wellicht hangt het leeftijdsverschil dat gevonden wordt - 26 tot 34 jarige storen zich meer aan het dragen van een hoofddoek dan 18 tot 25 jarigen - hiermee samen.

Figuur 3 Meisjes die een hoofddoek dragen op straat of op het werk (N= 26183)

Discussie en besluit

Aan de *Generation What* jongeren werden twee types vragen voorgelegd. Twee vragen gaan meer in op culturele en normatieve aspecten gerelateerd aan etnische diversiteit (immigratie als verrijking van de samenleving en het dragen van een hoofddoek), de derde is een meer economisch gerelateerd vraagstuk (moeten bij hoge werkloosheid jobs in eerste instantie naar Belgen gaan?).

In onderzoek, zowel bij jongeren als volwassenen, wordt stevast gevonden dat de instemming groter is met economische argumenten contra meer diversiteit dan met culturele argumenten. Dit blijkt ook bij de *Generation What* jongeren. Slechts een kwart spreekt zich uit tegen een hoofddoek en eveneens een kwart gaat er niet mee akkoord dat immigratie een verrijking voor de cultuur betekent. Vier op de tien gaat evenwel akkoord dat bij werkloosheid jobs naar Belgen moeten gaan. Ook in onderzoek dat gebeurde binnen het Jeugdonderzoeksplatform vinden we deze tweedeling terug (Siongers, 2010). De JOP-bevraging laat een genuanceerder oordeel mogelijk omdat antwoorden gespecificeerd kunnen worden op een vijfpuntenschaal gaande van helemaal niet akkoord tot akkoord. Voor culturele items zoals “De aanwezigheid van verschillende culturen verrijkt onze samenleving” ging in 2008 bij de 18-30 jarigen ongeveer de helft van de ondervraagde jongeren akkoord met een lichte stijging over de leeftijd. Het valt evenwel op dat een groot aandeel, ongeveer een derde van de respondenten zich niet uitspreekt over de culturele stellingen en zich in de middencategorie plaatst. Het aandeel jongeren dat (helemaal) niet akkoord gaat ligt bij de JOP-bevraging bijgevolg ook lager. Over de economische argumenten zijn jongeren in de JOP-bevraging vaak stilliger.

De sociale verschillen die worden gevonden bij de GW-jongeren liggen in de lijn met de resultaten van JOP-onderzoek. Zo worden ook in het JOP-onderzoek de grootste verschillen gevonden tussen jongeren met een ander opleidingsniveau. Veel meer dan objectieve materiële achterstelling spelen bijgevolg culturele processen in de verklaring van etnisch vooroordeel. Dit kan ook afgeleid worden uit het gegeven dat verschillen naar opleidingsniveau zich al voordoen tijdens de secundaire schoolloopbaan. In het secundair onderwijs kan men al grote verschillen vaststellen tussen jongeren in het beroeps- en algemeen secundair onderwijs. Deelname aan het hoger onderwijs verandert nog weinig aan de houding ten aanzien van andere culturen. Deze opleidingsverschillen in etnocentrisme zijn bovendien gerelateerd aan verschillen in andere maatschappelijke houdingen, culturele preferenties en mediagebruik. Al heel vroeg ontwikkelen bijgevolg verschillende leefstijlen met een andere kijk op de wereld.

Referentie

Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*. Reading: Addison-Wesley.

Elchardus, M., & Siongers, J. (2009a). *Vreemden: naar een cultuursociologische benadering van etnocentrisme*. Lannoo.

Elchardus, M., J. Siongers (2009b): Etnocentrisme, smaak en symbolische grenzen. In: Elchardus, M. & Siongers, J. (Red.), *Vreemden. Naar een cultuursociologische benadering van etnocentrisme*, Tielt: LannooCampus: 255-278

Meuleman, B. & Billiet, J. (2005). De evolutie van de perceptie van etnische dreiging tussen 1991 en 2004 en de relatie met institutioneel vertrouwen. In Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (red.), *Vlaanderen gepeild!* (pp. 37-60). Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Planning en Statistiek.

Schlueter, E., & Scheepers, P. (2010). The relationship between outgroup size and anti-outgroup attitudes: A theoretical synthesis and empirical test of group threat-and intergroup contact theory. *Social Science Research*, 39(2), 285-295.

Siongers, J. (2010): De grenzen van verdraagzaamheid. Over de houding ten aanzien van andere culturen bij jongeren. In: Vettenburg, N., Deklerck J. & Siongers, J. (red.), *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen van de JOP-monitor 2*, Leuven: Acco: 259-282

Siongers, J. (2011): Brusselse jongeren over andere culturen: van vijand tot lief. In: Vettenburg, N., Elchardus, M. en Put, J. (eds.), *Jong in Brussel. Bevindingen uit de JOP-monitor Brussel*, Leuven: Acco: 217-238 - TOR 2011/20.

Siongers, J. (2011): De contacthypothese getoetst bij Brusselse jongeren. In: Vettenburg, N., Elchardus, M. & Put, J. (eds.), *Jong in Brussel. Bevindingen uit de JOP-monitor Brussel*, Leuven: Acco: 239-263

Siongers, J. (2013): Bruggen bouwen in Vlaamse grootsteden: op zoek naar verklaringen voor sociale afstanden tussen verschillende culturen bij Antwerpse en Gentse jongeren. In:

Vettenburg, N., M. Elchardus, J. Put & Pleysier, S. (eds.) *Jong in Antwerpen en Gent. Bevindingen uit de JOP-monitor Antwerpen-Gent*, Leuven: Acco: 223-246

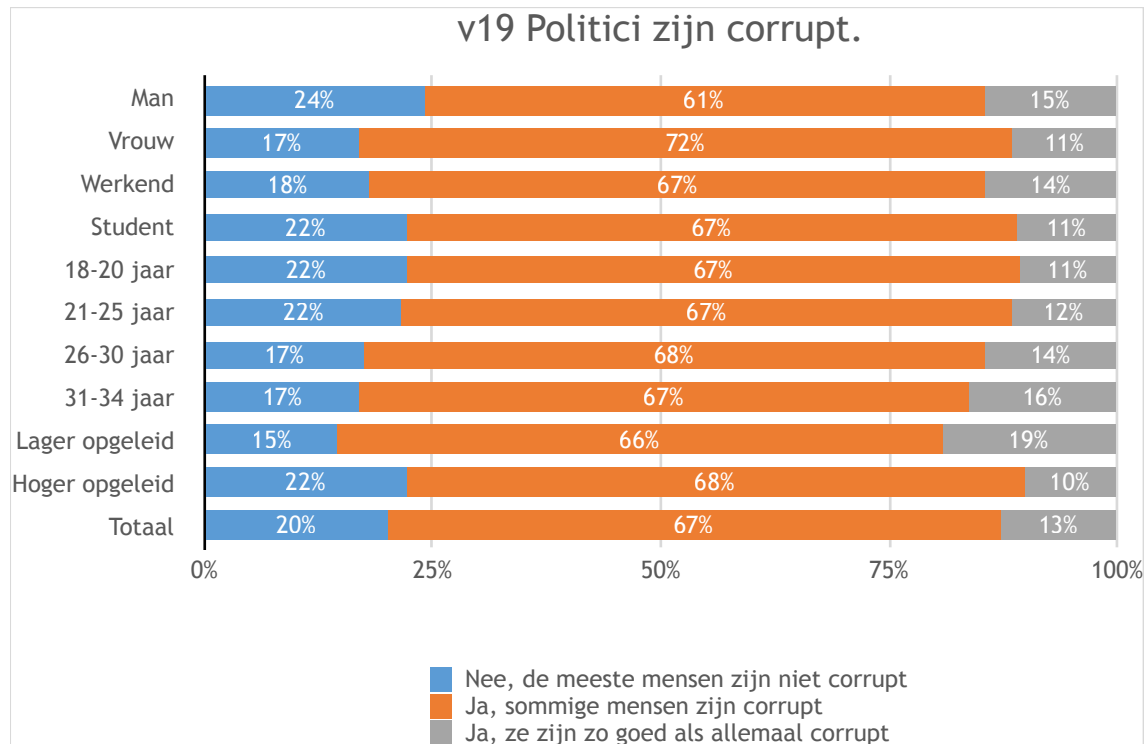
Siongers, J. (2015). Hoe ouders de kijk op etnische diversiteit beïnvloeden: een analyse naar de invloed van ouders en omgeving op etnische vooroordelen bij jongeren. In: Cops, D., Pleysier, S., Put, J. & De Boeck, A. . *Divers jong: over diversiteit bij en tussen jongeren in Vlaanderen*, Leuven: Acco: 139-160.

Studiedienst van de Vlaamse Regering (2015). *VRIND. Vlaamse regionale indicatoren*. Brussel: SVR.

Vanhoutte, B. (2007). Allemaal anders, allemaal gelijk? Jongeren en etnocentrisme. In: Vettenburg, N., Elchardus, M. & Walgrave, L. *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 1*. Leuven: Lannoo Campus: 209-216.

Generation What -jongeren over Politiek

De Generation What enquête peilde niet alleen naar de zogenaamd politieke opvattingen van jongeren, maar ook naar hun meer fundamentele houding tegenover het politieke bedrijf zelf. Het gaat daarbij zowel om vragen die peilen naar het vertrouwen in politici als om vragen die peilen naar de rol van politiek en de waarde die aan de democratie gehecht wordt. In deze fiche zetten we kort de bevindingen op een rij.

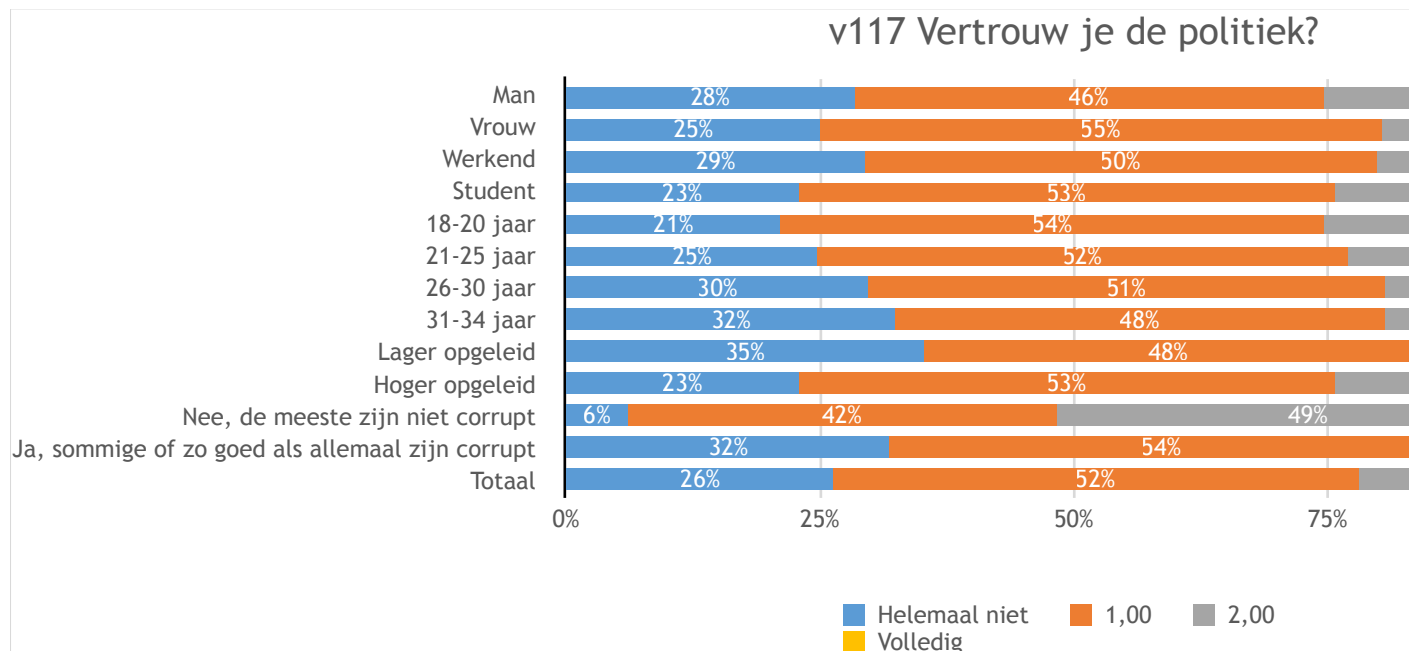

Figuur 1 Politici zijn corrupt (N=23778)

De meeste Generation What jongeren (65-67%) denken dat sommige alle politici corrupt zijn. Net geen 13% is van mening dat alle politici corrupt zijn en 20% vinden dat de meeste politici niet corrupt zijn. Die algemene opvatting verhuult echter aanzienlijke verschillen tussen jongeren. Mannen, lager opgeleiden en werkende jongeren vinden politici meer corrupt dan vrouwen, hoger opgeleiden en studenten. Opvallend is de tendens voor leeftijd. Naarmate jongeren ouder worden beschouwen ze politici meer en meer corrupt.¹ Ook het gendersverschil valt op. Mannen staan niet alleen gemiddeld negatiever tegenover politici in vergelijking met vrouwen. Hun opvatting is ook meer gepolariseerd. Er zijn bij mannen tegelijk meer mensen die vinden dat politici niet corrupt zijn én mensen die

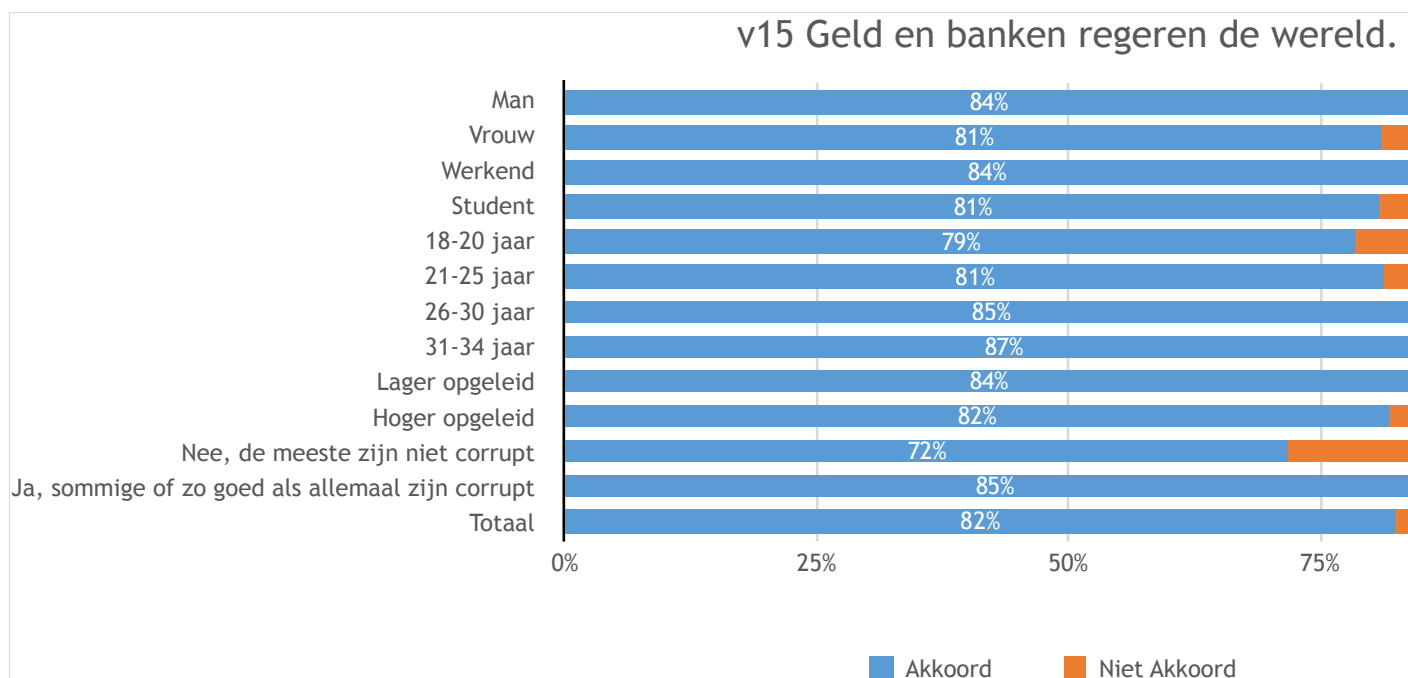
¹ De antwoordcategorieën sluiten elkaar niet noodzakelijk uit. De respondenten die de categorie “nee, de meeste mensen zijn niet corrupt” aanduiden kunnen nog steeds vinden dat sommige mensen toch corrupt doordat het werd geformuleerd als “de meeste mensen zijn niet corrupt” waardoor deze categorie niet exclusief onderscheiden kan worden van de categorie “Ja, sommige mensen zijn corrupt”.

vinden dat *alle* politici corrupt zijn. Het is een tendens die zich ook voor andere opvattingen over politiek manifesteert.

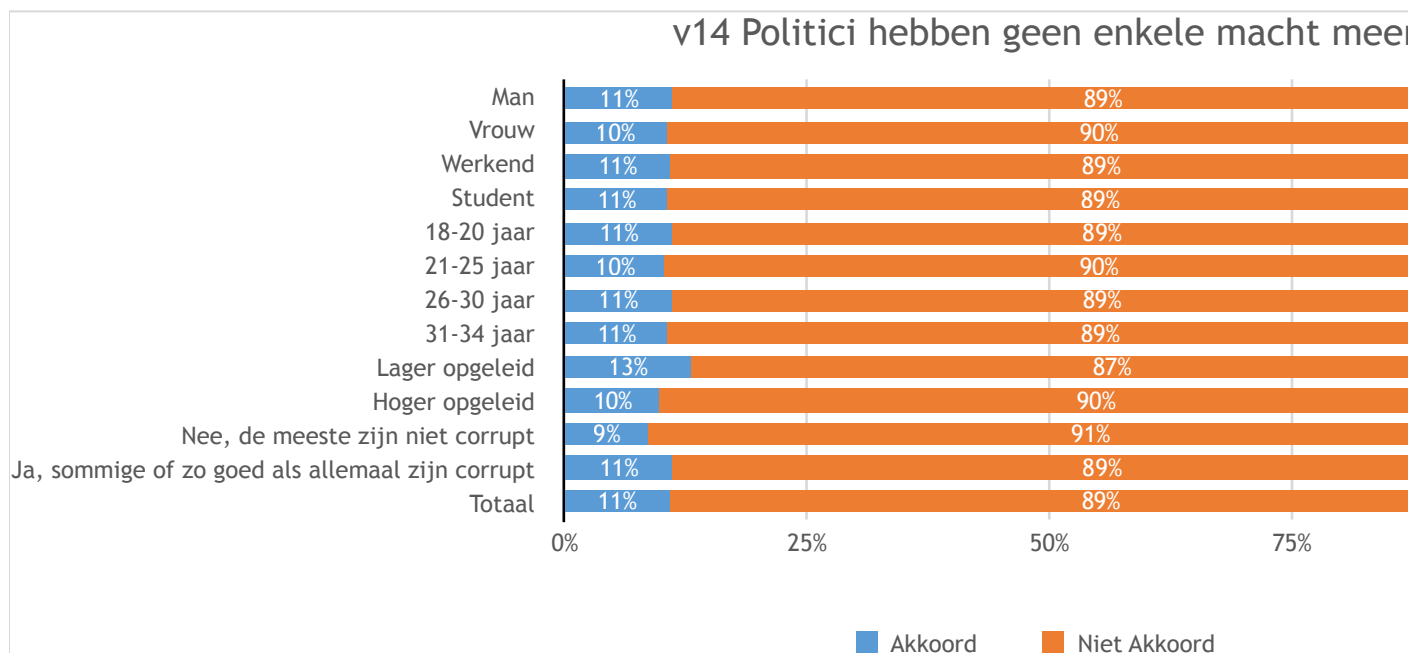
Figuur 2 Vertrouw je politiek? (N=23467)

De vraag of politici corrupt zijn hangt nauw samen met het algemeen vertrouwen in de politiek. Ongeveer 32% van de Generation What jongeren die vinden dat sommige of zo goed als alle politici corrupt zijn hebben helemaal geen vertrouwen in de politiek. Dit is vijf keer zo veel als de respondenten die aangeven dat de meeste politici niet corrupt zijn. Daarnaast zijn er gelijkaardige tendensen waarbij mannen, lager opgeleiden en werkende jongeren minder vertrouwen hebben in de politiek dan vrouwen, hoger opgeleiden en studenten. Ook voor leeftijd is er een gelijkaardig patroon waarbij naarmate de respondenten uit Generation What ouder worden ze minder vertrouwen rapporteren in de politiek. In het algemeen heeft een grote meerderheid (78%) weinig vertrouwen in de politiek.

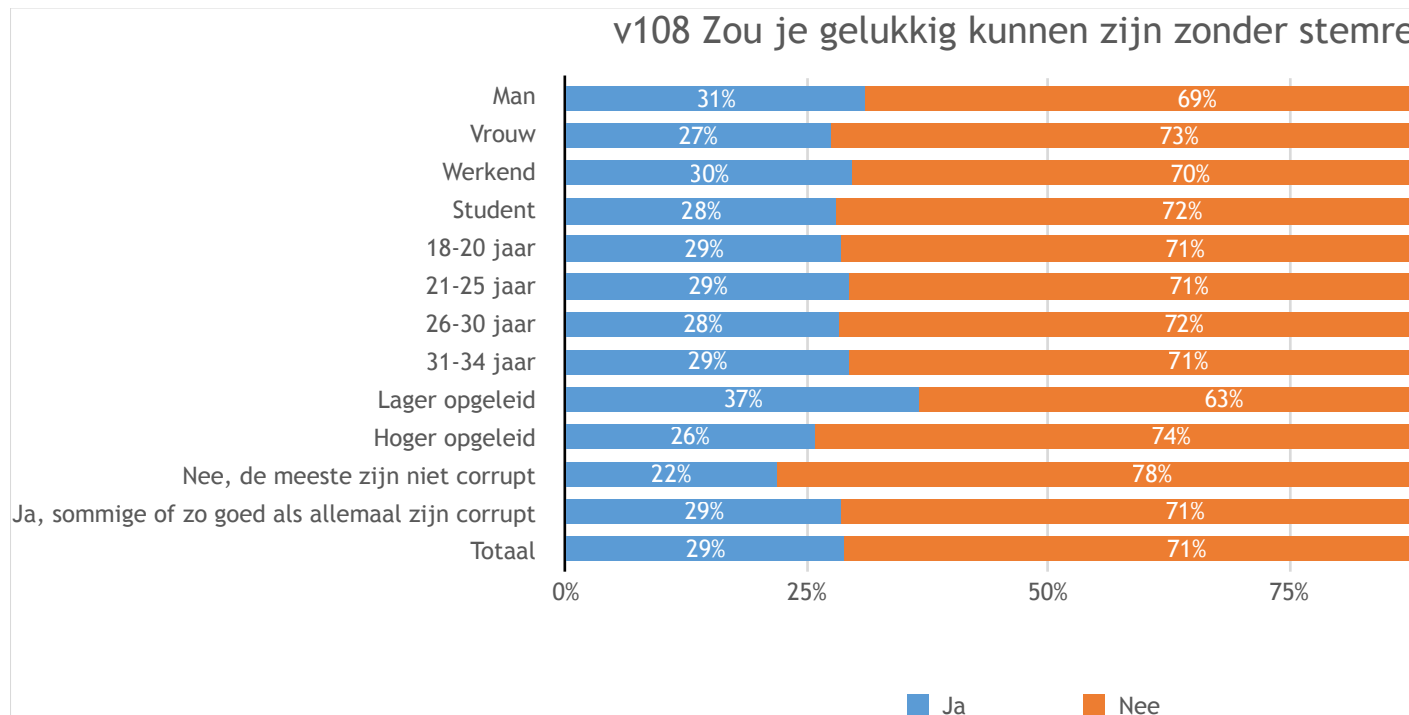
Figuur 3 Geld en banken regeren de wereld. (N=24330)

De overgrote meerderheid (85%) van de Generation What jongeren gaat akkoord met de stelling dat geld en banken de wereld regeren. Generation What jongeren die politici meer corrupt vinden gaan vaker akkoord (85.3%) met de stelling dat geld en banken de wereld regeren dan diegene die aangeven dat de meeste politici niet corrupt zijn (71.8%). Daarnaast geven mannen, werkenden, de oudere leeftijdscategorieën en lager opgeleiden vaker aan dat geld en banken de wereld regeren.

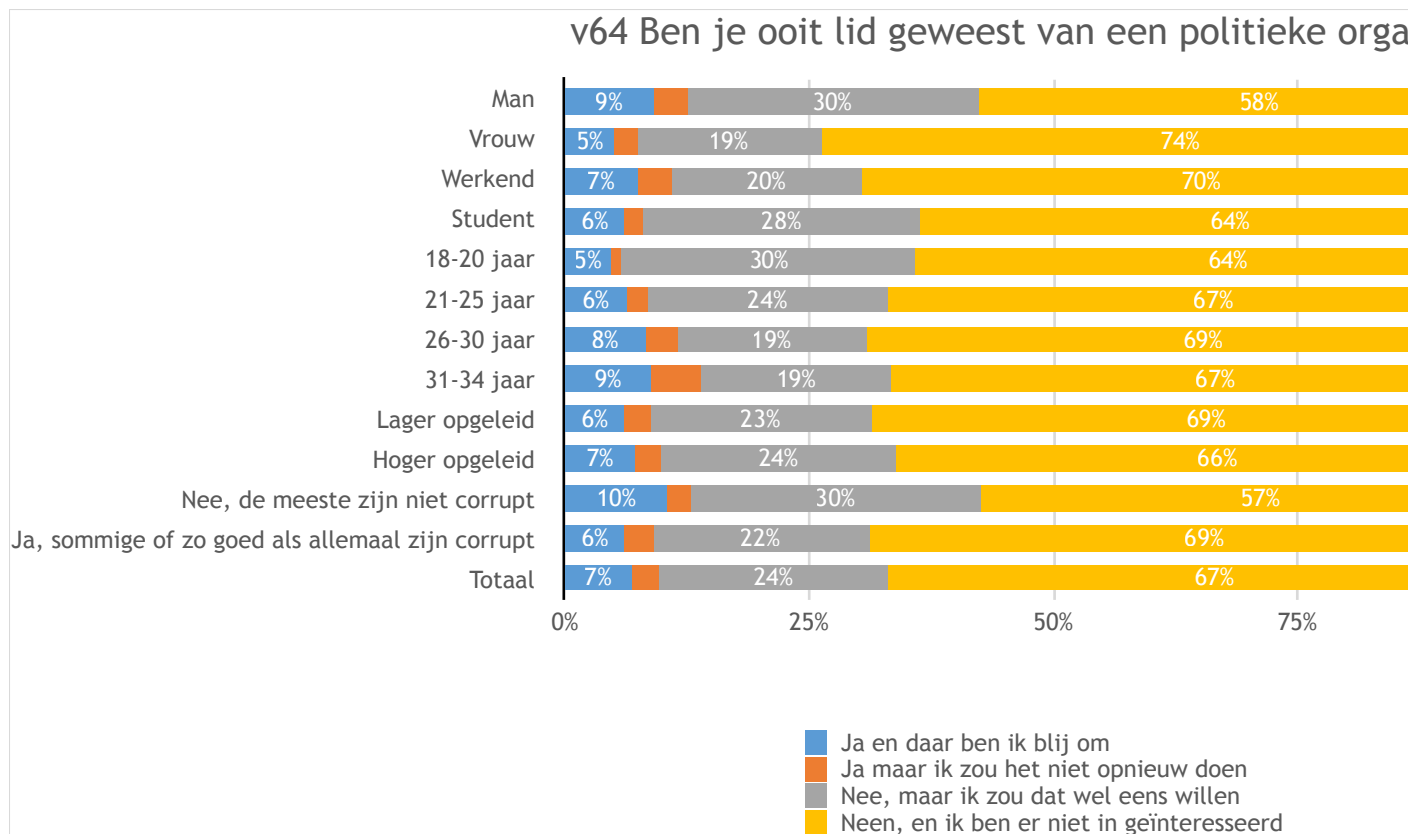
Figuur 4 Politici hebben geen enkele macht meer. (N=24407)

De grote meerderheid van de Generation What jongeren (89%) gaat niet akkoord met de stelling dat politici geen enkele macht meer hebben. Lager opgeleiden en respondenten die vinden dat sommige of zo goed als alle politici corrupt zijn vinden vaker (respectievelijk 13% en 11%) dat politici geen enkele macht meer hebben. Voor de kenmerken geslacht, leeftijd en arbeid status zijn weinig verschillen merkbaar.

Figuur 5 Zou je gelukkig kunnen zijn zonder stemrecht? (N=28818)

Uit voorgaande grafieken blijkt het vertrouwen in de politiek laag en de mate waarin politici corrupt worden bevonden hoog toch zou de grote meerderheid (71%) van de Generation What jongeren niet gelukkig zijn zonder stemrecht. Hierbij geven mannen, lager opgeleiden en diegene die vinden dat sommige of zo goed als alle politici corrupt zijn vaker aan dat ze gelukkig kunnen zijn zonder stemrecht. Voor leeftijd en arbeid status zijn de verschillen beperkt.

Figuur 6 Ben je ooit lid geweest van een politieke organisatie? (N=23619)

De meeste Generation What jongeren (67%) is nooit lid geweest van een politieke organisatie en is hier niet in geïnteresseerd. Ongeveer 74% van de vrouwen zijn nooit lid geweest van een politieke organisatie en zijn hierin ook niet geïnteresseerd. Dit is ongeveer 16% meer dan de mannelijke respondenten. Hoger opgeleiden zijn vaker lid geweest van een politieke organisatie of zouden dit wel eens willen doen dan lager opgeleiden. Respondenten die vonden dat sommige of zo goed als alle politici corrupt zijn, zijn minder vaak lid geweest van een politieke organisatie dan diegene die niet vinden dat de meeste politici corrupt zijn.

Discussie en besluit

Burgers houden er doorgaans een ambivalente houding tegenover politiek op na. Enerzijds is politiek dé manier waarop een samenleving zichzelf maakt. In die hoedanigheid is politiek omgeven door hoop; de hoop maatschappelijke problemen op te lossen. De meeste mensen koesteren ook de democratie als politiek beginsel. Toch gebruiken mensen de uitdrukking 'dat is politiek' nagenoeg nooit om iets positiefs aan te duiden. En in lijstjes die het vertrouwen in instellingen weerspiegelen bungelen politieke partijen doorgaans achteraan. Alleen de Kerk scoort doorgaans nog slechter. Verschillende auteurs besluiten dan ook dat de grootste uitdagingen voor moderne democratieën vandaag van binnenuit komen.

Samen met andere data tonen de GW-data dat dergelijke ambivalentie zich ook bij jongeren manifesteert. Jongeren zouden enerzijds ongelukkig zijn zonder de democratie, maar zijn anderzijds van mening dat vele politici niet te vertrouwen zijn. Jongeren hebben het gevoel dat geld en de banken de wereld regeren, maar vinden tegelijk niet dat politici geen enkele macht meer hebben. Generation WhatDeze ambivalentie werd reeds eerder onderzocht bij Vlaamse jongeren (zie Spruyt en Van Droogenbroeck, 2014). In het onderzoek “Jongeren over politiek” schetsen Spruyt en Van Droogenbroeck op basis van drie representatieve steekproeven bij Vlaamse jongeren uit 2006, 2008 en 2013 deze ambivalente houding.

Hieruit blijkt dat jongeren een consistente en heldere boodschap brengen. Jongeren zijn niet tegen de politiek. De overgrote meerderheid zou bijvoorbeeld ook gaan stemmen indien de stemplicht afgeschaft zou worden en een meerderheid wil de stemplicht behouden. De kritiek die jongeren op het politieke bedrijf geven is steevast een kritiek *van binnenuit*. Zo blijkt dat als jongeren zich politiek machteloos voelen, dat niet gegrond is in de vaststelling dat er simpelweg te veel mensen stemmen bij verkiezingen waardoor de eigen stem in het niets valt. Neen, politieke machteloosheid vloeit bij jongeren vooral voort uit hun perceptie dat politieke partijen alleen geïnteresseerd zijn in hun stemmen en niet in hun mening. Een gelijkaardig patroon tekent zich af bij populisme. Jongeren ervaren een kloof tussen het gewone volk en politici, ze verwijten politici ook achterkamerpolitiek en zelfs bedrog. Maar ze zijn niet gewonnen voor de idee dat de mening van de gewone man/vrouw het enige is waarmee politici rekening moeten houden of veel meer waard zou zijn dan diegene van politici of experts.

Deze ambivalente houding ten aanzien van politiek is mogelijk eigen aan een democratie waar een groep het nooit helemaal voor het zeggen heeft. Het komt er daarom met andere woorden meer op aan de energie van het politiek onbehagen te kanaliseren naar maatschappelijke projecten, dan te proberen het politiek onbehagen volledig weg te werken.

Spruyt, B., & Van Droogenbroeck, F. (2014). Jongeren en politiek: Een situatieschets en vergelijking met bevindingen uit eerder JOP-monitors. In L. Bradt, S. Pleysier, J. Put, J. Siongers, & B. Spruyt (Eds.), *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 3 en de JOP-schoolmonitor 2013*. Leuven: Acco.

Generation What? - Vertrouwen in de instellingen

Inleiding

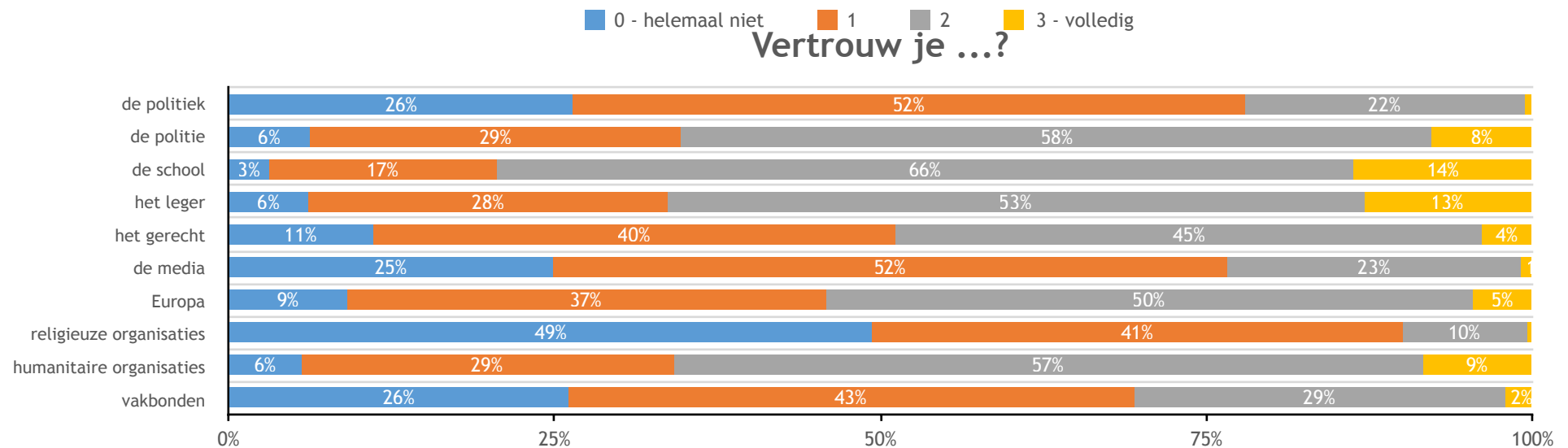
De mate van vertrouwen van burgers in de overheid en maatschappelijke instellingen werd al vaker de ‘toetssteen’ van de democratie genoemd: daalt het vertrouwen onder een kritisch niveau, dan is er sprake van een ‘crisis’ en is de democratie in gevaar (Pleysier, Pauwels & Van Damme, 2010, p. 3). In deze korte bijdrage kijken we naar het vertrouwen of wantrouwen van de Generation What? jongeren in 10 ‘instellingen’. We vergelijken deze resultaten op enkele punten met data van Vlaamse jongeren bevraagd in het kader van de European Social Survey.

Institutioneel vertrouwen bij Generation What? jongeren

In de Generation What? vragenlijst worden 10 vragen gesteld naar het vertrouwen van jongeren in de ‘instellingen’. Het gaat hier om het vertrouwen in de politiek, de politie, de school, het leger, het gerecht, de media, Europa, religieuze organisaties, humanitaire organisaties en vakbonden. De vraag wordt telkens als volgt gesteld: ‘Vertrouw je ...?’, waarna jongeren kunnen antwoorden op een 4-puntenschaal gaande van (0) ‘helemaal niet’ tot (3) ‘volledig’. Bij een score van 0 of 1 overheerst met andere woorden het ‘wantrouwen’, bij een score van 2 of 3 het ‘vertrouwen’ in de instelling in kwestie.

De resultaten worden samenvattend voorgesteld in onderstaande Grafiek 1. De instellingen die bij de 18-34 jarige Generation What? jongeren het minst vertrouwen wekken zijn ‘religieuze organisaties’ (49.3% heeft helemaal geen vertrouwen, ongeveer 90% scoort 0 of 1), de politiek (26.4% heeft helemaal geen vertrouwen, meer dan 75% scoort 0 of 1), de media (24.8% heeft geen vertrouwen, meer dan 75% scoort 0 of 1), en de vakbonden (26% heeft helemaal geen vertrouwen, bijna 70% scoort 0 of 1). De instellingen waarin Generation What? jongeren het meest vertrouwen hebben zijn de school (13.7% heeft volledig vertrouwen, bijna 80% scoort 2 of 3), het leger (13% heeft volledig vertrouwen, meer dan 65% scoort 2 of 3), humanitaire organisaties (8.5% heeft volledig vertrouwen, meer dan 65% scoort 2 of 3), en de politie (7.7% heeft volledig vertrouwen, meer dan 65% scoort 2 of 3). Het ‘gerecht’ ligt als instelling ongeveer in het midden: het aantal jongeren waarbij het wantrouwen overheerst (score 0 of 1) is ongeveer gelijk aan het aantal jongeren waarbij ‘vertrouwen’ overheerst (score 2 of 3).

GRAFIEK 1: Vertrouwen in de instellingen bij 18-34 jarige Generation What? jongeren (in %)

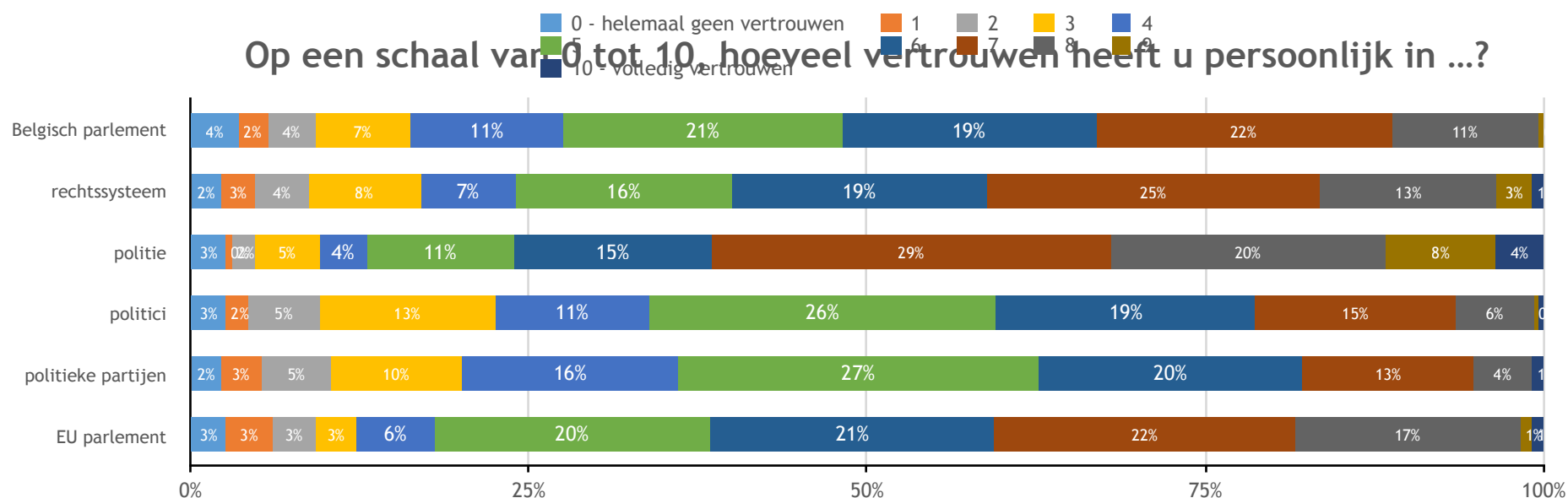
Institutioneel vertrouwen bij Vlaamse jongeren in de European Social Survey

Het vertrouwen in de instellingen wordt in België en Vlaanderen ook gemeten in de European Social Survey. De European Social Survey (ESS) is een kwalitatief hoogstaande en om die reden hoog aangeschreven, internationale enquête die tweejaarlijks wordt afgenomen met ondertussen meer dan 30 deelnemende landen. In de meest recente afname van de ESS (Ronde 7, 2014) werden opnieuw een reeks vragen over het vertrouwen in de instellingen gesteld. Aan respondenten werd gevraagd of men ‘Op een schaal van 0 tot 10 kan aangeven hoeveel vertrouwen u persoonlijk heeft in elk van de instellingen die ik voorlees? 0 betekent dat u helemaal geen vertrouwen heeft in een instelling en 10 betekent dat u volledig vertrouwen heeft’. De instellingen die werden bevraagd zijn het Belgisch parlement, het rechtssysteem, politie, politici, politieke partijen en het Europees parlement. De vraag over het vertrouwen in de Verenigde Naties wordt hier niet bekeken. De vraagformulering in de ESS verschilt met andere woorden van de vragen uit de Generation What? bevraging: niet alleen wordt de vraag anders ingeleid en de instellingen anders benoemd, ook de antwoordmogelijkheden verschillen. In de ESS wijzen de uitersten weliswaar ook op ‘helemaal geen vertrouwen’ (score 0) en

‘volledig vertrouwen’ (score 10), maar is er een middencategorie (5), en zijn zowel scores die duiden op ‘wantrouwen’ (0, 1, 2, 3 of 4) en ‘vertrouwen’ (6, 7, 8, 9 of 10) meer gedifferentieerd.

Voor België werden N=1769 respondenten via een face-to-face interview bevraagd. In onderstaande resultaten werd, in overeenstemming met de Generation What? data, gekeken naar de 18-34 jarigen die in Vlaanderen wonen (N=231). De instellingen die bij de 18-34 jarige Vlaamse jongeren in de ESS het laagst scoorden op vertrouwen, zijn de politieke partijen (meer dan 35% scoort minder dan 5) en de politici (bijna 35% scoort minder dan 5). Het meeste vertrouwen krijgt de politie (meer dan 75% scoort 6 of hoger), maar ook het Europees parlement (meer dan 60% scoort 6 of hoger) en het rechtssysteem scoren vrij goed (60% scoort 6 of hoger).

GRAFIEK 2: Vertrouwen in de instellingen in ESS (R7), Vlaamse 18-34 jarigen (in %)

Een vergelijking tussen de ESS data en de Generation What? Jongeren lijkt er op te wijzen dat in ieder geval de politie in beide bevestigingen en in vergelijking met de andere instellingen, relatief veel vertrouwen geniet. Dit komt overigens ook overeen met de resultaten van het ISPO-KU Leuven verkiezingsonderzoek van 2010, waaruit ook blijkt dat Vlamingen (niet enkel jongeren) het meest vertrouwen hebben in de politie (Meuleman, Abts & Swyngedouw, 2012).

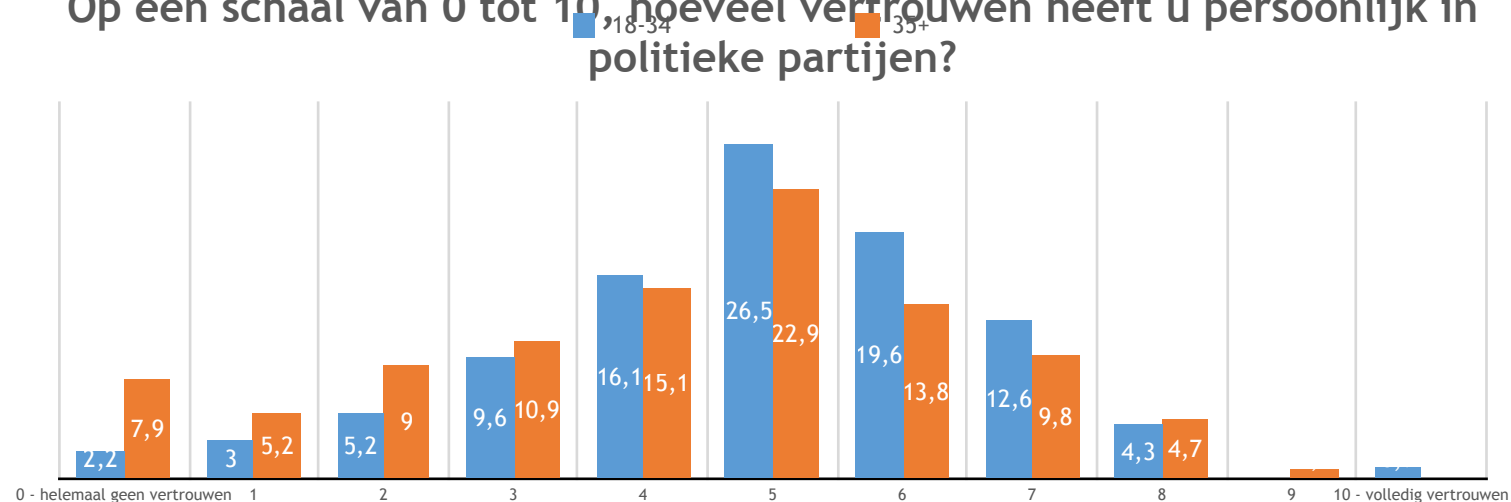
De politiek doet het daarentegen minder goed: in de ESS scoren de politieke partijen en politici het minst goed, en ook in de Generation What? data zit de politiek bij de instellingen die het minst goed op vertrouwen scoren. Ook dit stemt overeen met het verkiezingsonderzoek van het IPSO-KU Leuven, waaruit blijkt dat ‘politieke instellingen zoals de politieke partijen, de regering en het parlement’ erg weinig vertrouwen genieten bij burgers. Op basis van zowel ESS als het ISPO-KU Leuven onderzoek blijkt evenwel dat de mate van institutioneel vertrouwen of wantrouwen in de meeste instellingen relatief stabiel is: in het ISPO-KU Leuven onderzoek concludeert men dat voor de periode tussen 1995 en 2010, en voor de ESS geldt hetzelfde voor de periode 2002-2012 (Meuleman, Abts & Swyngedouw, 2012, p. 21; Tirry, Wuyts, Loosveldt & Meuleman, 2014, p. 19).

Institutioneel vertrouwen bij jong en oud

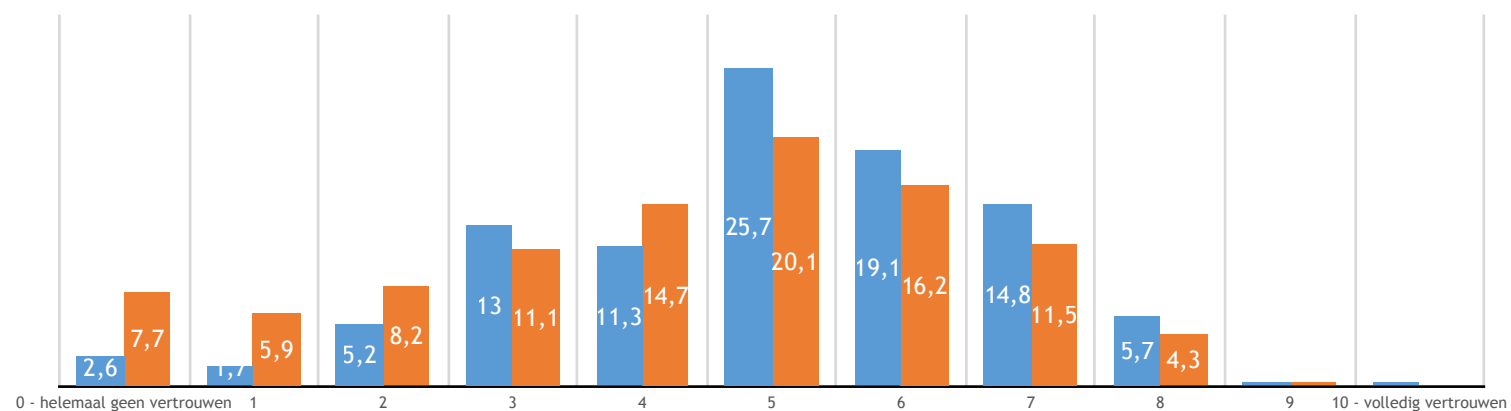
Wat ook interessant is, is om na te gaan in hoeverre jongeren (18-34 jaar) in vergelijking met de oudere leeftijdscategorieën (35+) meer of minder vertrouwen geven aan deze instellingen. Deze vergelijking kan op basis van de ESS data, en we beperken ons hier tot de instellingen die bij jongeren duidelijk het minst goed scoren, nl. de politieke partijen en politici. In Grafiek 3 zien we dat zowel het vertrouwen in de politieke partijen als politici hoger lijkt te liggen bij de 18-35 jarigen in vergelijking met de 35+ groep. Vanaf de middencategorie (score 5) scoren jongeren (18-35) nagenoeg systematisch hoger in vergelijking tot de oudere leeftijdsgroep (35+). Dit komt overeen met het ISPO-KU Leuven onderzoek waarin de auteurs concluderen dat jongeren (18-34 jaar) niet meer wantrouwend zijn dan oudere leeftijdsgroepen. “Pessimistische analyses gaan ervan uit dat jongeren minder geïnteresseerd zouden zijn in politiek en een lager niveau van institutioneel vertrouwen zouden vertonen (vgl. Putnam, 2000). Onze resultaten spreken deze gedachtegang tegen: de categorie 18 tot 34-jarigen heeft stevast de hoogste vertrouwensscore (...)” (Meuleman, Abts & Swyngedouw, 2012, p. 18).

GRAFIEK 3: Vertrouwen in de politieke partijen (boven) en politici (onder) in ESS (R7), vergelijking tussen Vlaamse 18-34 jarigen en 35+ (in %)

Op een schaal van 0 tot 10, hoeveel vertrouwen heeft u persoonlijk in politieke partijen?

Op een schaal van 0 tot 10, hoeveel vertrouwen heeft u persoonlijk in politici?

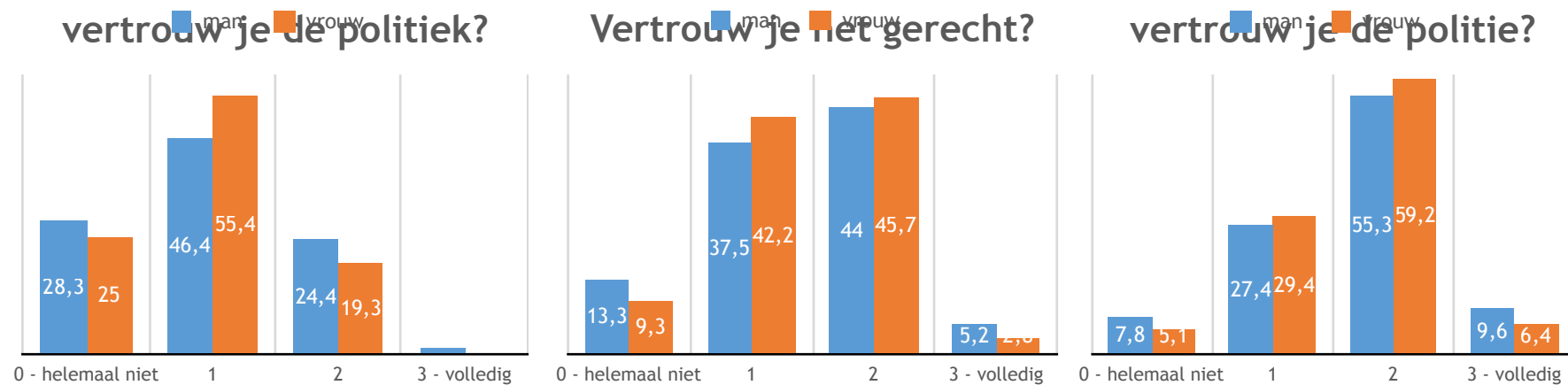

Institutioneel vertrouwen bij mannen en vrouwen

We kunnen bij de Generation What? jongeren ook een onderscheid maken naar geslacht, en nagaan in hoeverre het institutioneel vertrouwen verschilt tussen mannen en vrouwen. We doen dit hieronder (zie Grafiek 4) voor een instelling die in de bevraging slecht scoort (de politiek), gemiddeld scoort (het gerecht), en goed scoort (de politie). Deze drie instellingen hebben bovendien ook een vrij centrale positie in onze democratie. Op basis van de grafiek zien we geen opvallende verschillen in het institutionele vertrouwen tussen mannen en vrouwen: wel is het zo dat mannen wat vaker de ‘uiteinden’ van de schaal kiezen (zowel aan de vertrouwen als wantrouwen-zijde), en dat vrouwen in hun antwoordgedrag iets gematigder zijn (en meer het ‘midden’ kiezen).

Ook in het ISPO-KU Leuven onderzoek bleek geslacht niet significant samen te hangen met het institutionele vertrouwen, en dat was zo voor alle bevraagde instellingen, nl. de politieke partijen, het parlement, de regering, het gerecht, de politie, de vakbonden, de koning, de Kerk, de bankinstellingen, en de pers (Meuleman, Abts & Swyngedouw, 2012, p. 17-20).

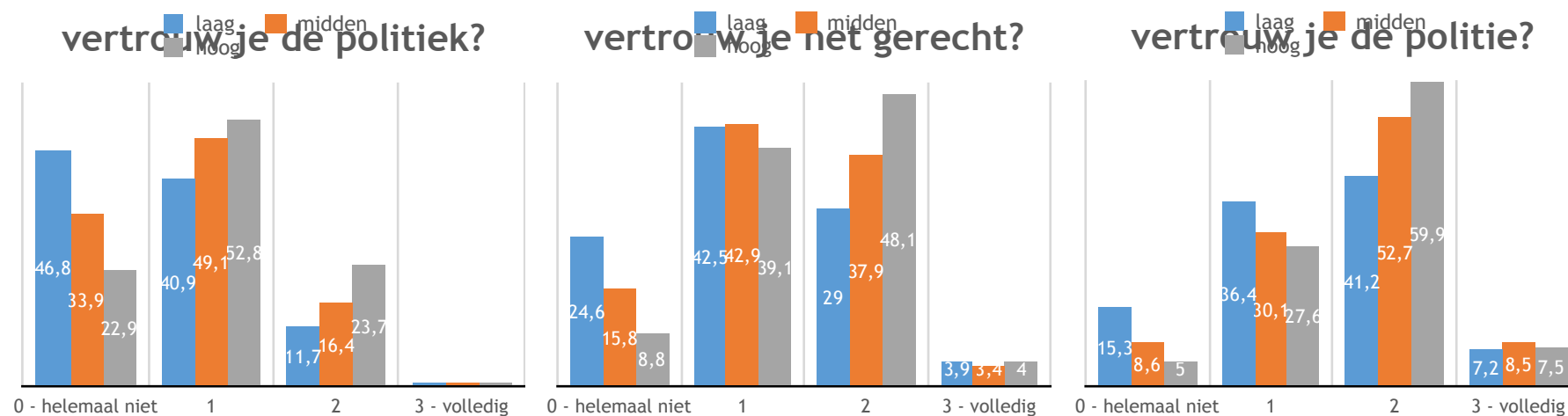
GRAFIEK 4: Vertrouwen in de politiek (links), het gerecht (midden) en de politie (rechts) bij 18-34 jarige Generation What? jongeren, naar geslacht (in %)

Institutioneel vertrouwen naar opleiding

Tot slot kijken we naar verschillen in het institutioneel vertrouwen van de Generation What? jongeren naargelang opleiding, en dit opnieuw voor een instelling die in de bevraging slecht scoort (de politiek), gemiddeld scoort (het gerecht), en goed scoort (de politie). Grafiek 5 laat hier toch wel opvallende verschillen zien. Zowel voor de politiek, het gerecht, als de politie zien we eenzelfde patroon: het vertrouwen in de drie instellingen stijgt trapsgewijs, en is hoger voor hoog opgeleiden in vergelijking met laag opgeleiden. Ook deze bevinding is in lijn met vele andere studies waarbij, ook bij algemene populaties, een duidelijk verband wordt gevonden tussen opleidingsniveau en institutioneel vertrouwen. Zo blijkt ook uit het ISPO-KU Leuven verkiezingsonderzoek dat hoger opgeleide Vlamingen doorgaans meer vertrouwen in instellingen rapporteren.

GRAFIEK 5: Vertrouwen in de politiek (links), het gerecht (midden) en de politie (rechts) bij 18-34 jarige Generation What? jongeren, naar opleiding (in %)

Literatuur

- Meuleman, B., Abts, K., Swyngedouw, M. (2012). *De wantrouwige Vlaming. De toestand van het institutionele vertrouwen in Vlaanderen*. CeSO/ISPO/2012-2, Leuven: Centrum voor Sociologisch Onderzoek (CeSO) en Instituut voor Sociaal en Politiek Opinieonderzoek (ISPO).
- Pleysier, S., Pauwels, L., Van Damme, A. (2010). Het debat geopend: vertrouwen als toetssteen van de democratie? *Orde van de Dag: Criminaliteit en Samenleving*, (52), 3-5.
- Pleysier, S., Vervaeke, G., Parmentier, S. (2000). Het vertrouwen in de instelling: enkele beschouwingen. *Panopticon*, 22 (1), 63-79.
- Tirry, D., Wuyts, C., Loosveldt, G., Meuleman, B. (2014). *10 jaar 'European Social Survey'. Enkele resultaten van de eerste zes rondes (2002-2012)*. Leuven: KU Leuven/Centrum voor Sociologisch Onderzoek.
- Tirry, D., Loosveldt, G., Pleysier, S. (2012). *Exploratie van de module 'Vertrouwen in politie en rechtbanken' uit de 5de ronde van het European Social Survey*. CeSO/SM/2012-1, Leuven: Centrum voor Sociologisch Onderzoek.
- Van Damme, A., Pauwels, L., Pleysier, S., Van De Velde, M. (2010). Beelden van vertrouwen: het vertrouwen in politie en justitie in perspectief geplaatst. *Orde van de Dag: Criminaliteit en Samenleving*, (52), 7-20.
- Vandamme, A., Pauwels, L., Pleysier, S., Van de Velde, M. (2012). Beelden van vertrouwen: het vertrouwen in politie en justitie in perspectief geplaatst. In: Hubeau B., Gibens S., Mercelis S., Parmentier S., Ponsaers P., Van Aeken K., Vande Walle G., Van Houtte J. (Eds.), *Dialogen tussen recht en samenleving. Een handboek over het rechtssociologisch onderzoek in Vlaanderen*. Leuven: Acco, 703-724.

Wat de plaats van fysiek geweld in de moderne Westerse samenleving betreft, vallen twee evoluties op. Ten eerste vond in West-Europa een **sterke daling van ernstige geweldscriminaliteit** plaats tussen de 17de eeuw en het midden van de 20ste eeuw (Eisner, 2003). Tussen de jaren 60 en de jaren 90 was er weliswaar een lichte stijging, maar sinds 2000 daalt de geweldscriminaliteit opnieuw in de meeste West-Europese landen (Tonry, 2014). Ten tweede is er de laatste decennia een **sterke toename van de gevoeligheid en de intolerantie voor geweld** (Kivivuori, 2014). Die evolutie past binnen een stijgende aversie voor risico's en risicogedrag in het algemeen (Furedi, 2006). Eenzelfde dubbele beweging zien we terugkomen wanneer het gaat over jongeren en geweld. Enerzijds is er een daling in de geregistreerde (gewelds)criminaliteit bij minderjarigen sinds 2011, anderzijds leeft bij een aanzienlijk deel van de bevolking, waaronder ook de jeugd zelf, de perceptie dat de geweldscriminaliteit steeds toeneemt, en dat daders steeds jonger worden (Put & Pleysier, 2015).

Volgens Spierenburg (2010, p.18) is onze huidige samenleving de omgang met geweld in grote mate ontwend:

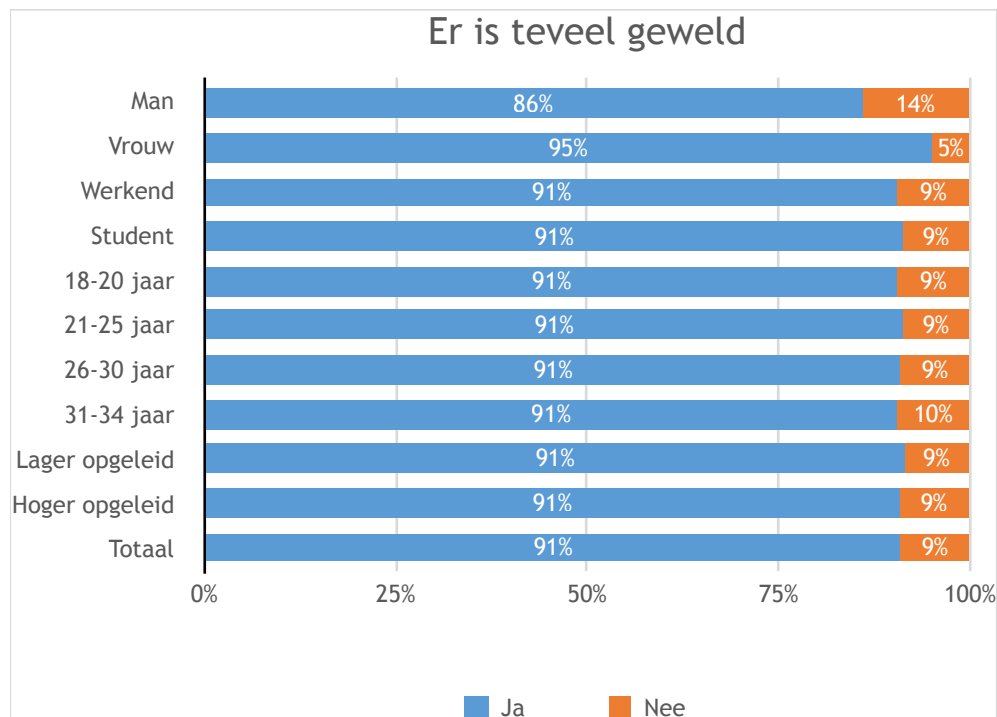
“als mensen een vorm van criminaliteit in hun eigen dagelijks leven regelmatig meemaken, tenderen ze ernaar die te tolereren en er niet bang voor te zijn; naarmate die vorm van criminaliteit verder weg komt te staan van hun dagelijkse ervaring, nemen hun afkeer en angst toe; maar als de reële veiligheid van de meerderheid van de bevolking boven een bepaald punt uit komt, wordt de bezorgdheid om geweld in mindere mate bepaald door het werkelijke niveau en in meerdere mate door media-aandacht en het politiek-maatschappelijk klimaat”.

In het citaat van Spierenburg wordt meteen een belangrijke hypothese naar voor geschoven voor de toegenomen gevoeligheid en intolerantie voor geweld. Ernstig geweld is sterk geconcentreerd in tijd en ruimte, in bepaalde buurten en bij bepaalde bevolkingsgroepen. Hoewel lichtere vormen van geweld (duwen, trekken, plagen) in zekere zin een 'normaal' verschijnsel zijn onder jongeren (zie Fraser et al., 2010) zal de meerderheid zelden tot nooit persoonlijk te maken krijgen met ernstige vormen van geweld. Ter illustratie: in 2013 gaf minder dan 5% van de jongeren uit de 2de en 3de graad van het Vlaams secundair onderwijs aan dat ze het voorbije jaar slachtoffer waren geworden van fysiek geweld (Cops, 2014). **Dit gebrek aan dagelijkse ervaringen met geweld zou volgens Spierenburg zorgen voor een grotere afkeer, maar ook voor een klimaat waarin media-aandacht en het politieke discours een belangrijke (de belangrijkste ?) bron zijn wat betreft de criminaliteitspercepties van de bevolking.** Weinigen zullen betwisten dat er een disproportionele aandacht is voor geweldsincidenten in de media, en dat die gewelddadige incidenten regelmatig opduiken in bepaalde politieke discourses (vb. over het verlies aan normen en waarden). Recent Vlaams onderzoek toont aan dat mensen die vaker naar het nieuws op TV kijken de ernst en de frequentie van (gewelds)criminaliteit hoger inschatten (Adriaenssen, 2016).

Tegen deze achtergrond hoeft het niet te verbazen dat een meerderheid van de bevraagde 18- Generation What? Jongeren anno 2016 aangeeft dat ze vinden dat er

teveel geweld is (zie grafiek 1 onderaan). Bovendien blijken er weinig verschillen naargelang leeftijd en opleidingsniveau. Wat wel opvalt is het relatief grote verschil tussen jongens en meisjes. Het percentage jongens dat aangeeft dat er teveel geweld is ligt 10 percentagepunten lager. Ook dit is geen verrassing. Onderzoek toont aan dat jongens over het algemeen een veel tolerantere houding hebben ten opzichte van geweld dan meisjes (e.g. Junger-Tas, et al., 2008). Als verklaring kan o.a. worden verwezen naar traditionele opvattingen over de mannelijke genderrol, waarin geweld wordt gezien als een legitiem middel om zichzelf of zijn eer te verdedigen.

GRAFIEK 1: Houding tegenover geweld bij 18-34 jarige Generation What? jongeren (in %)

Referenties

Adriaenssen, A. (2016). Publieke ernstpercepties van criminaliteit en het verband met televisiegebruik: een kwantitatieve studie bij de Vlaamse bevolking. Onuitgegeven doctoraatsthesis KU Leuven.

Cops, D. (2014). Criminaliteit en onveiligheidsgevoelens doorheen de tijd. Een analyse op basis van 10 jaar JOP-monitor. In *Jongeren in cijfers en letters 3. Bevindingen uit de JOP-monitor 3 en JOP-schoolmonitor 2013*. Bradt L., Pleysier S., Put J., Siongers J., Spruyt B. (eds.) , pp. 68-90

Eisner, M. (2003). Long-term Historical Trends in Violent Crime. In *Crime and Justice. A Review of Research*, ed. M. Tonry, vol. 30, 84-142. Chicago and London: University of Chicago Press.

Fraser, A., Burman, M., Batchelor, S., & McVie, S. (2010). Youth violence in Scotland: Literature review. Edinburgh, Scotland: Scottish Government Social Research.

Furedi, F. (2006). *Culture of Fear Revisited: Risk-Taking and the Morality of Low Expectation*. New York: Continuum.

Junger-Tas, J., Steketee, M., Moll, M. (2008). Achtergronden van jeugddelinquentie en middelengebruik. Utrecht: Verwey-Jonker.

Pleysier, S., Put, J. (2015). Watskeburt?! Criminaliteit door de jeugd van tegenwoordig. In: Pattyn B., d'Hoine P. (Eds.), *Jongeren vandaag en de wereld morgen. Lessen voor de eenentwintigste eeuw*. Leuven: Leuven University Press, 25-46.

Tonry, M. (2014). Why crime rates are falling throughout the Western world. In *Crime and Justice. A Review of Research*, ed. M. Tonry, Vol 43, 1-63. Chicago and London: University of Chicago Press.

Vragen en stellingen

- **Romantiek:**
 - Wat betekent een relatie voor jou? Heb je ooit meerdere relaties tegelijk gehad?
 - Belang van trouw in een relatie
 - Zou je gelukkig kunnen zijn zonder liefde?
- **Tot de dood ons scheidt**
 - Houdingen tegenover trouwen en scheiden
 - Kan je gelukkig zijn zonder religie, of zonder kinderen?
 - Hoe zie je jezelf in de toekomst?
- **Kinderen niet toegelaten**
 - Ooit seks gehad met iemand van hetzelfde geslacht/ meer dan één persoon tegelijk of een onbekende?
 - Ooit gekozen voor seksuele onthouding?
 - Ooit gemasturbeerd/aan partnerruil of sm gedaan/sekspeeltjes gebruikt/seks gehad op openbare plaats?
 - Betekenis van porno/one-nightstand
 - Kan je gelukkig zijn zonder seks?

Wat betekent een relatie voor jou?

	Geluk	Een verbintenis	Plezier	Zekerheid	Pijn
Gemiddeld	37,7%	36,8%	5,5%	18,8%	0,3%
Man	39,0%	31,2%	6,7%	21,6%	0,5%
Vrouw	36,7%	41,0%	4,6%	16,7%	0,1%
Student	38,7%	35,2%	7,2%	17,6%	0,3%
Werkend	36,8%	38,2%	4,0%	19,8%	0,2%
18-20 jaar	40,3%	33,3%	8,5%	16,8%	0,1%
21-25 jaar	39,0%	35,8%	5,9%	18,0%	0,3%
26-30 jaar	36,2%	38,9%	3,8%	20,0%	0,2%
31-34 jaar	33,1%	40,9%	2,9%	21,6%	0,4%
Lager opgeleid	34,9%	35,7%	7,2%	19,6%	0,2%
Hoger opgeleid	38,4%	37,4%	5,0%	18,1%	0,1%

Basis: 22.705 respondenten

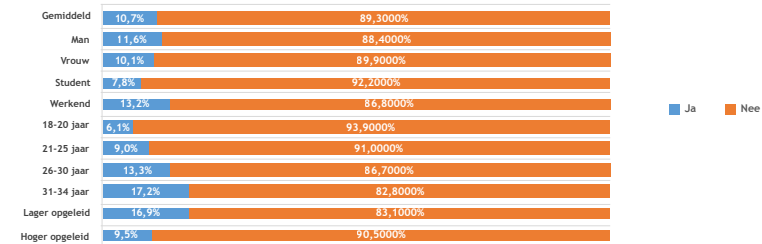
Wat betekent een relatie voor jou?

- Relaties betekenen in de eerste plaats geluk en verbintenis. Voor bijna 1 op 5 respondenten biedt een relatie in de eerste plaats zekerheid. Plezier en pijn zijn hier minder belangrijk.
- Bij vrouwen lijkt de klemtoon wat meer te liggen op de idee van verbintenis, terwijl het bij mannen vaker om geluk gaat.
- Opvallend is echter de evolutie over wat een relatie betekent bij verschillende leeftijdsgroepen: voor wie 18 is, gaat het vooral over geluk en ook plezier is een factor die bij deze groep belangrijker is dan bij oudere groepen. Dat relaties vooral staan voor verbintenis en zekerheid is een idee dat toeneemt met de jaren.

GENERATION WHAT?

Heb je ooit meerdere relaties tegelijk gehad?

Basis: 22.409 respondenten

GENERATION WHAT?

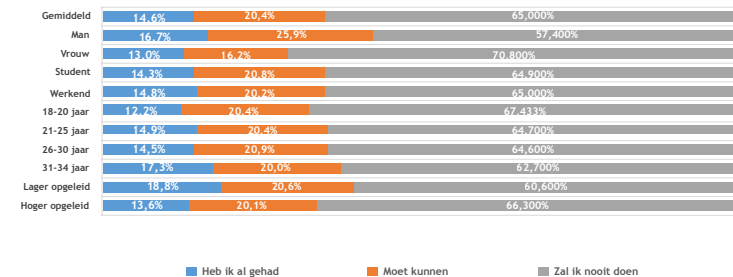
Heb je ooit meerdere relaties tegelijk gehad?

- Het gaat zeker niet om een wijdverspreid fenomeen, maar toch beweert één op de tien respondenten al eens meerdere relaties tegelijk te hebben gehad.
- Mannen en lager opgeleiden lijken iets vatbaarder hiervoor dan vrouwen en hoger opgeleiden.
- Uiteraard ligt het percentage groter bij oudere groepen: wie 34 jaar is, heeft al veel meer gelegenheid gehad om hierin verstrikt te geraken dan wie pas 18 jaar is. Dit is dus niet zomaar toe te schrijven aan een generationeel verschil.

GENERATION WHAT?

Een relatie zonder dat er liefde is?

Basis: 22.602 respondenten

GENERATION WHAT?

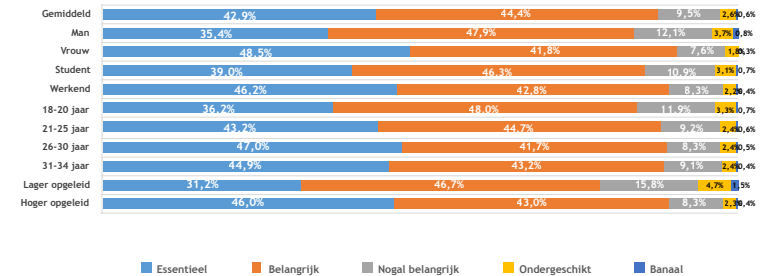
Een relatie zonder dat er liefde is?

- De meeste respondenten staan daar niet om te springen en staan hier niet voor open.
- Het meest opvallende verschil zien we tussen mannen en vrouwen: terwijl vrouwen dit vrij massaal afwijzen, staan mannen wat meer open tegenover de idee.
- Naarmate de leeftijd stijgt, neemt ook de kans toe van in een relatie terecht te komen zonder liefde. Dat verklaart de stijging op dat vlak. Het gaat hierbij dus niet noodzakelijk over een verschil in waarden tussen tieners en dertigers.

GENERATION WHAT?

Voor jou zijn relaties...

Basis: 22.584 respondenten

GENERATION WHAT?

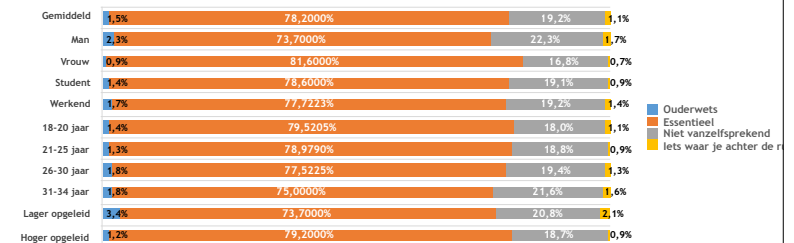
Voor jou zijn relaties...

- De bevroegde jongeren hechten duidelijk veel belang aan relaties: ze zijn belangrijk of zelfs essentieel.
- De graad van belangrijkheid kan wel verschillen naargelang de subgroep: voor vrouwen is een relatie vaker essentieel, voor mannen is dat meer belangrijk dan essentieel. Het essentiële karakter van een relatie neemt ook toe met de leeftijd. Het is niet onlogisch dat een groot deel van de 18-jarigen een relatie (nog) niet essentieel vindt en dat dertigers daar al helemaal anders over denken.
- Opvallend, en moeilijker te duiden, is het verschil tussen de laagst en de hoogst opgeleiden. Hoe hoger opgeleid, hoe essentiëler relaties lijken te zijn.
- Wie vindt dat relaties essentieel zijn, zal deze vaker zien als een bron van geluk. Wie relaties belangrijk vindt (maar niet essentieel), ziet relaties eerder als een verbintenis en een bron van zekerheid.
- Het al dan niet belang hechten aan een relatie is ook een bepalende factor voor vele andere antwoorden: wie een relatie essentieel vindt, hecht ook meer belang aan trouw en stoort zich meer aan zaken die een relatie (kunnen) bedreigen. Wie een relatie minder essentieel vindt, gaat vaak losser om met trouw, flirten, een relatie hebben zonder liefde, meerdere relaties hebben,... en geeft vaker aan gelukkig te kunnen zijn zonder liefde.

GENERATION WHAT?

Trouw in een relatie is...

Basis: 22.899 respondenten

GENERATION WHAT?

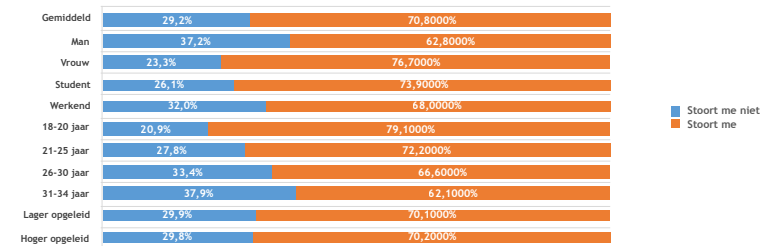
Trouw in een relatie is...

- De respondenten vinden trouw iets essentieels, al geeft één op vijf wel toe dat het niet zo vanzelfsprekend is.
- Opnieuw zien we een verschil tussen mannen en vrouwen: hoewel beide groepen trouw als essentieel ervaren, lijken mannen dit toch als iets minder evident te zien.
- Dat trouw niet zo vanzelfsprekend is, is een besef dat ook toeneemt met de leeftijd. Ook hier zal levenservaring een grotere rol spelen dan een eventueel generationeel verschil.
- Hoger opgeleiden lijken bovendien ook meer belang te hechten aan trouw dan hun lager opgeleide leeftijdsgenoten.
- Opvallend (of contradictorisch?): van wie al meerdere relaties tegelijk heeft gehad, vindt ook een meerderheid dat trouw essentieel is. Al geven binnen deze groep ook veel mensen toe dat trouw niet zo vanzelfsprekend is.
- Ook duidelijk is het volgende: hoe meer belang men hecht aan relaties, hoe meer belang men hecht aan trouw. Vooral wie relaties niet zo essentieel vindt, lijkt wat losser om te gaan met trouw.

GENERATION WHAT?

Iemand die een relatie heeft en flirt met iemand anders...

Basis: 22.128 respondenten

GENERATION WHAT?

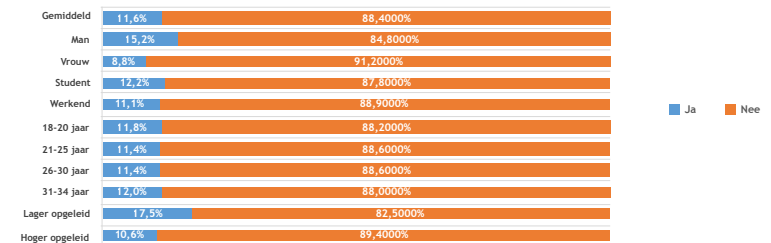
Iemand die een relatie heeft en flirt met iemand anders...

- Bijna één op drie stoort zich daar niet aan, wat natuurlijk niet wil zeggen dat ze dit zelf zouden doen.
- Ook hier zien we dat mannen en vrouwen er een beetje anders over denken (zonder dat ze elkaars tegenpolen zijn): vrouwen storen zich hier wat meer aan dan mannen.
- Ook wie nog erg jong (en onschuldig?) is, lijkt dit storender te vinden dan wie al wat ouder is. Uit dit onderzoek kunnen we niet afleiden dat dit een generationeel verschil is (we weten immers niet hoe de dertigers hierover dachten toen ze zelf 18 waren). Mogelijk is levenservaring (het inzicht dat dit uiteindelijk niet zo erg is als men vroeger dacht?) hier een belangrijke factor.
- Niet onlogisch: wie zelf al meerdere relaties heeft gehad, ziet daar niet zo een probleem in. Hoewel toch ook van deze groep 48% zich hier aan stoort. Ook het belang dat men hecht aan trouw is (uiteraard) een bepalende factor: hoe meer men trouw ziet als iets essentieel, hoe meer men flirten storend vindt.

GENERATION WHAT?

Zou je gelukkig kunnen zijn zonder liefde?

Basis: 22.736 respondenten

GENERATION WHAT?

Zou je gelukkig kunnen zijn zonder liefde?

- Negen op de tien respondenten zou niet gelukkig kunnen zijn zonder liefde.
- Die overtuiging leeft iets minder sterk bij mannen en lager opgeleiden.
- Dit gevoel neemt niet toe of af naargelang de leeftijd. Ook wie al wat ouder is, blijft ervan overtuigd dat ze zonder liefde niet gelukkig kunnen zijn.

GENERATION WHAT?

EEN AANTAL CONCLUSIES

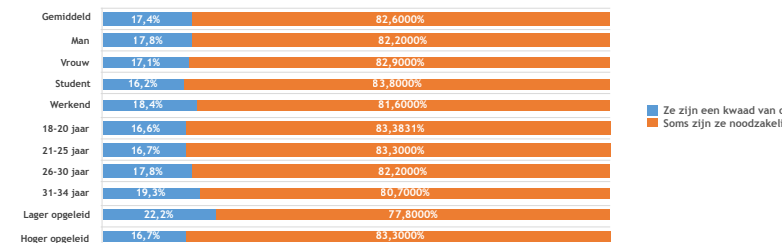
- De overgrote meerderheid heeft een vrij 'traditioneel' beeld van relaties en liefde: relaties vormen een essentiële verbintenis, een noodzakelijke bron van geluk en al wat afwijkt van of een bedreiging vormt voor het ideaalbeeld van de monogame relatie wordt afgewezen: ontrouw, flirten, relaties zonder liefde,... Dat ideaalbeeld leeft gemiddeld sterker bij meisjes/vrouwen, de allerjongste deelnemers en hoger opgeleiden.
- Tegelijk bestaat een kleinere groep die een wat minder geïdealiseerd beeld heeft van relaties: ze zijn belangrijk maar niet noodzakelijk essentieel en... 'shit happens' (ontrouw, flirten, relaties zonder liefde,... zijn zaken die nu eenmaal kunnen of zelfs mogen gebeuren). Bij mannen en lager opgeleiden leeft deze overtuiging wat meer.
- Leeftijd is een belangrijke onderscheidende factor in hoe de deelnemers over relaties denken. Toch mag men daaruit niet besluiten dat er een verschil in waarden bestaat tussen de tieners uit de bevraging en de dertigers. Een logischer verklaring is allicht dat wie 18 jaar is vaak nog een soort ideaalbeeld heeft van liefde en relaties. Wie al de 30 voorbij is, weet inmiddels dat het allemaal niet zo eenvoudig en zwart/wit is als het leek toen ze zelf 18 jaar waren.

GENERATION WHAT?

Tot de dood ons scheidt

Hoe sta je tegenover scheidingen?

Basis: 23.013 respondenten

GENERATION WHAT?

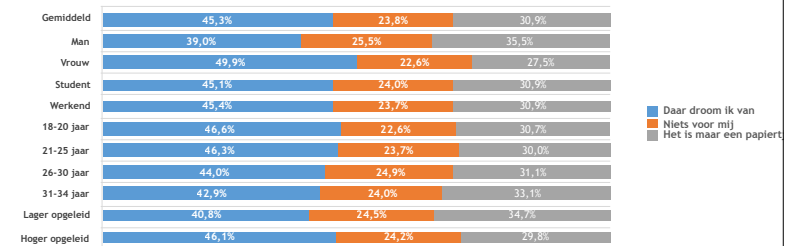
Hoe sta je tegenover scheidingen?

- De deelnemers aan de bevraging zien scheidingen vooral als soms noodzakelijk. Dat is zo bij alle subgroepen.
- De groep die scheidingen ziet als een kwaad van onze tijd is relatief klein, maar wordt wel groter naargelang men ouder wordt en is ook wat groter bij de laagst opgeleiden.

GENERATION WHAT?

Hoe sta je tegenover trouwen?

Basis: 22.551 respondenten

GENERATION WHAT?

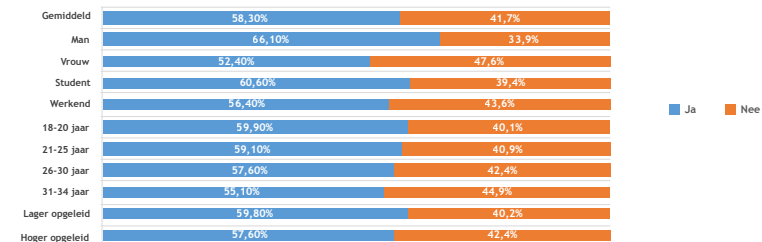
Hoe sta je tegenover trouwen?

- Bijna de helft van de bevroagde jongeren droomt ervan te trouwen, 24% wijst trouwen af en 30% staat er eerder onverschillig tegenover. Trouwen is dus iets waar heel uiteenlopende meningen over bestaat (over veel andere vragen binnen het thema bestaat meer consensus).
- Het is een cliché, maar meisjes lijken meer te dromen van een huwelijk dan jongens die onverschilliger staan tegenover een eventueel huwelijk.
- Zeker bij de jongste groepen is de droom van een huwelijk erg aanwezig. De kracht van die droom lijkt wel wat af te nemen met de leeftijd.
- Ook de laagst opgeleiden lijken wat minder geïnteresseerd in het huwelijk.
- De jongeren die dromen van een huwelijk staan ook het meest weigerachtig tegenover scheidingen. De anderen hebben daar minder een probleem mee.

GENERATION WHAT?

Zou je gelukkig kunnen zijn zonder kinderen?

Basis: 22.979 respondenten

GENERATION WHAT?

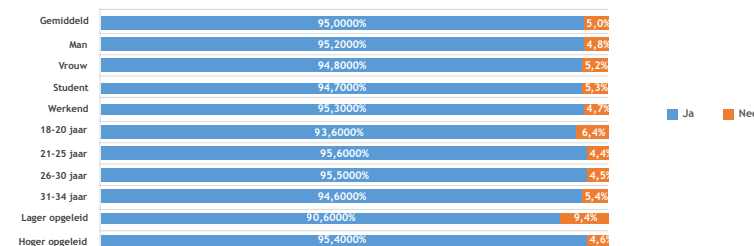
Zou je gelukkig kunnen zijn zonder kinderen?

- Een duidelijke meerderheid van de ondervraagden geeft aan gelukkig te kunnen zijn zonder kinderen. Zeker bij de mannelijke deelnemers leeft die overtuiging sterker, terwijl bij de vrouwen meer verdeeldheid bestaat over het thema.
- Wie 18-20 jaar is, lijkt ook zekerder te zijn van het feit dat ze gelukkig kunnen zijn zonder kinderen. Hoewel toch ook bij die groep 40% denkt niet gelukkig te kunnen zijn zonder kinderen.
- De oudere jongeren (die mogelijk zelf al kinderen hebben) zijn minder overtuigd van het feit dat kinderen niet nodig zijn om gelukkig te zijn.

GENERATION WHAT?

Zou je gelukkig kunnen zijn zonder religieuze overtuiging?

Basis: 23.248 respondenten

GENERATION WHAT?

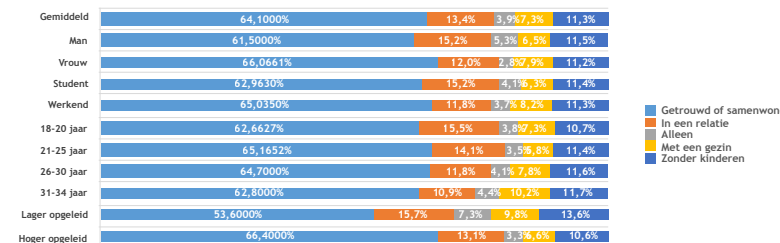
Zou je gelukkig kunnen zijn zonder religieuze overtuiging?

- Dit heeft niet direct met het thema 'relaties' te maken, maar toont wel aan dat de antwoorden op andere vragen allicht weinig te maken hebben met religieuze overtuigingen.
- De vraag peilt niet naar het hebben van een religieuze overtuiging, maar toont wel aan dat de bevroagden geen groot belang hechten aan de religieuze overtuiging die ze al dan niet hebben.
- Relaties, kinderen, liefde, seks (zie verder) zijn in ieder geval veel bepalender voor het geluk van de bevroagden dan een eventuele religieuze overtuiging.

GENERATION WHAT?

Hoe zie je jezelf in de toekomst?

Basis: 22.456 respondenten

GENERATION WHAT?

Hoe zie je jezelf in de toekomst?

- Een beetje een vreemde vraag met antwoordcategorieën die elkaar niet uitsluiten wat het moeilijk maakt om dit correct te interpreteren.
- Duidelijk is wel dat de overgrote meerderheid van de respondenten zijn toekomst ziet in een duurzame relatie.
- Zijn de laagst geschoolden wat pessimistischer? Zij geven vaker aan dat ze hun toekomst als alleenstaande zien.

GENERATION WHAT?

EEN AANTAL CONCLUSIES

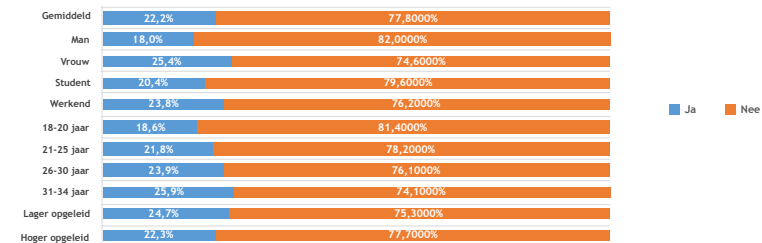
- In een eerdere sectie kwam een beeld naar voren van een vrij traditionele groep jongeren die hunkert naar stabiele, monogame relaties. Dit beeld wordt voor een stuk bevestigd, maar anderzijds is een meer traditionele invulling van dit ideaalbeeld (trouwen en kinderen krijgen) zeker niet voor alle jongeren een evidentie. En scheidingen zijn inmiddels duidelijk een aanvaard fenomeen.
- Duurzame relaties zijn zeker een streefideaal, maar dat hoeft niet voor iedereen uit te monden in een huwelijk en in kinderen. Velen staan onverschillig of zelfs afkerig tegenover het huwelijk en verklaren perfect gelukkig te kunnen zijn met een kinderloos bestaan.
- De meest opvallende (maar voor een stuk cliché-bevestigende) verschillen zien we tussen jongens en meisjes. Bij meisjes leeft het ideaalbeeld van trouwen en kinderen krijgen duidelijk sterker dan bij jongens, wat uiteraard niet wegneemt dat er ook een hele grote groep meisjes bestaat voor wie dit allemaal niet per se hoeft.
- Het hebben van een stabiele relatie is duidelijk belangrijker dan de vorm die deze relatie aanneemt.

GENERATION WHAT?

Kinderen niet toegelaten

Er is te veel seks

Basis: 23.257 respondenten

GENERATION WHAT?

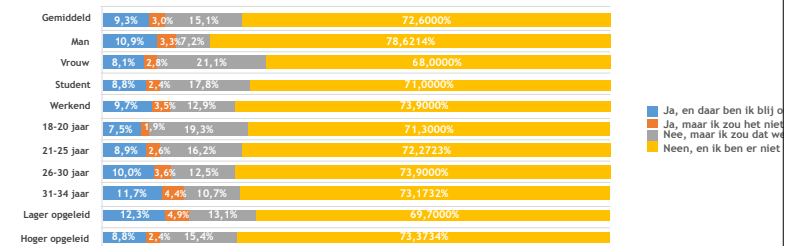
Er is te veel seks

- Dit is een beeld dat zeker niet massaal leeft bij de bevraagde jongeren. Eén op vijf vindt van wel, de rest vindt van niet.
- Die idee leeft wel (iets) sterker bij vrouwen en de wat oudere jongeren, maar het blijft altijd om een relatief kleine minderheid te gaan.

GENERATION WHAT?

Heb je ooit seks gehad met iemand van hetzelfde geslacht?

Basis: 23.259 respondenten

GENERATION WHAT?

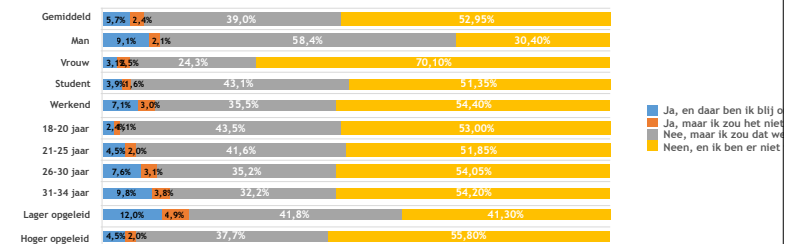
Heb je ooit seks gehad met iemand van hetzelfde geslacht?

- Er bestaat een vrij grote openheid ten aanzien van seks met iemand van hetzelfde geslacht: ruim een kwart van de ondervraagde jongeren heeft er al ervaring mee of is geïnteresseerd. Van wie al ervaring heeft, heeft ongeveer een kwart niet de intentie om hierin verder te gaan.
- Opvallend: de openheid is groter bij meisjes, maar jongens hebben wel al meer ervaring.
- Zelfs bij de jongste groep (18-20) heeft al 10 procent hier ervaring mee en een nog grotere groep toont zich bereid. Bij de oudere groepen zijn er uiteraard al meer respondenten met ervaring op dat vlak, maar ook hier is er een groep van 10% die zijn nieuwsgierigheid wel eens bevredigd zou willen zien.
- Misschien opvallend ook: de openheid (en de ervaring) is groter bij de laagst opgeleiden.

GENERATION WHAT?

Heb je ooit seks gehad met meer dan één persoon tegelijk?

Basis: 23.133 respondenten

GENERATION WHAT?

Heb je ooit seks gehad met meer dan één persoon tegelijk?

- Het meest in het oog springende is het grote verschil tussen mannen en vrouwen. Slechts 30% van de mannen staat hier niet voor open, tegenover 70% van de vrouwen. Vrouwen staan meer open voor seks met iemand van hetzelfde geslacht dan voor seks met meerdere personen.
- Het blijft bij de mannen echter hoofdzakelijk om een fantasie te gaan, want zoveel ervaring hebben ze niet. De mannen die het al eens hebben gedaan, willen het ook best wel eens herhalen. De (weinige) vrouwen die hier al ervaring mee hebben, zijn daar minder van overtuigd. Dit toont nog eens het verschil aan.
- Hoe ouder, hoe meer ervaring. En zoals bij de vorige vraag: er is meer openheid (en ervaring) bij de laagst opgeleiden.

GENERATION WHAT?

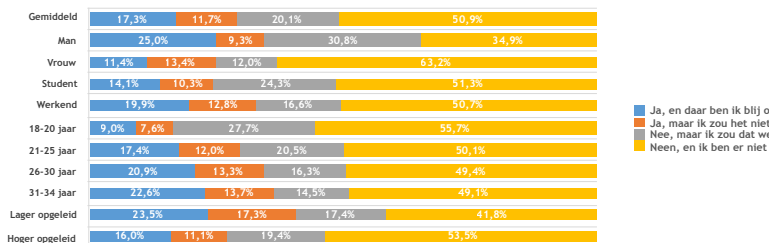
Heb je ooit seks gehad met meer dan één persoon tegelijk?

- **SENSOA:** Dit lijkt hoog te zijn, veel meer dan uit ander onderzoek blijkt. We moeten oppassen dat hier geen nieuwe (onrealistische) norm wordt geïnstalleerd.
- Een verklaring kan zijn dat nogal wat jongeren deze vragen samen met vrienden hebben beantwoord, wat hun respons op de seksvragen kan beïnvloeden hebben.

GENERATION WHAT?

Heb je ooit seks gehad met een onbekende?

Basis: 23.038 respondenten

GENERATION WHAT?

Heb je ooit seks gehad met een onbekende?

- Ook op deze vraag gemengde reacties: de helft staat hier voor open (al ervaring of wil wel eens proberen), de andere helft niet.
- Mannen tonen zich alweer van hun seksueel meest open kant, vrouwen zijn terughoudender. Vrouwen zouden het bovendien niet meer herhalen, terwijl mannen dit wel voor herhaling vatbaar vinden.
- De ervaring doet zich vooral voor wanneer men vooraan in de twintig is. Na 25 jaar neemt het aandeel dat hiermee ervaring heeft niet substantieel meer toe

GENERATION WHAT?

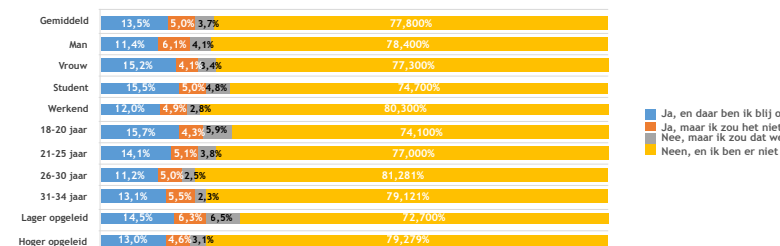
Heb je ooit seks gehad met een onbekende?

- **SENSOA:** Er zijn veel verschillen, maar nog meer gelijkenissen tussen mannen en vrouwen. Als er verschillen zijn is dat bovendien zeker niet altijd biologisch bepaald, maar kan dat ook te wijten zijn aan een dubbele moraal waarbij mannen met veel sekspartners juist positief beoordeeld worden, en vrouwen juist niet. Daarom zien we vaak dat mannen seksueel gedrag overrapporteren en vrouwen onderrapporteren. Tenzij het gaat over seks met iemand van hetzelfde geslacht, dan keren de cijfers om.

GENERATION WHAT?

Heb je ooit gekozen voor seksuele onthouding?

Basis: 22.419 respondenten

GENERATION WHAT?

Heb je ooit gekozen voor seksuele onthouding?

- Moeilijk te interpreteren, omdat dit begrip wel wat vatbaar is voor interpretatie: hebben alle deelnemers dit op dezelfde manier geïnterpreteerd?
- Drie kwart moet daar niets van weten. De rest heeft dat al eens gedaan of staat er minstens voor open.
- Deze keer geen grote verschillen tussen mannen en vrouwen. De resultaten lijken wel te suggereren dat de allerjongsten meer behoefte hebben aan seksuele onthouding dan oudere groepen, maar nogmaals: seksuele onthouding is niet echt een eenduidig concept.

GENERATION WHAT?

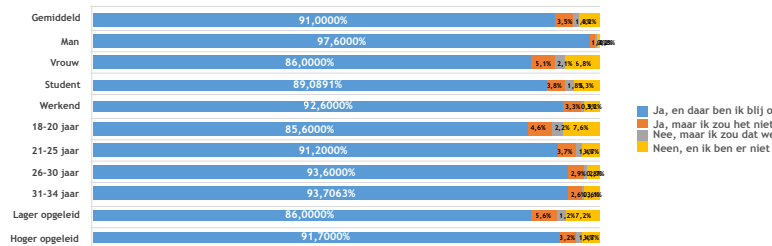
Heb je ooit gekozen voor seksuele onthouding?

- **SENSOA:** Men kan om verschillende redenen voor seksuele onthouding kiezen: religieuze overtuiging of vorm van anticonceptie.

GENERATION WHAT?

Heb je ooit gemasturbeerd?

Basis: 22.748 respondenten

GENERATION WHAT?

Heb je ooit gemasturbeerd?

- Masturbatie is duidelijk één van de meest beoefende en aanvaarde seksuele activiteiten.
- Toch opvallend: vooral bij de vrouwen en de allerjongsten bestaat wat weerstand. Ze geven vaker aan niet geïnteresseerd te zijn of de ervaring niet meer te willen herhalen. Mannen daarentegen...
- De laagst opgeleiden toonden bij vorige vragen wat meer (seksuele) openheid maar inzake masturbatie lijkt de openheid wat groter te zijn bij de hoogst opgeleiden.

GENERATION WHAT?

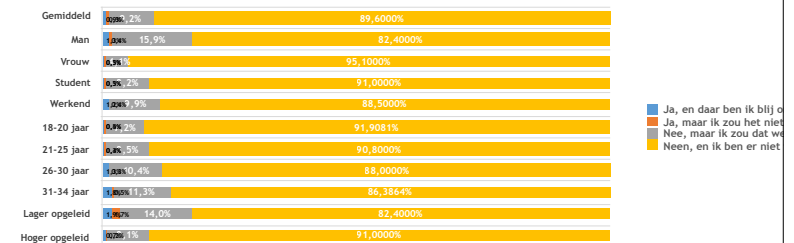
Heb je ooit gemasturbeerd?

- **SENSOA:** Het is belangrijk dat meisjes en vrouwen hun lichaam leren kennen en te weten komen hoe masturberen een fijne aanvulling kan zijn op hun seksleven. Daarom is het jammer dat de vrouwelijke deelnemers aan het onderzoek er negatiever tegenover staan.

GENERATION WHAT?

Heb je ooit aan partnerruil gedaan?

Basis: 22.759 respondenten

GENERATION WHAT?

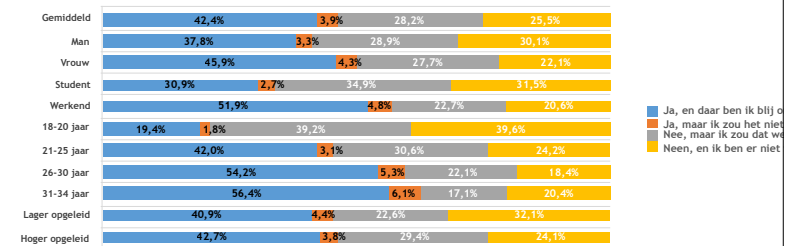
Heb je ooit aan partnerruil gedaan?

- De seksuele openheid bij een deel van de bevroagden lijkt bij deze vraag haar limieten bereikt te hebben. In het deel over 'romantiek' zagen we al dat veel jongeren belang hechten aan trouw en dat blijkt hier ook. Slechts één op de tien staat open voor partnerruil en slechts een fractie heeft dit ook al gedaan.
- Opnieuw zijn het eerder de mannen die hiervoor openstaan, maar toch is zelfs bij hen de weerstand erg groot.
- De allerjongsten wijzen dit het meest af en de laagst opgeleiden staan hier het meest voor open.

GENERATION WHAT?

Heb je ooit seksspeeltjes gebruikt?

Basis: 22.494 respondenten

GENERATION WHAT?

Heb je ooit seksspeeltjes gebruikt?

- Seksspeeltjes lijken geen taboe te zijn: slechts een kwart van de respondenten wijst dit af.
- Velen hebben het ook al gebruikt, vooral (uiteraard) de oudere en dus meer ervaren jongeren. Bijna twee op de drie van de 31-34-jarigen heeft al seksspeeltjes gebruikt, de overgrote meerderheid daarvan was daar ook best blij mee.
- De jongsten zijn minder geïnteresseerd of denken dat ze minder geïnteresseerd zijn. De interesse voor seksspeeltjes komt misschien op iets latere leeftijd (na 21 jaar).
- En deze keer zijn het vooral de vrouwen die dit wel zien zitten en er ervaring mee hebben. Bij mannen is de weerstand iets groter.

GENERATION WHAT?

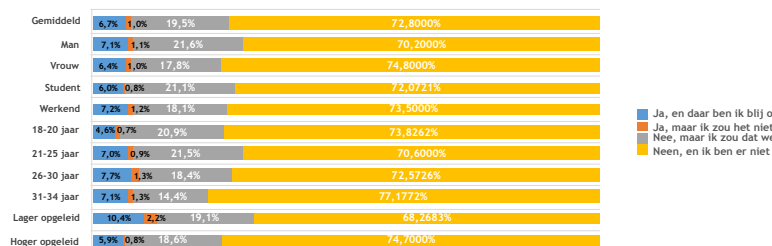
Heb je ooit seksspeeltjes gebruikt?

- **SENSOA:** Dit is logisch aangezien seksspeeltjes zoals vibrators vooral voor vrouwen een meerwaarde hebben in hun seksleven. Bijvoorbeeld de misvatting dat veel vrouwen vaginaal klaarkomen, terwijl vaak clitorale stimulatie nodig is. Hier kunnen seksspeeltjes bij helpen.

GENERATION WHAT?

Heb je ooit sm geprobeerd?

Basis: 22.392 respondenten

GENERATION WHAT?

Heb je ooit sm geprobeerd?

- Ook SM is iets wat de nieuwsgierigheid van een deel van de ondervraagden opwekt. Ruim één op vier heeft ervaring of zin om dit eens te proberen.
- De vraag is natuurlijk wel wat onder SM verstaan wordt. Mogelijk is dit een romantische interpretatie, geïnspireerd op het populaire 'Fifty Shades of Grey'.
- SM lijkt wel iets waar men op vrij jonge leeftijd aan begint, want later komt het er niet van. Het percentage dat ervaring heeft met sm stijgt tot 25 jaar en blijft dan stabiel.
- Ook vrij duidelijk is dat de (kleine) groep die reeds ervaring heeft met SM daar zeker niet massaal spijt van heeft.

GENERATION WHAT?

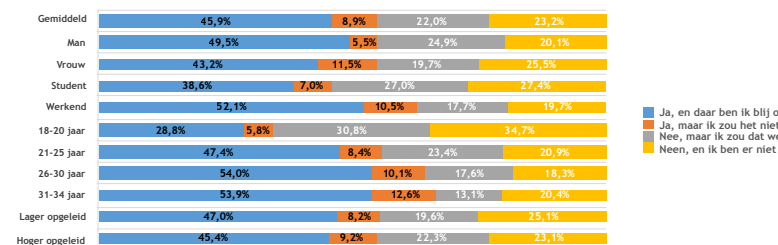
Heb je ooit sm geprobeerd?

- SENSOA:** Deze cijfers liggen veel te hoog om realistisch te zijn, tenzij SM wordt geïnterpreteerd als 'een keer handboeien in bed'. Dan wel.

GENERATION WHAT?

Heb je ooit seks gehad op een openbare plaats?

Basis: 22.052 respondenten

GENERATION WHAT?

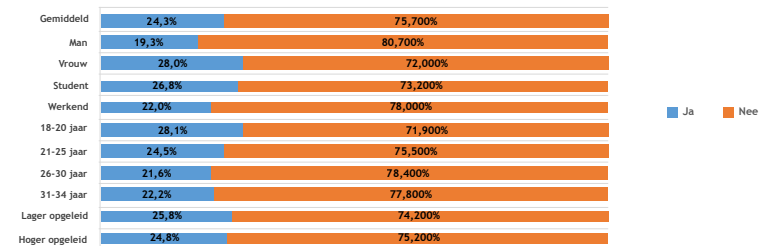
Heb je ooit seks gehad op een openbare plaats?

- Ook dit is duidelijk geen taboe: minder dan een kwart van de ondervraagden staat hier niet voor open, de rest wel.
- Velen hebben hier ook al ervaring mee: nog niet echt de allerjongsten, maar zeker vanaf 21 neemt de ervaring hiermee toe. Bij de groep 18-20 jaar is er duidelijk nog wat schroom, maar velen hiervan geraken daar na een paar jaar blijkbaar van verlost.
- Wel valt op dat niet iedereen hier zo tevreden mee was. Zeker bij de vrouwen is er een groep die dit wel heeft geprobeerd maar weinig zin heeft om de ervaring te herhalen.
- Mannen zijn wel meer tevreden met hun seksuele avonturen.

GENERATION WHAT?

Zou je gelukkig kunnen zijn zonder seks?

Basis: 27.543 respondenten

GENERATION WHAT?

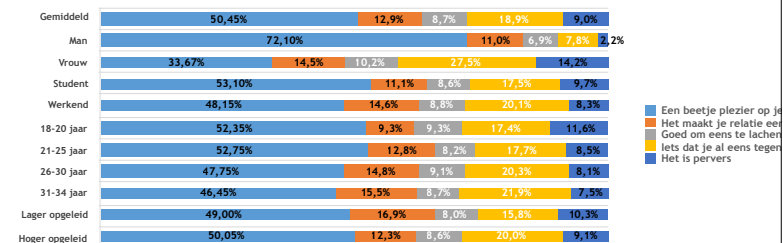
Zou je gelukkig kunnen zijn zonder seks?

- **SENSOA:** Een kwart van de deelnemers denkt van wel. Dat gevoel leeft iets sterker bij vrouwen en bij de jongste groep. Deze groepen hebben misschien ook meer ervaring met het ontbreken van bevredigende seks met een partner en schatten het geluk toch goed in.
- Bij die jongste groep van jongeren die nog geen seks hadden ook het grootst. Uit ander onderzoek blijkt dat vrouwen minder vaak dan mannen aangeven dat zij een orgasme krijgen bij seks.

GENERATION WHAT?

Voor jou is porno...

Basis: 22.575 respondenten

GENERATION WHAT?

Voor jou is porno...

- Niet echt een eenduidig beeld al gaat het voor de grootste groep wel eerder om een solo-gebeuren dan als iets dat je kan delen met je partner of vrienden. Van een afwijzing van porno is in ieder geval geen sprake.
- Het belangrijkste verschil stellen we vast tussen mannen en vrouwen: voor mannen is dit bijna exclusief iets om alleen te beleven, maar bij vrouwen is dat veel minder eenduidig. Vrouwen lijken wat meer onverschillig te staan tegenover porno en zijn ook iets meer dan mannen geneigd om porno een plaats te geven binnen een relatie.

GENERATION WHAT?

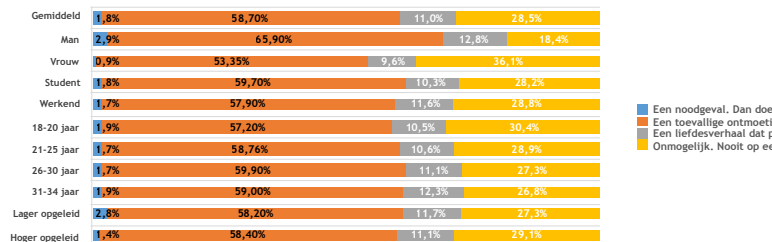
Voor jou is porno...

- **SENSOA:** Porno is gericht op een markt van mannen. Er is weinig vrouwvriendelijke porno. Dat verklaart misschien een groot deel van de verschillen in de antwoorden.

GENERATION WHAT?

Voor jou is een one-nightstand...

Basis: 22.490 respondenten

GENERATION WHAT?

Voor jou is een one-nightstand...

- De meeste ondervraagden gaan daar vrij ongecompliceerd mee om: bij de meesten gebeurt dit toevallig en leidt dit niet tot verdere moeilijkheden.
- Er zijn geen significante verschillen tussen verschillende leeftijdsgroepen of opleidingsniveaus.
- Bij mannen ligt het wel wat anders dan bij vrouwen: vrouwen geven veel vaker aan daar niet voor open te staan en het aantal vrouwen dat beweert het met om het even wie te kunnen doen is quasi nihil. Opvallend is wel dat iets meer mannen dan vrouwen hopen dat er uit de one-nightstand toch nog iets mooi bloeit.

GENERATION WHAT?

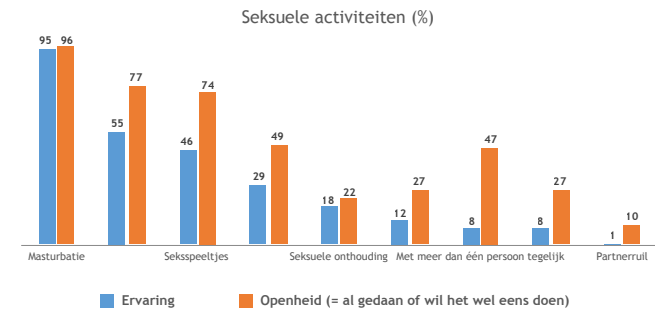
Voor jou is een one-nightstand...

- **SENSOA:** Dit komt waarschijnlijk voort uit een dubbele moraal, waarbij vrouwen leren om niet te snel met iemand in bed te duiken, want dan zouden ze te 'gemakkelijk' zijn en kunnen ze 'gebruikt' worden voor seks. Mannen zitten veel minder met die moraal.

GENERATION WHAT?

EEN AANTAL CONCLUSIES

GENERATION WHAT?

EEN AANTAL CONCLUSIES

- Hoewel veel van de ondervraagde jongeren vrij traditioneel lijken te denken over relaties, is er op seksueel gebied heel wat mogelijk. Zo wordt niet erg moeilijk gedaan over seks op openbare plaatsen of het gebruik van seksspeeltjes. Heel wat jongeren beweren ook open te staan voor seks met onbekenden of met meer dan één persoon tegelijk. En zaken als porno of een onenightstand moeten zeker kunnen.
- **SENSOA:** We moeten hier nogmaals relativiseren dat het niet om een representatieve steekproef gaat. Mogelijk zijn de jongeren die deze enquête hebben ingevuld meer openminded dan hun leeftijdsgenoten.

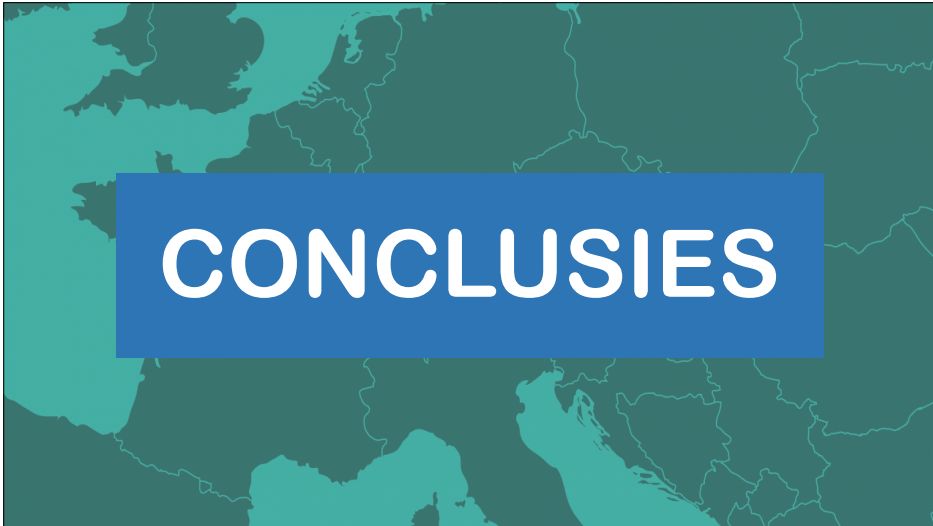
GENERATION WHAT?

EEN AANTAL CONCLUSIES

- Andere zaken liggen iets moeilijker. Er bestaat wel wat nieuwsgierigheid naar seks met iemand van hetzelfde geslacht of SM, maar dat in de praktijk brengen lijkt voor velen wat minder evident. En een ruime meerderheid van de ondervraagden staat hier helemaal niet voor open. Partnerruil gaat voor bijna iedereen een brug te ver, wat allicht te maken heeft met hoe 'traditioneel' veel jongeren denken over relaties.
- **SENSOA:** Dat jongeren vrij traditioneel denken over (seks in) relaties wordt ook bevestigd in ander (representatief) onderzoek.
- Verschillen tussen leeftijden hebben vooral te maken met ervaring.

GENERATION WHAT?

CONCLUSIES

CONCLUSIES

- Relaties en seks zijn thema's die jongeren nauw aan het hart liggen. Ze beschouwen zowel relaties als seks als belangrijk en velen beweren zelfs moeilijk gelukkig te zijn zonder deze twee elementen in hun leven.
- Op relationeel vlak zijn de bevroagden niet zo avontuurlijk. Trouwen hoeft niet per se en kinderen zijn ook niet altijd noodzakelijk, maar trouw en liefde zijn wel heel belangrijk binnen een relatie.
- Op seksueel vlak wordt door veel jongeren (maar zeker niet door iedereen!) wel wat geëxperimenteerd. Ze staan voor veel dingen open, wat niet noodzakelijk betekent dat ze die zaken ook al gedaan hebben of gaan doen. Vaak blijft het bij nieuwsgierigheid.
- Hoewel we moeten opletten met stereotypering, wijzen verschillende vragen of stellingen erop dat mannen en vrouwen op het vlak van relaties en seks behoorlijk anders in elkaar zitten. Gemiddeld genomen (en er bestaan uiteraard heel veel uitzonderingen op) lijken vrouwen relaties iets ernstiger te nemen terwijl ze minder openstaan voor allerlei seksuele 'experimenten'

EUROPA

GENERATION WHAT?

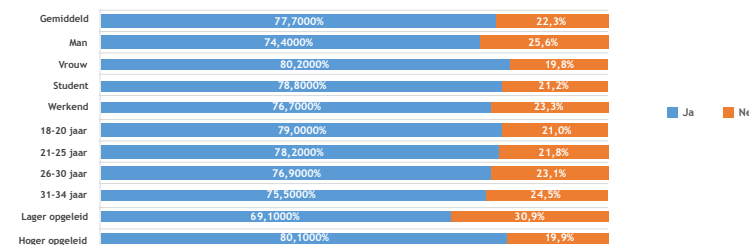
Vragen en stellingen over Europa

- Voel jij je Europeaan?
- Hoe zie jij Europa?
- Waar maak je volgens jou het meest deel van uit?
- Hoor je bij een bepaalde gemeenschap die vooral bepaald wordt door...?
- Wat vind je van het nationalisme in Europa?
- Heb je vrienden in een ander Europees land?
- Voor wie moeten we onze grenzen opstellen?
- Ik heb een probleem met de grootte van de Europese Unie
- België moet de Europese Unie verlaten
- Welke termen horen bij de Europese Unie?

GENERATION WHAT?

Europa

Voel je je Europeaan?

Basis: 29,158 respondenten

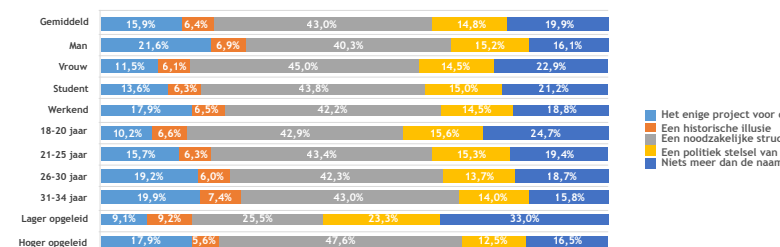
GENERATION WHAT?

Voel je je Europeaan?

- Ruim 3 op de 4 respondenten voelt zich Europeaan.
- Dat gevoel lijkt sterker te leven bij de jongste groepen, maar de verschillen zijn klein.
- Opleidingsniveau lijkt wel belangrijker te zijn: hoe hoger opgeleid, hoe meer Europees men zich lijkt te voelen.
- Geen provinciale verschillen

GENERATION WHAT?

Hoe zie je Europa?

Basis: 28.704 respondenten

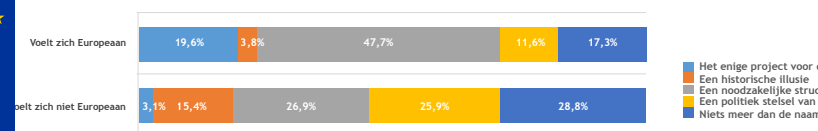
GENERATION WHAT?

Hoe zie je Europa?

- Grootste groep ziet Europa als een noodzakelijke structuur.
- Opvallend: bij de wat oudere groepen zien meer respondenten Europa als het enige project voor de toekomst, terwijl voor velen binnen de allerjongste groep Europa niet veel meer is dan de naam van een continent.
- Opleidingsniveau is opnieuw belangrijker: bij de laagst opgeleiden leeft de idee van overheersing door Europa vrij sterk. Dat Europa noodzakelijk is of het enige project voor de toekomst, leeft veel minder sterk bij de laagst opgeleiden (1 op 3) dan bij de hoogst opgeleiden (2 op 3).
- Grote samenhang met de vraag of men zich Europeaan voelt.

GENERATION WHAT?

Hoe zie je Europa?

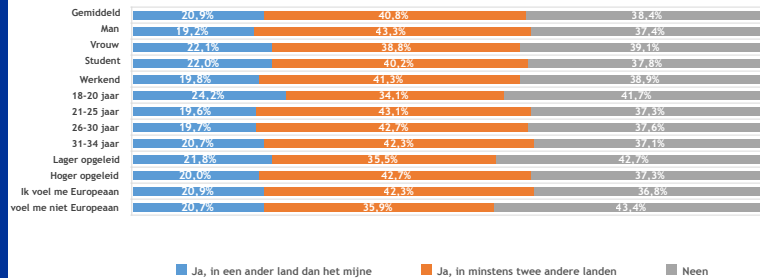

Het kwart van de Generation What-jongere dat zich niet Europeaan voelt, ziet Europa veel meer als een stelsel van overheersing, de naam van een continent of zelfs als een illusie. Wie zich wel Europeaan voelt, ziet Europa duidelijk in een heel ander licht: namelijk als een noodzakelijk of zelfs het enige project voor de toekomst.

Basis: 28.704 respondenten

GENERATION WHAT?

Heb je vrienden in een Europees land?

Basis: 27.999 respondenten

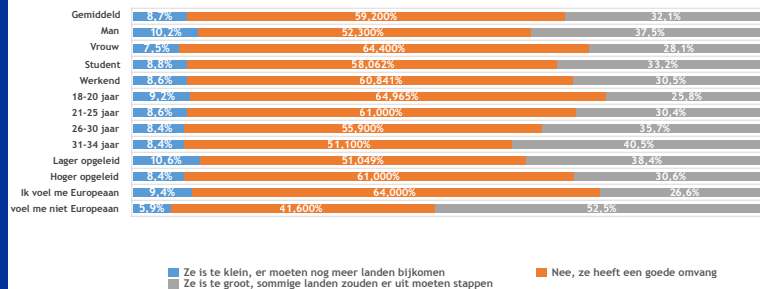
GENERATION WHAT?

Heb je vrienden in een Europees land?

- 6 op de 10 deelnemers hebben een vriend in minstens één ander land, 4 op de 10 zelfs in minstens twee.
- 18-20 jaar: een grotere groep heeft geen vrienden in Europa, maar die hebben natuurlijk minder kans gehad dan dertigers om dergelijke vriendschappen op te bouwen.
- Er is een lichte correlatie met het zich al dan niet Europeaan voelen: voelt men zich meer Europeaan omdat men vrienden heeft in Europa? Of heeft men vrienden in Europa omdat men zich meer open opstelt ten aanzien van andere landen? Moeilijk te interpreteren.

GENERATION WHAT?

Ik heb een probleem met de grootte van de Europese Unie

Basis: 26.914 respondenten

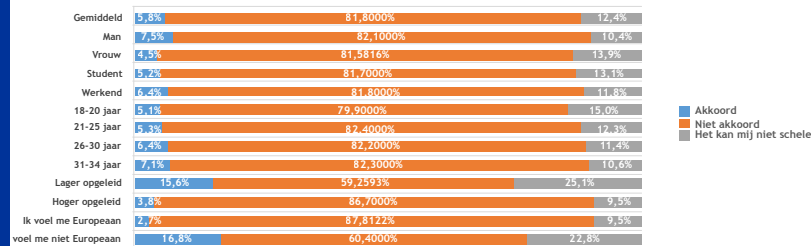
GENERATION WHAT?

Ik heb een probleem met de grootte van de Europese Unie

- Voor een eventuele verdere uitbreiding van de Europese Unie bestaat bij de respondenten duidelijk zeer weinig draagvlak, zelfs niet bij de mensen die zich Europeaan voelen en op andere vragen vrij positief lijken te staan tegenover de Unie.
- Voor de meeste groepen is de omvang van de EU ok, maar er zijn duidelijk ook heel wat jongeren die vinden dat de Europese Unie te groot is geworden. Dat idee leeft sterker bij iets oudere jongeren (25+) en bij de lager opgeleiden.
- Wie zich niet Europeaan voelt, lijkt eerder te vinden dat de Unie te groot is geworden.

GENERATION WHAT?

België moet de Europese Unie verlaten

Basis: 27.310 respondenten

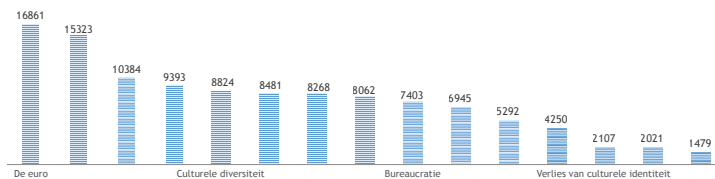
GENERATION WHAT?

België moet de Europese Unie verlaten

- Bij de GW-deelnemer bestaat heel weinig draagvlak voor een Brexit.
- Ook de jongeren die wat kritischer staan tegenover de Unie vinden niet noodzakelijk dat België de Europese Unie moet verlaten. Maar de scepsis en de onverschilligheid is bij hen wel veel groter.

GENERATION WHAT?

Wat associeer je met de Europese Unie?

Basis: onbekend, zodat enkel absolute cijfers (dus geen percentages kunnen worden)

GENERATION WHAT?

Wat associeer je met de Europese Unie? Top 10 per groep (leeftijd en opleiding)

18-20	21-25	26-30	31-34	Laag opgeleid	Hoog opgeleid
Euro	Euro	Euro	Euro	Euro	Euro
Werken, studeren in ander land	Werken, studeren in ander land	Werken, studeren in ander land	Werken, studeren in ander land	Werken, studeren in ander land	Werken, studeren in ander land
Meer samenspraak in de wereld	Meer samenspraak in de wereld	Meer samenspraak in de wereld	Bureaucratie	Gebrek aan controle aan de grenzen	Meer samenspraak in de wereld
Democratie	Vrede	Vrede	Vrede	Meer samenspraak in de wereld	Vrede
Vrede	Culturele diversiteit	Bureaucratie	Meer samenspraak in de wereld	Geldverspilling	Culturele diversiteit
Culturele diversiteit	Democratie	Culturele diversiteit	Culturele diversiteit	Vrede	Democratie
Economische groei	Gedeelde waarden	Economische groei	Economische groei	Democratie	Gedeelde waarden
Gedeelde waarden	Economische groei	Gedeelde waarden	Gebrek aan controle aan de grenzen	Economische groei	Economische groei
Sociale zekerheid	Bureaucratie	Democratie	Gedeelde waarden	Sociale zekerheid	Bureaucratie
Gebrek aan	Gebrek aan	Gebrek aan	Democratie	Culturele	Gebrek aan

Wat associeer je met de Europese Unie?

Top 10 per groep (houding tegenover Europa)

Ik voel me Europeaan	Ik voel me niet Europeaan	België moet uit de EU
Euro	Euro	Geldverspilling
Werken, studeren in ander land	Werken, studeren in ander land	Gebrek aan controle aan de grenzen
Meer samenspraak in de wereld	Gebrek aan controle aan de grenzen	Euro
Vrede	Bureaucratie	Bureaucratie
Culturele diversiteit	Geldverspilling	Verlies van culturele identiteit
Democratie	Meer samenspraak in de wereld	Werken, studeren in ander land
Economische groei	Culturele diversiteit	Werkloosheid
Gedeelde waarden	Vrede	Meer criminaliteit
Bureaucratie	Economische groei	Culturele diversiteit
Gebrek aan controle aan de grenzen	Verlies van culturele identiteit	Vrede

Wat associeer je met de Europese Unie?

- De euro en het vrij verkeer van personen zijn de zaken die de deelnemers aan de bevraging het meest associëren met de Europese Unie. Ook andere positieve elementen als vrede, diversiteit, democratie en groei worden met de Unie geassocieerd.
- Negatieve elementen die - weliswaar in mindere mate - met de Unie worden geassocieerd zijn bureaucratie, het gebrek aan grenscontrole en geldverspilling.

GENERATION WHAT?

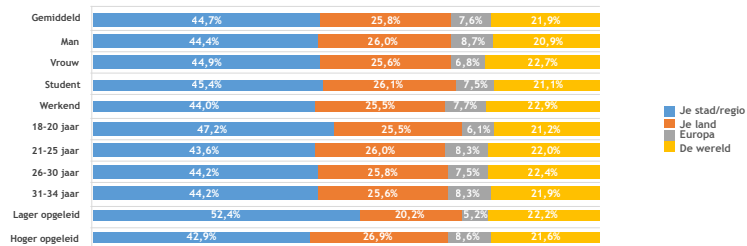
Wat associeer je met de Europese Unie?

- In de associaties wordt duidelijk dat er verschillen zijn tussen groepen. De iets oudere groepen vermelden iets vaker negatieve connotaties (zoals bureaucratie) dan de jongere groepen. Maar opnieuw is vooral opleidingsniveau een meer bepalende factor. De laagst opgeleiden verwijzen vaker naar het gebrek aan grenscontrole en geldverspilling en hebben dus een gemengd beeld van de EU, terwijl het beeld van de hoogst opgeleiden bijna eenzijdig positief is.
- Interessant is om te vergelijken met de algemene houding tegenover Europa. Wie zich Europeaan voelt, associeert de Unie vooral met positieve eigenschappen. Bij wie zich niet Europeaan voelt, duiken negatieve associaties sterker op.
- Wie voor een Brexit is, verwijt de Unie vooral geldverspilling en gebrek aan controle aan de grenzen, zelfs criminaliteit en werkloosheid duiken bij deze groep op in de top 10 van associaties.

GENERATION WHAT?

Nationalisme

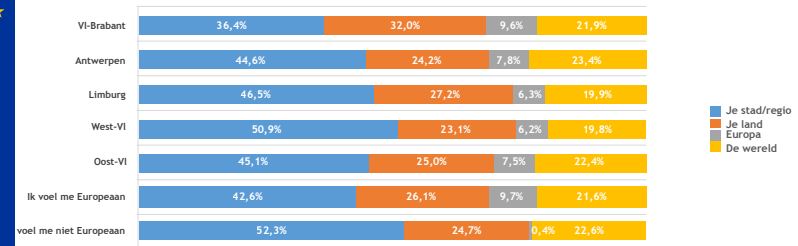
Waar maak je het meest deel van uit?

Basis: 28.912 respondenten

GENERATION WHAT?

Waar maak je het meest deel van uit?

Basis: 28.912 respondenten

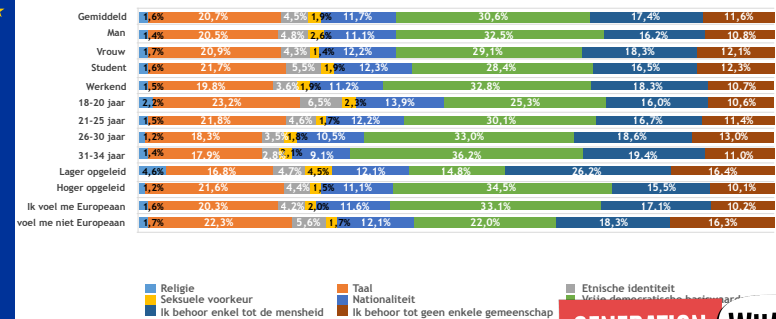
GENERATION WHAT?

Waar maak je het meest deel van uit?

- Wanneer Europa in concurrentie komt met andere geografische entiteiten, blijft er van een Europees gevoel niet veel over.
- De respondenten vinden vooral dat ze deel uitmaken van hun eigen regio, gevolgd door hun land, de wereld en in laatste instantie pas Europa.
- De kleinste entiteit (stad/regio) staat vooral sterker bij de allerjongsten, lager opgeleiden en West-Vlamingen.
- Zelfs bij mensen die beweren zich Europeaan te voelen, staat Europa laatst in het rijtje. Wie zich Europeaan voelt, voelt zich wel eerst inwoner van zijn stad/gemeente, Vlaming, Belg, wereldburger, en dan pas Europeaan.

GENERATION WHAT?

Hoor je bij een gemeenschap die vooral bepaald wordt door...?

Basis: 28.459 respondenten

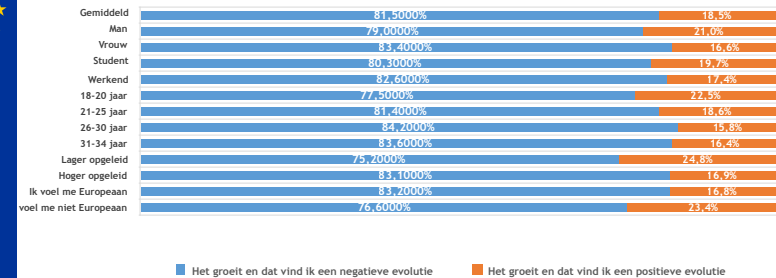
GENERATION WHAT?

Hoor je bij een gemeenschap die vooral bepaald wordt door...?

- Niet altijd gemakkelijk te interpreteren: wat verstaan de respondenten bijvoorbeeld zelf onder 'vrije democratische basiswaarden' of 'etnische identiteit'?
- Een aantal factoren spelen een kleinere rol bij hoe de deelnemers zich indelen in gemeenschappen: religie, etnische identiteit, seksuele voorkeur. Vooral het delen van een aantal democratische waarden is belangrijk, gevolgd door taal en nationaliteit.
- Hoe ouder en hoe hoger opgeleid, hoe belangrijker het delen van vrije democratische waarden wordt. De jongste groep kiest sneller voor meer concrete elementen als taal en nationaliteit.
- Afwijkend zijn opnieuw de antwoorden van de laagst geschoolden die zich niet willen of kunnen laten indelen in een bepaalde gemeenschap. Zij geven vaker aan tot geen enkele gemeenschap te behoren. Dit geldt ook voor mensen die zich niet Europeaan voelen (omdat dit natuurlijk sterk correleert met opleidingsniveau).

GENERATION WHAT?

Wat vind je van het nationalisme in Europa?

Basis: 27.328 respondenten

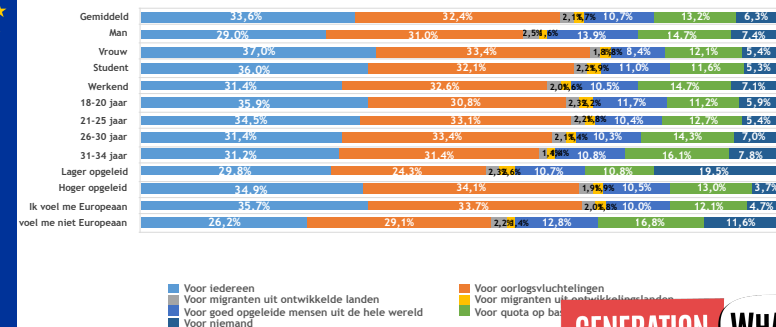
GENERATION WHAT?

Wat vind je van het nationalisme in Europa?

- Nationalisme is een begrip dat onder de respondenten weinig goeds oproept. Het wordt binnen deze bevraging door alle groepen afgewezen.
- Toch bestaat er binnen bepaalde groepen wel wat meer draagvlak voor nationalisme, zoals bij de laagst opgeleiden en bij de allerjongsten (die ook vaker in die categorie zitten aangezien velen hun opleiding nog niet hebben voltooid).
- Wie zich Europeaan voelt wijst nationalisme - logischerwijs - grotendeels af. Bij wie sceptisch staat tegenover Europa heeft nationalisme meer draagvlak (maar het gaat ook binnen deze groep steeds om een minderheid).

GENERATION WHAT?

Voor wie moeten we onze grenzen openstellen?

Basis: 27.483 respondenten

GENERATION WHAT?

Voor wie moeten we onze grenzen openstellen?

- Op deze complexe vraag wordt erg verdeeld gereageerd. Een ruime meerderheid van de deelnemers staat zeker open voor (bepaalde vormen van) migratie: voor één op drie kan dat zelfs zonder criteria.
- Ook op deze vraag zien we echter een duidelijke kloof tussen de laagst en hoogst opgeleiden. Bij de laagst opgeleiden is er een ruimer draagvlak voor een gesloten-grenzenpolitiek, terwijl er bij de hoogst opgeleiden een draagvlak is voor een open grenzenbeleid.

GENERATION WHAT?

CONCLUSIES

Conclusies

- De resultaten geven een beetje een vals beeld van de Europese kosmopolitische jongere. Ja, veel jongeren voelen zich Europeaan en vinden Europa noodzakelijk. Ze hebben vrienden in (verschillende) Europese landen en voelen wel iets voor open grenzen. Nationalisme heeft voor hen een negatieve weerklank en ze vinden dat vooral een aantal democratische basiswaarden mensen bindt tot één gemeenschap. Europa wordt vooral geassocieerd met positieve eigenschappen: vrijheid, vrede, democratie,...
- Maar als de Europese identiteit naast andere identiteiten wordt geplaatst (lokaal, nationaal, taal,...) dan verdwijnt Europa snel naar de achtergrond, zelfs bij de grootste Europa-fans.

GENERATION WHAT?

Conclusies

- Bovendien zijn de resultaten bedrieglijk omwille van de ondervertegenwoordiging van lager opgeleiden. Zij staan op verschillende vlakken helemaal anders tegenover Europa dan hun kosmopolitische leeftijdsgenoten: zij bekijken Europa meer met argwaan of onverschilligheid dan met genegenheid of optimisme. Bij deze groep bestaat ook wat meer draagvlak voor nationalisme, en zij zijn sneller geneigd (zonder te willen veralgemenen) om mensen in te delen volgens taal en/of nationaliteit en de grenzen te sluiten voor iedereen. Voor hen staat de Unie meer voor geldverspilling, gebrek aan controle aan de grenzen en bureaucratie dan voor de positieve eigenschappen van hun vaak hoger opgeleide leeftijdsgenoten.

GENERATION WHAT?

KERN

- Voelen zich Europeaan, vinden Europa noodzakelijk of nuttig (vooral de euro en het vrij verkeer van personen) en dat België in de EU moet blijven.
- Maar: de liefde is niet erg groot. Andere geografische structuren zijn eigenlijk belangrijker en bepaalde aspecten van Europa roepen ook vragen op: Kan iedereen zomaar binnen komen? Moeten we verder uitbreiden? Is Europa niet te bureaucratisch?

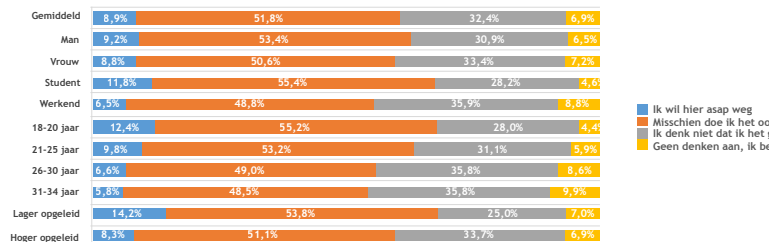
Vragen en stellingen

- Hoe sta je tegenover wonen in het buitenland?
- Zou je gelukkig kunnen zijn zonder in België te wonen?
- Als er oorlog uitbreekt, zou je dan bereid zijn om te vechten voor je land?

GENERATION WHAT?

Hoe sta je tegenover wonen in het buitenland?

Basis: 22.535 respondenten

GENERATION WHAT?

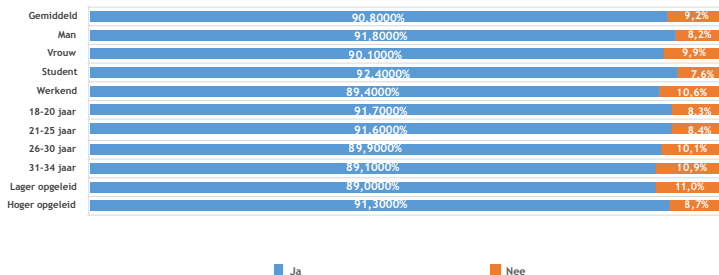
Hoe sta je tegenover wonen in het buitenland?

- De deelnemers staan hier zeker voor open, hoewel er ook niet meteen een exodus zal worden ingezet. Slechts 9% wil echt weg.
- Het verlangen om andere oorden op te zoeken is iets groter bij de laagst opgeleiden (minder te verliezen?) en bij de jongste groepen (nog niet gesetteld?). Hoe ouder men wordt, hoe minder waarschijnlijk dit wordt. Ook voor wie al werk heeft, is dit minder een optie.
- Slechts een hele kleine groep sluit de mogelijkheid om in een ander land te wonen volledig uit.
- Een weetje: respondenten uit Vlaams-Brabant staan het meest open voor deze optie (meer kosmopolitisch?). Respondenten uit West-Vlaanderen het minst.

GENERATION WHAT?

Zou je gelukkig kunnen zijn zonder in België te wonen?

Basis: 22.544 respondenten

GENERATION WHAT?

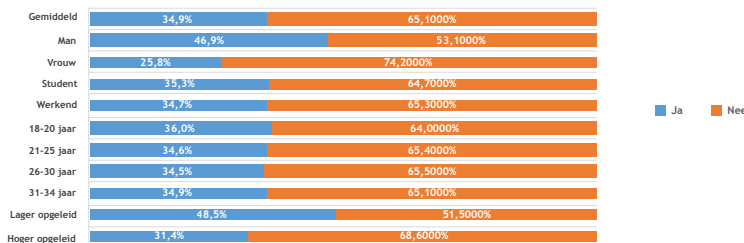
Zou je gelukkig kunnen zijn zonder in België te wonen?

- De overgrote meerderheid van de respondenten maakt daar geen punt van: hun geluk lijkt niet af te hangen van de plaats waar ze wonen.
- Minder dan 1 op tien beweert niet gelukkig te kunnen zijn buiten België. Er zijn geen opvallende verschillen naargelang geslacht, leeftijd of opleidingsniveau.
- Uiteraard is er wel een sterke samenhang met de vorige vraag (hoe sta je tegenover wonen in het buitenland?). Van wie zo snel mogelijk weg wil, stelt 99% gelukkig te kunnen zijn zonder in België te wonen. Van wie daar niet voor open staat ('geen denken aan, ik ben hier te graag') daalt dit percentage tot 51%.

GENERATION WHAT?

Als er oorlog uitbreekt, zou je dan bereid zijn om te vechten voor je land?

Basis: 22.576 respondenten

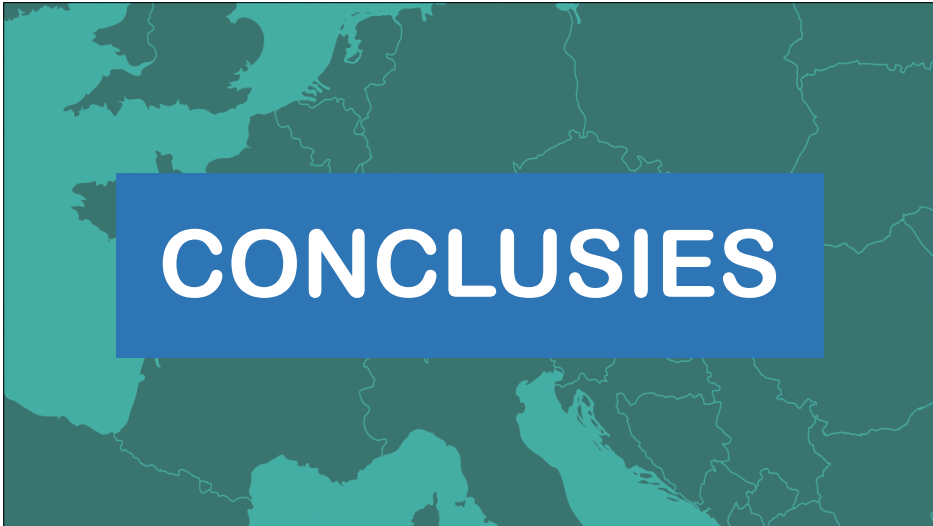
GENERATION WHAT?

Als er oorlog uitbreekt, zou je dan bereid zijn om te vechten voor je land?

- Deze vraag verdeelt de deelnemers. Gemiddeld gesproken verklaart 1 respondent op drie wel bereid zijn te vechten voor het eigen land. Een meerderheid is daartoe dus niet bereid.
- Geen verschillen naargelang leeftijdsgroepen, maar wel naargelang geslacht en opleidingsniveau. Bij de mannen en de laagst opgeleiden is de bereidheid om te vechten een stuk groter dan bij de hoogst opgeleiden en de vrouwen.
- Zo is de bereidheid het hoogst bij laag opgeleide mannen (57% is bereid te vechten) en het laagst bij hoog opgeleide vrouwen (24%).
- Ook bij wie beweert zo snel mogelijk weg te willen uit België, verklaart 1 op drie toch te willen vechten voor het land.

GENERATION WHAT?

CONCLUSIES

CONCLUSIES

- De gehechtheid aan het eigen land is zeker niet overweldigend groot: het geluk van de respondenten lijkt niet af te hangen van het al dan niet wonen in België en een overgrote meerderheid staat open voor een buitenlands avontuur. Hoewel weinigen uiteindelijk écht weg willen.
- In dat licht is het misschien verbazend dat toch één op drie bereid is te vechten (en dus ook te sterven?) voor zijn/haar land. Die schijnbare contradictie doet zich het sterkst voor bij de laagst opgeleiden: de bereidheid om te vertrekken is bij hen het grootst, net als de bereidheid om voor het land te vechten.

Drie opmerkingen vooraf:

Ten eerste, ik kan heel moeilijk oordelen over de representativiteit van deze bevraging. Waarschijnlijk is ze naar wetenschappelijke standaarden niet echt representatief. Het is vermoedelijk geen dwarsdoorsnede van de jongeren die de enquête invulde, en het is ook niet helemaal duidelijk of mensen niet konden liegen. Zat iedereen die de vragen beantwoordde wel in de leeftijdscategorie die werd aangegeven? Deze onduidelijkheden zorgen ervoor dat elke interpretatie dus met een slag om de arm moet gebeuren. Maar dat betekent nu ook weer niet dat er helemaal niets over de bevraging te zeggen valt.

Ten tweede, het is moeilijk om ‘jongeren’ te vergelijken met de totaliteit van de bevolking. Er zijn wel enquêtes die peilen naar het Europeagevoel bij de Belgen in het algemeen, of naar de houding van de Belgen tegenover verdere uitbreiding van de Unie, enzovoort, maar die vragen worden meestal net ietsje anders gesteld, en dat heeft soms al meteen heel grote gevolgen voor de vergelijkbaarheid.

En dan ten derde, de eerste interpretaties van de ruwe resultaten staan al op de slides, en soms is er niet zo veel meer over te vertellen. De resultaten zijn dus al eens grondig bekeken, met veel zin voor nuance. Die eerste interpretaties zitten echt wel heel goed in elkaar.

Voel je je Europeaan? Meer dan driekwart van *Generation What?* voelt zich Europeaan. Dat is best wel veel. Het is moeilijk om een exact vergelijkbare vraag te vinden die naar het Europeagevoel pleit bij de hele Belgische bevolking, maar het lijkt er toch op dat *Generation What?* zich meer Europeaan voelt dan de gemiddelde Belg. Bij de lager opgeleiden, waar het Europeagevoel het minst aanwezig is, geeft nog altijd haast 70% aan dat ze zich Europeaan voelen. Vrouwen, hoger opgeleiden en de allerjongsten (18-20) zijn de kampioenen van het Europeagevoel. De vraag is nu of die allerjongsten hun Europeagevoel zullen behouden als ze ouder worden. In dat geval zou, door de geleidelijke wissel van de generaties, het Europeagevoel altijd maar verder uitbreiden.

Hoe zie je Europa? De meeste jongeren zien Europa als een ‘noodzakelijke structuur’. Dat klinkt weinig enthousiast. Toch zijn het degene met het grootste Europeagevoel (vrouwen en hoger opgeleiden) die het allervakst antwoorden dat ze Europa als ‘noodzakelijke structuur’ zien. Dit moet dus misschien niet ‘negatief’ geïnterpreteerd worden. Europa is nuttig en nodig, en daarom voelen velen zich ook Europeaan, maar ouderwetse romantiek of grote liefde moet daar niet *per se* achter gezocht worden. Als Europa beschouwd wordt als een ‘noodzakelijke structuur’, dan heeft het meteen ook wel een erg stabiele basis.

Lager opgeleiden zien het wat anders: voor een grote groep onder hen is Europa niets meer dan de naam van een continent. Wie zich niet Europeaan voelt, staat er dus meer onverschillig tegenover, of zelfs echt negatief (een kwart ziet Europa als een stelsel van overheersing, 15% als een historische illusie, al is niet zo meteen duidelijk wat daaronder moet verstaan worden).

Heb je vrienden in een Europees land? Ja! Ruim zes op de tien jongeren heeft vrienden in minstens één ander Europees land, het merendeel zelfs in minstens twee landen. Dat is heel betekenisvol. Er zijn niet zo meteen gegevens over oudere generaties, maar vermoedelijk zullen jongeren toch eerder en meer vrienden hebben in andere Europese landen. Dankzij Facebook, dankzij goedkope vliegtuigtickets, dankzij het reizen dat vanzelfsprekend is geworden voor vele jongeren. Dat is van groot belang, want het is op deze manier dat Europa stilletjes aan een realiteit en een vanzelfsprekendheid wordt. Jongeren praten met elkaar, over de grenzen heen. Ze bezoeken elkaar en luisteren naar elkaar. Er wordt wel eens gezegd dat Europa nooit een echte Unie kan zijn omdat er niet één taal wordt gesproken of één cultuur bestaat. Maar Europese jongeren communiceren wél met elkaar (meestal in een soort Engels), en voelen zich ook meer en meer verbonden met elkaar. Want er is heel veel vriendschap, over grenzen en culturen heen.

Is de Europese Unie te groot? Recent werd er nog peiling (Eurobarometer) uitgevoerd in België (dus over alle leeftijdsgroepen), waarin dezelfde vraag gesteld werd: 31% was voor verdere uitbreidingen, 63% was ertegen. Respondenten konden niet expliciet aangeven of ze de huidige omvang van de Unie goed vonden. Bij de jongeren is er telkens een ruime meerderheid die de huidige omvang goed vindt. Alleen bij degenen die zich geen Europeaan voelen, is er een grote groep die vindt dat de EU te groot is geworden, en dat enkele landen er maar beter uit zouden stappen. Groot enthousiasme voor verdere uitbreiding is er bij jongeren niet: hooguit 10% is daar voor te vinden, vooral lager opgeleiden en mannen. Dat is een beetje vreemd, want net in die groepen is er al het minste 'Europagevoel'.

België moet de EU verlaten? In België werd in het voorjaar van 2016 nog gepeild naar de bereidheid om uit de EU te stappen (IPSOS): bijna 30% van de Belgen wil eruit. Bij jongeren ligt dat duidelijk anders. Nog geen 6% wil de Unie verlaten. Bij lager opgeleiden is dat weliswaar 16%, en is er ook een kwart dat er onverschillig tegenover staat, maar zelfs in die categorie is er nog altijd haast 60% dat lid wil blijven. Globaal genomen gaat het om meer dan 80% dat wil blijven behoren tot de EU. De EU is een soort 'evidentie' geworden, ook voor wie zich niet onmiddellijk als een groot Europa-enthousiasteling zal omschrijven.

Positieve of negatieve associaties met de EU? Jongeren associëren vooral positieve zaken met de EU, maar er is toch ook wel een kloof. Hoger opgeleiden en allerjongste categorieën denken bij de EU haast alleen maar aan positieve zaken (zoals democratie, vrede, meer samenspraak in de wereld, en vooral ook de mogelijkheid om in een ander land te werken en studeren), terwijl de lager opgeleiden het snel hebben over het 'gebrek aan controle aan de grenzen'.

Eenzelfde maatregel (vrij verkeer van personen) biedt kansen ("makkelijk reizen en studeren"), maar wordt tegelijk door sommigen ook als bedreigend ervaren ("door verdwijnen van grenscontroles komen er misschien ook criminelen binnen, of mensen die onze banen afpakken"). Lager opgeleiden, die minder snel in het buitenland gaan studeren of er een baan zoeken, hebben duidelijk meer oog voor dat 'bedreigende'.

‘Bureaucratie’ wordt ook geregeld vermeld als een probleem voor de EU.

De (weliswaar kleine) groep die België uit de EU wil terugtrekken, associeert de EU in sterke mate met werkloosheid, verlies van culturele identiteit en criminaliteit.

Het is wel opvallend dat jongeren bovenaan in hun top-10, na de euro, haast allemaal vermelden: “werken of studeren in een ander land.” Voor een vorige generatie was dit heel weinig vanzelfsprekend, en nu is het gemeengoed geworden, zelfs bij lager geschoolden en sceptici.

Van welk niveau maak je het meest deel uit? Jongeren voelen zich wel Europeaan (dat bleek uit een van de eerste vragen), maar klaarblijkelijk toch nog veel meer West-Vlaming, Belg of (opvallend vaak) wereldburger. Het Europeagevoel is dus minder sterk ontwikkeld dan die andere gevoelens, ook bij mensen die positief staan tegenover de EU. In geen enkele groep is er meer dan 10% die zich vooral Europeaan voelt. Ruim een vijfde van de jongeren voelt zich vooral verwant met de wereld, maar de grootste groep ziet zichzelf in de eerste plaats als iemand uit een bepaalde stad of regio.

De Europese instellingen voelen zich daar ongemakkelijk bij. Ze proberen soms de concurrentie aan te gaan met die andere niveaus (de Commissie zegt bijvoorbeeld expliciet dat EU-instellingen meer legitimiteit hebben dan nationale politieke instellingen, op basis van allerhande peilingen die ze dan zelf interpreteert, dikwijls op een nogal dubbelzinnige manier.). Het lijkt een soort jaloezie te zijn. De vraag is of het willen versterken van die concurrentiepositie eigenlijk wel nodig is.

Uit vorige vragen bleek het al: de EU wordt vooral gezien als iets dat ‘noodzakelijk’ is. Is het eigenlijk wel nodig dat er grote liefde is? Of ten minste: grotere liefde dan de liefde voor de eigen stad of regio? Misschien moet de EU gewoon vooral goed functioneren? Ze is ook helemaal niet oud, en wellicht is liefde iets wat doorheen de tijd moet groeien?

Hoor je bij een gemeenschap die vooral bepaald wordt door ...? Vooral de vrije democratische basiswaarden verenigen de jongeren. Religie blijkt maar in beperkte mate een bindende kracht (geen idee of dit bij bepaalde religies meer het geval is dan bij andere). Etnie en seksuele voorkeur zijn al even verwaarloosbaar. Taal is wel belangrijk, net als ‘de mensheid’. Nationaliteit is in België minder een bindmiddel. Het is niet zo duidelijk wat er precies bedoeld wordt met de vrije democratische basiswaarden, maar voor Europa is het wel een interessante vaststelling: die basiswaarden overstijgen de grenzen van de lidstaten en hun steden en regio’s. Maar ze zijn ook niet universeel: op vele plekken wordt ervan afgeweken, door bijvoorbeeld de doodstraf toe te passen, de vrije meningsuiting te muilkorven, vrouwen te onderdrukken of de scheiding tussen kerk en staat op te heffen. Het is precies de EU die de vrije democratische waarden misschien nog meest van al belichaamt, maar tegelijk staan ze in sommige lidstaten onder druk. Als de EU zich hier al te nonchalant in opstelt, verliest ze misschien wel een band met jongeren.

Nationalisme in Europa? *Generation What?* moet er niet van weten. Ongeveer een derde van de jongeren ziet geen groei van het nationalisme. Degenen die wel de indruk hebben dat het nationalisme groeit, staan er negatief tegenover. Vooral hoger opgeleiden en

‘oudere’ jongeren vinden het nationalisme een slechte zaak. Nog geen 20% van de respondenten vindt het nationalisme een positieve evolutie. Nationalistische partijen zitten overal in de Unie in de lift, maar als het van *Generation What?* afhangt, moeten en zullen ze dus niet veel verder groeien.

Voor wie moeten we onze grenzen openstellen? Een heel grote groep jongeren geeft aan dat het voor iedereen mag. Ook bij de lager opgeleiden is er nog haast een derde dat deze visie deelt. Oorlogsvluchtelingen zijn in elk geval welkom. Globaal genomen staan jongeren positief tegenover minstens een of andere vorm van migratie. Slechts een kleine minderheid wil de grenzen voor iedereen gesloten houden, maar dat is nooit meer dan 10%, behalve bij lager opgeleiden (11,6%).

Conclusie.

Jongeren voelen zich Europees, wellicht meer dan ouderen. Maar wat vooral opvalt, is dat ze het allemaal heel nuchter bekijken.

Ze zien Europa vooral als een soort evidentie, een noodzakelijke structuur. Europa brengt positieve dingen met zich mee, zoals het makkelijke reizen of vrede en welvaart. Maar dat betekent niet dat er grote liefde is. In vergelijking met andere bestuursniveaus scoort de Europese Unie erg zwak: jongeren voelen zich in de eerste plaats deel van hun stad of regio, of zelfs van de wereld. Maar ze zullen zich haast nooit in de eerste plaats als Europeaan omschrijven.

Soms wordt er gezegd dat het onbegonnen werk is om Europa in de harten van de mensen te krijgen. Door de verschillende talen en culturen, of door de uiteenlopende geschiedenissen zou dat een onmogelijke opgave zijn.

Toch moet die stelling genuanceerd worden. Ten eerste, ook zonder dat er grote liefde is en zonder dat Europa op de eerste plek komt, voelen jongeren zich wel massaal Europeaan, en staan ze positief tegenover allerlei realisaties.

Ten tweede, er zijn tekenen die erop wijzen dat Europa geleidelijk aan wel meer in de harten van de jongeren komt: ze hebben vrienden in andere landen, ze reizen en ze vinden het positief dat ze elders kunnen werken en studeren. Het zijn precies deze zaken die het woord ‘Europeaan’ zo stilaan inhoud geven.

‘Europeaan-zijn’ is niet iets dat er bij jongeren krampachtig moet worden ingepeperd. Dat zal niet werken. En waarom moet het ook? Belangrijker is dat er een evolutie bezig is, waarbij Europa meer en meer een vanzelfsprekendheid wordt.

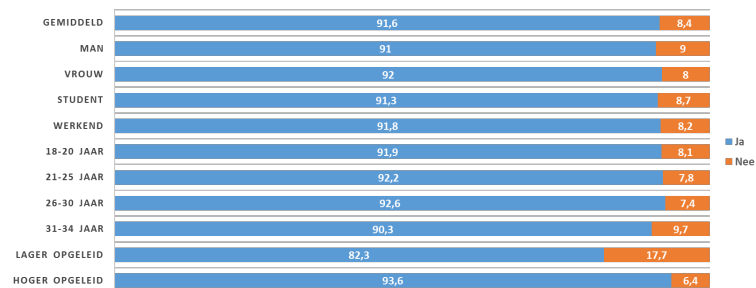
We mogen er echter niet blind voor zijn dat sommige categorieën van jongeren er veel minder door worden aangesproken dan andere. De realisaties waar de Europese Unie zo graag mee uitpakt, zoals het vrij verkeer van personen, worden door velen gezien als een kans. Maar er zijn ook jongeren, voornamelijk laag opgeleiden, die het als een bedreiging ervaren. Als de Europese Unie alle jongeren wil aanspreken, zal ze voor iedereen een positieve boodschap moeten kunnen brengen.

Relatie met ouders

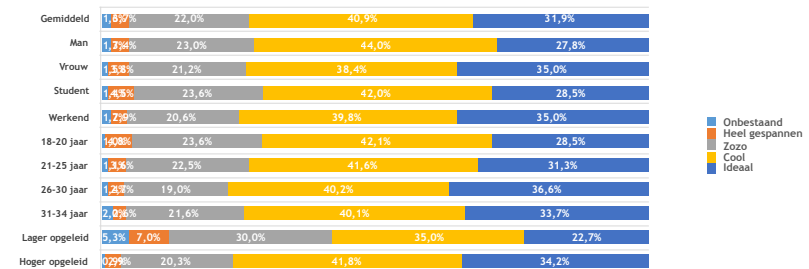
Vragen en stellingen over relatie met ouders

- Steunen je ouders je in je beslissingen?
- Hoe is je relatie met je ouders?
- Zijn je ouders trots op wat je voorlopig al hebt bereikt?
- Praat je over je relaties met je ouders?
- Ben je vrienden op Facebook met je ouders?

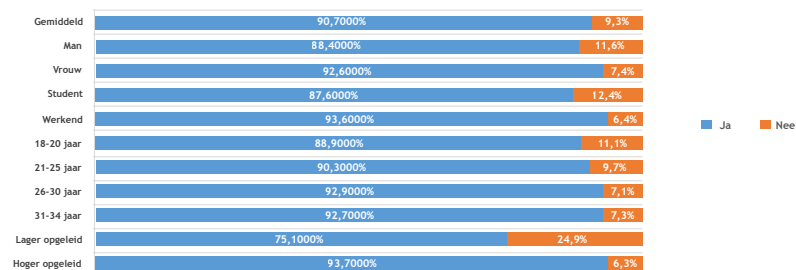
Steunen je ouders je in je beslissingen?

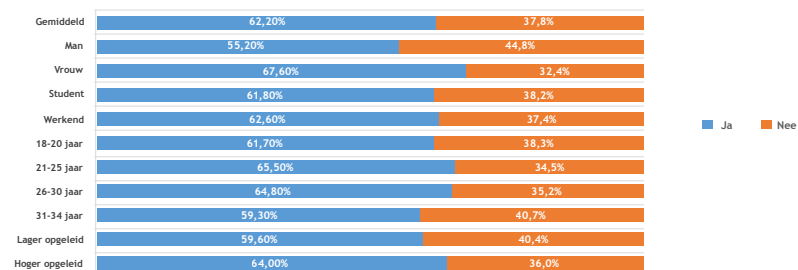
Hoe is je relatie met je ouders?

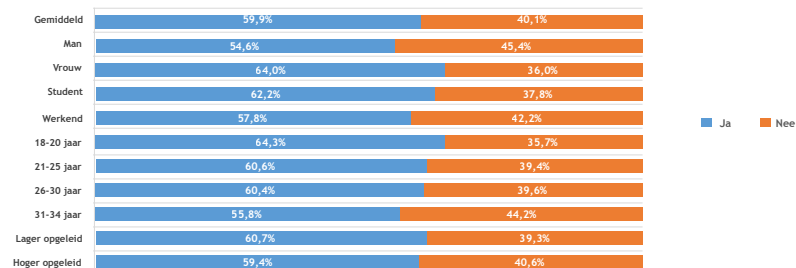
Zijn je ouders trots op wat je voorlopig al hebt bereikt?

Praat je over je relaties met je ouders?

Ben je vrienden op facebook met je ouders?

JOP-data

JOP 3 postenquête (selectie 18- tot 30- jarigen)

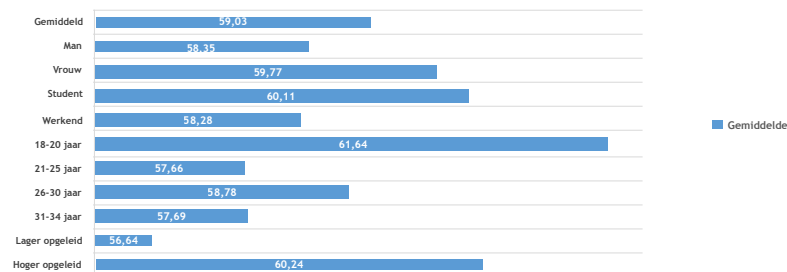
Vragen en stellingen relatie vader en moeder

- Items schaal 'responsiviteit vader/moeder'
 - Mijn vader/moeder helpt mij goed als ik het moeilijk heb
 - Als het niet zo goed gaat met mij, dan lukt het mijn vader/moeder om mij te troosten
 - Als ik met mijn vader/moeder over mijn problemen praat, dan helpt hij/zij mij echt
 - Als ik verdrietig ben of ergens mee zit, dan heeft mijn vader/moeder dat in de gaten
- Score 0-100: hoe hoger de score, hoe hoger de vaderlijke/moederlijke responsiviteit

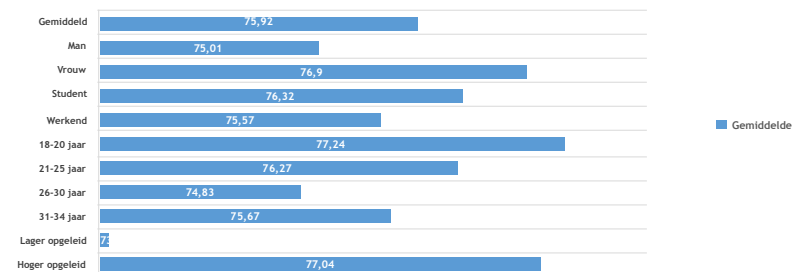
Vragen en stellingen relatie vader en moeder

- Items schaal 'opvolging vader/moeder'
 - Mijn vader/moeder weet wat ik doe in mijn vrije tijd
 - Mijn vader/moeder weet waar ik naartoe ga als ik het huis uitga
 - Mijn vader/moeder weet waar ik mijn geld aan uitgeef
 - Mijn vader/moeder weet wie mijn vrienden zijn
- Score 0-100: hoe hoger de score, hoe hoger de vaderlijke/moederlijke opvolging

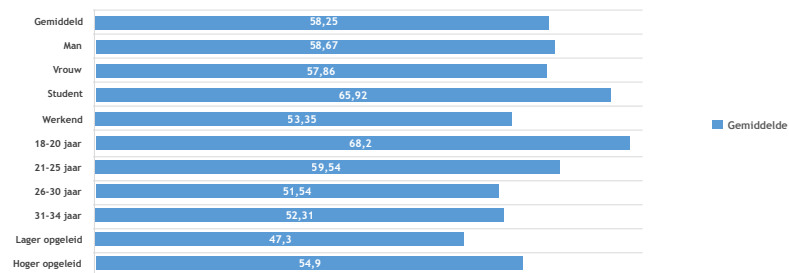
Responsiviteit vader

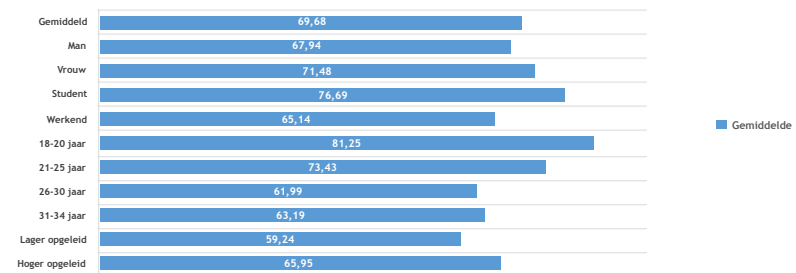
Responsiviteit moeder

Opvolging vader

Opvolging moeder

Vragen en stellingen

- Enkele van je beste vrienden...
- Vind je dat je huidige job overeenkomt met je kwalificaties?
- Zou je gelukkig kunnen zijn zonder internet?
- Zou je gelukkig kunnen zijn zonder televisie?
- Zou je gelukkig kunnen zijn zonder een gsm?

GENERATION WHAT?

Enkele van je beste vrienden...

Rangschikking van de zeven opties

Man	Vrouw	18-20	21-25	26-30	31-34	Laag opgeleid	Hoog opgeleid
Sociale achtergrond	Seksuele geaardheid	Sociale achtergrond	Sociale achtergrond	Sociale achtergrond	Onderwijs-vorm	Sociale achtergrond	Seksuele geaardheid
Onderwijs-vorm	Sociale achtergrond	Seksuele geaardheid	Seksuele geaardheid	Onderwijs-vorm	Sociale achtergrond	Veel ouder of jonger	Sociale achtergrond
Seksuele geaardheid	Onderwijs-vorm	Onderwijs-vorm	Onderwijs-vorm	Seksuele geaardheid	Veel ouder of jonger	Onderwijs-vorm	Onderwijs-vorm
Veel ouder of jonger	Veel ouder of jonger	Veel ouder of jonger	Veel ouder of jonger	Veel ouder of jonger	Seksuele geaardheid	Seksuele geaardheid	Veel ouder of jonger
Etnische achtergrond	Geloof	Geloof	Etnische achtergrond	Etnische achtergrond	Geloof	Geloof	Etnische achtergrond
Geloof	Etnische achtergrond	Etnische achtergrond	Geloof	Geloof	Etnische achtergrond	Cultuur	Geloof
Cultuur	Cultuur	Cultuur	Cultuur	Cultuur	Cultuur	Etnische achtergrond	Cultuur

Enkele van je beste vrienden...

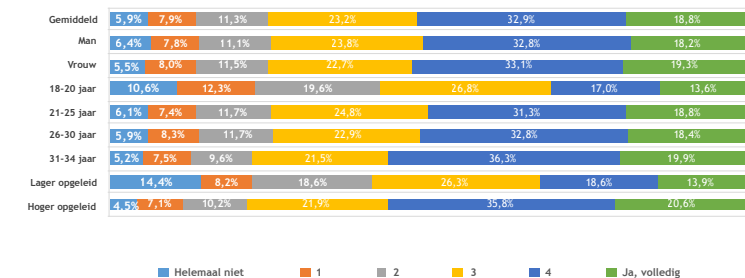
- Het databestand staat niet toe percentages te trekken. Maar aan de hand van de absolute cijfers kunnen we wel zien welke vriendschappen waarschijnlijker zijn dan andere.
- Vrienden met een andere sociale of onderwijsachtergrond of met een andere seksuele geaardheid komen het meest voor. Vrouwen, de jongsten en hoger opgeleiden lijken vaker vrienden te hebben met een andere seksuele geaardheid dan mannen, dertigers en lager opgeleiden.
- Opvallend is echter dat het veel minder waarschijnlijk is dat de respondenten vrienden hebben met een andere etnische of culturele achtergrond. Bij alle groepen is dit minder waarschijnlijk.
- Communicatie tussen verschillende sociale groepen lijkt dus meer voor te komen dan communicatie tussen verschillende etnische groepen.

GENERATION WHAT?

Mijn job is de max

Vind je dat je huidige job overeenkomt met je kwalificaties?

Basis: 12.298 respondenten

GENERATION WHAT?

Vind je dat je huidige job overeenkomt met je kwalificaties?

- Dit lijkt wel mee te vallen: bij 1 op 5 komt die volledig overeen, bij de helft bijna volledig. Bij een kwart van de respondenten lijkt dat echt niet het geval (nee, of scores 1 of 2).
- Het ongenoegen is het grootst bij de jongste groepen, wat allicht niet onlogisch is. Het lijkt even te duren vooraleer de job overeenkomt met de kwalificaties. Dat is niet van de eerste werkdag het geval. Naarmate men ouder wordt, lijken de job en de kwalificaties meer met elkaar overeen te komen.
- Bij de laagst opgeleiden is de overeenkomst echter wel klein: bij slechts één op drie komt de job (bijna) overeen met de kwalificaties.

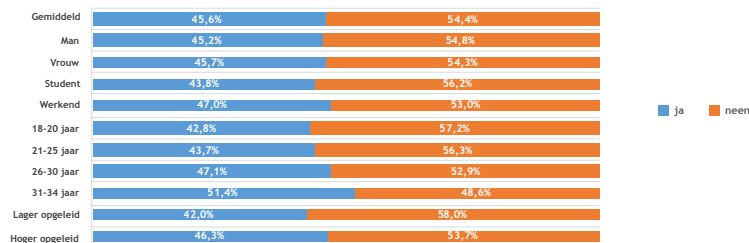
GENERATION WHAT?

Verslaving

Zou je gelukkig kunnen zijn zonder internet?

Basis: 22.923 respondenten

GENERATION WHAT?

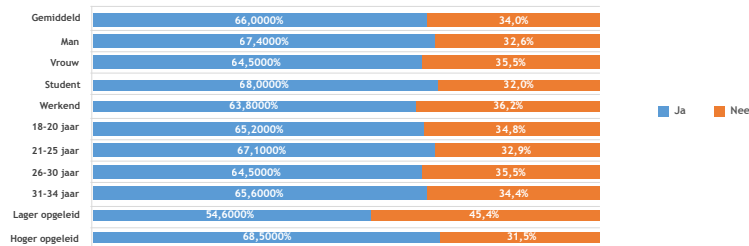
Zou je gelukkig kunnen zijn zonder internet?

- Internet is niet meer weg te denken, en voor jongeren blijkbaar wel een element dat mee hun gelukkig zijn bepaalt, meer dan televisie (zie volgende slides).
- Al bij al zegt meer dan de helft van de respondenten niet gelukkig te kunnen zijn zonder internet.
- Hoe jonger men is, hoe minder gelukkig men zou zijn zonder internet.
- Ook lager opgeleiden geven meer aan minder gelukkig te zijn zonder internet.

GENERATION WHAT?

Zou je gelukkig kunnen zijn zonder televisie?

Basis: 28.937 respondenten

GENERATION WHAT?

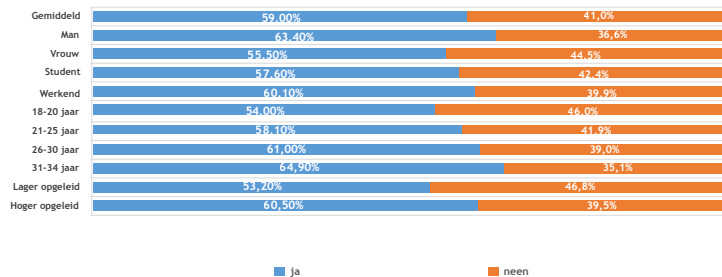
Zou je gelukkig kunnen zijn zonder televisie?

- Bijna 7 op 10 respondenten zegt gelukkig te kunnen zijn zonder televisie. Een pak meer dan bij het internet.
- Hoger opgeleiden en studenten voelen hun geluk het minst bepaald door televisie. Voor lager opgeleiden ligt dit anders, waar bijna de helft aangeeft niet gelukkig te kunnen zijn zonder televisie.

GENERATION WHAT?

Zou je gelukkig kunnen zijn zonder een gsm?

Basis: 28.613 respondenten

GENERATION WHAT?

Zou je gelukkig kunnen zijn zonder een gsm?

- 6 op 10 zou gelukkig kunnen zijn zonder een gsm, wat relatief hoog is.
- We zien een licht verschil tussen mannen en vrouwen: vrouwen zien hun geluk nog iets beter met een gsm dan mannen, bijna de helft zegt niet gelukkig te kunnen zijn zonder gsm.
- Naarmate de leeftijd stijgt, wordt het aandeel mensen dat gelukkig kan zijn zonder gsm groter. Voor jongeren lijkt een gsm iets meer bepalend in gelukkig zijn (link met vrienden, buitenwereld?)

GENERATION WHAT?

EEN AANTAL CONCLUSIES

- Dat internet de wereld open breekt en toegankelijk maakt zien we hier wel naar voor komen. Internet bepaalt toch voor een groot stuk mee het geluk van de respondenten.
- Meer dan de helft geeft aan niet gelukkig te kunnen zijn zonder internet.
- TV (7 op 10 kan gelukkig zijn zonder) en gsm (6 op 10 kan gelukkig zijn zonder) bepalen in veel mindere mate mee het geluk van generation what jongeren.

